

T.C.
Hitit Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

DİNDARLIĞIN İBADET BOYUTUNUN SEÇMEN TERCİHİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ - ÇORUM ÖRNEĞİ

Nevzat GENCER

Yüksek Lisans Tezi

Çorum 2015

**DİNDARLIĞIN İBADET BOYUTUNUN SEÇMEN TERCİHİ
ÜZERİNDEKİ ETKİSİ - ÇORUM ÖRNEĞİ**

Nevzat GENCER

Hitit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışman

Doç. Dr. Muammer CENGİL

Çorum 2015

KABUL VE ONAY

Nevzat GENCER tarafından hazırlanan “*Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercih Üzerindeki Etkisi – Çorum Örneği*” başlıklı bu çalışma, 22.05.2015 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

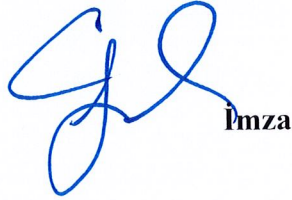
İmza

Doc. Dr. Muammer CENGİL (Başkan/Danışman)

İmza

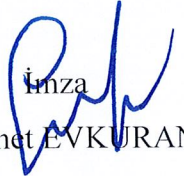
Doc. Dr. Halil APAYDIN

İmza

Doc. Dr. Yakup COŞTU

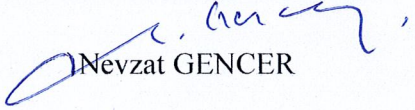
Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

İmza
Prof. Dr. Mehmet EVKURAN
Enstitü Müdürü

T.C.
HİTİT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu belge ile, bu tezdeki bütün bilgilerin akademik kurallara ve etik davranış ilkelerine uygun olarak toplanıp sunulduğunu beyan ederim. Bu kural ve ilkelerin gereği olarak, çalışmada bana ait olmayan tüm veri, düşünce ve sonuçları andığımı ve kaynağını gösterdiğimi ayrıca beyan ederim. (22/05/2015)

Nevzat GENCER

ÖZET

GENCER, Nevzat, *Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercih Üzerindeki Etkisi - Çorum Örneği*, (Yüksek Lisans Tezi), Çorum 2015.

Din, insanlığın en eski kurumlarından biridir ve tarih boyunca bireysel ve toplumsal birçok yönelişin merkezinde olmuştur. Din, bireylerin dünyayı anlama, varoluşu anlamlandırma çabasının bir ifadesidir. Din, bireylerin yaşamlarına dair verdikleri kararlarda da başvuracakları bir referans noktasıdır. Ayrıca temel bir motivasyon unsuru olarak din, insanda en kalıcı ve düzenli davranışların ortaya çıkmasında çok önemli bir etkidir. Bu yönüyle de toplumun ve toplum hayatının temel bir yapı taşıdır. Geniş inanç ve uygulama şekillerini kapsayan dindarlık ise, halk tarafından genellikle namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerini yerine getirmek olarak düşünülmektedir. Toplum bu ibadetleri dini inanç ve duyguların pratik davranışlar olarak dışa vurumu şeklinde değerlendirmektedir.

Bununla birlikte, günümüz demokratik toplumlarında iktidarın belirlenmesi amacıyla yapılan seçimlerde de bireyler bir karar verirler ve bir davranış ortaya koyarlar. Bu konuda yapılan birçok araştırma, seçmenin bu siyasi tercih ve eğilimlerinin birçok faktörden etkilendiğini göstermektedir. Siyasi kimliğin oluşmasında önemli bir yere sahip olan din ya da dindarlıkta bu faktörlerden birisidir. Bu yüzden, bireyin odağında olduğu sosyal ve siyasi içerikli analizlerde, bireyin siyasal davranışlarının oluşmasında ya da bireysel tutumlarının şekillenmesinde etkili olan faktörlerin incelendiği çalışmalarda, din ve dinin farklı düzeylerdeki algılanışı olan dindarlık hesaba katılmadan sağlıklı bir değerlendirme yapmak mümkün değildir.

Bu bağlamda tez çalışmamızın temel sorusu dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihinin etkileyip etkilemediği, şayet etkiliyorsa bu etkinin ne boyutlarda olduğudur. Bu soruya cevap aranması amacıyla çalışmada kısa bir teorik giriş yapıldıktan sonra kapsamlı bir alan araştırması yapılması öngörülmüştür.

Çalışmanın uygulama kısmında, araştırma hipotezleri test edilerek dinin ibadet boyutu ile seçmen tercihi arasındaki ilişkiye yönelik anlamlı ve genellenebilir sonuçlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Araştırma sonucunda, dindarlığın seçmen tercihinde doğrudan

etkili olduğu görülmüş, ibadet boyutu ile bireyin siyasi tutum ve tercihleri arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Din, Dindarlık, Dindarlığın İbadet Boyutu, Dindarlık ve Siyasi Tercih, Dindarlık ve Seçmen Tercihi, Siyasal Tercih, Seçmenin Siyasal Tutumu.

ABSTRACT

GENCER, Nevzat, *The Effect of Worship Dimension of Religiosity on Voter Preference – Çorum Case*, (Master's Thesis), Çorum 2015.

Religion is one of humanity's oldest institutions and has been at the center of much individual and social orientation throughout history. Religion is the expression of individuals' efforts to understand the world and to make sense of existence. Religion is also a reference point they will apply in individuals' decisions regarding their lives. In addition, as a key element of motivation, religion is a very important factor in the emergence of the most permanent and regular behavior in humans. With this aspect it is a fundamental building structure of society and social life. Religiosity, covering a wide range of beliefs and practices, is generally considered to perform prayer, fast, give alms ..etc. by the public. Society considers these forms of worship as a manifestation of religious beliefs and feelings as practical behaviors.

However; in democratic societies today individuals make a decision and reveal a behavior in the elections held to determine the power. A lot of research done on this subject shows that the political preferences and trends of voters are influenced by various factors. Having an important role in forming political identities, religion or religiosity is one of these factors as well. Therefore, in social and political content analysis where individual is at the center, in studies which influential factors in formation of individual's political behavior or shaping individual attitudes are analyzed in, it is not possible to make a proper assessment without taking into account religion and religiosity, a perception of religion at different levels.

In this context, the basic question in our thesis is whether worship dimension of religiosity affects the voter preference or not and if it does; what extend is this effect? After a short theoretical introduction, a comprehensive survey has been planned in order to search for the answer to this question.

In the application part of the study, by testing the hypotheses, it is tried to be reached consistent and generalizable results regarding the relationship between worship dimension of religiosity and voters' preferences. At the end of research, religiosity has been shown to have a direct influence on voter preference, and it has been reached the

conclusion that there is a meaningful relationship between worship dimension and political attitudes and preferences of the individual.

Key Words: Religion, Religiosity, Worship Dimension of Religiosity, Religiosity and Political Preferences, Religiosity and Voter Preference, Political Preference, Political Attitudes of Voters.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	i
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	v
TABLolar LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ.....	xiv
ÖNSÖZ.....	xv
GİRİŞ.....	1
1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ.....	1
2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ.....	2
3. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ.....	2
4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ.....	7
5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	11
5.1. Evren ve Örneklem Seçimi.....	11
5.2. Uygulama ve Sınırlandırma.....	12
5.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Değerlendirilmesi.....	12

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELLERİ

1. DİN KAVRAMI.....	14
2. DİNDARLIK KAVRAMI.....	16
2.1. Dindarlık Tipleri.....	17
2.1.1. Dış Güdümlü Dindarlık.....	17
2.1.2. İç Güdümlü Dindarlık.....	19
2.2. Dindarlığın Ölçülmesi.....	20
2.3. Dindarlığın Boyutları.....	21
2.3.1. Bilgi Boyutu (Intellectual Dimension).....	22
2.3.2. İnanç Boyutu (Ideological Dimension).....	22
2.3.3. İbadet Boyutu (Ritualistic Dimension).....	23

2.3.4. Tecrübe/Duygu Boyutu (Experiential Dimension).....	24
2.3.5. Etki Boyutu (Consequential Dimension)	24
3. SEÇMEN TERCİHİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR.....	25
3.1. Seçim.....	25
3.2. Seçmen.....	26
3.3. Seçmen Tercihi (Davranışı).....	27
4. SEÇMEN TERCİHLERİ HAKKINDA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR..	29
4.1. Rasyonel Tercih Yaklaşımı	30
4.2. Psikolojik Yaklaşım	31
4.3. Sosyolojik Yaklaşım	32
5. SEÇMEN TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER.....	33
6. DİN VE SEÇMEN TERCİHİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN	
ÇALIŞMALAR.....	34

İKİNCİ BÖLÜM

DİNDARLIĞIN İBADET BOYUTUNUN SEÇMEN TERCİHİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ - ÇORUM ÖRNEĞİ

ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

1. KATILIMCILARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	40
1.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Durumları	40
1.2. Yaşlara Göre Katılımcıların Durumları.....	41
1.3. Medeni Hallerine Göre Katılımcıların Durumları	41
1.4. Yerleşim Yerine Göre Katılımcıların Durumları.....	42
1.5. Ekonomik Düzeye Göre Katılımcıların Durumları	43
1.6. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Durumları.....	43
1.7. Mesleklerine Göre Katılımcıların Durumları.....	44
2. KATILIMCILARIN İBADETLE İLGİLİ DURUMLARI.....	45
2.1. Katılımcıların Namaz İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular.....	46

2.2. Katılımcıların Oruç İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular.....	47
2.3. Katılımcıların Hac İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular.....	48
2.4. Katılımcıların Zekât İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular.....	49
3. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER İLE SİYASİ TERCİHLERİNE DAİR BULGULAR.....	50
3.1. Cinsiyet Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	50
3.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	50
3.1.2. Cinsiyet Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki..	52
3.1.3. Cinsiyet Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	53
3.1.4. Cinsiyet Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	54
3.1.5. Cinsiyet Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	55
3.2. Yaş Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	56
3.2.1. Yaş Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	56
3.2.2. Yaş Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki.....	57
3.2.3. Yaş Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	59
3.2.4. Yaş Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	60
3.2.5. Yaş Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	61
3.3. Medeni Durum İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	62
3.3.1. Medeni Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	63
3.3.2. Medeni Durum Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki.....	63
3.3.3. Medeni Durum Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	65
3.3.4. Medeni Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	66

3.3.5. Medeni Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	67
3.4. Ekonomik Durum İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	68
3.4.1. Ekonomik Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	69
3.4.2. Ekonomik Durum Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki.....	70
3.4.3. Ekonomik Durum Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	71
3.4.4. Ekonomik Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	73
3.4.5. Ekonomik Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	74
3.5. Eğitim Durumu İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	75
3.5.1. Eğitim Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	76
3.5.2. Eğitim Durumu İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki.....	77
3.5.3. Eğitim Durumu İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	79
3.5.4. Eğitim Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	80
3.5.5. Eğitim Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	82
3.6. Meslek Durumu İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	83
3.6.1. Meslek Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	84
3.6.2. Meslek Durumu İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki.....	85
3.6.3. Meslek Durumu İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki.....	87
3.6.4. Meslek Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	89
3.6.5. Meslek Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	90

4. KATILIMCILARIN İBADET DURUMLARI İLE SİYASİ TERCİHLERİNE DAİR BULGULAR	92
4.1. Namaz Kılma Davranışı İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair	
Bulgular	92
4.1.1. Namaz Kılma Davranışı İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair	
Bulgular	92
4.1.2. Namaz Kılma Davranışı İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki	
İlişkiye Dair Bulgular	94
4.1.3. Namaz Kılma Davranışı İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik	
Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	95
4.1.4. Namaz Kılma Davranışı İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın	
Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	97
4.1.5. Namaz Kılma Davranışı İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin	
Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	99
4.1.6. Namaz İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair	
Bulgular.....	100
4.2. Oruç İbadetini Yerine Getirme Düzeyi İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye	
Dair Bulgular	105
4.2.1. Oruç İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	105
4.2.2. Oruç İbadeti İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye	
Dair Bulgular	106
4.2.3. Oruç İbadeti İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve	
Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	108
4.2.4. Oruç İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi	
Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	109
4.2.5. Oruç İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi	
Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	110
4.2.6. Oruç İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişkiye	
Dair Bulgular	112
4.3. Hac İbadetini Yerine Getirme Düzeyi İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye	
Dair Bulgular	117
4.3.1. Hac İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	117

4.3.2. Hac İbadeti İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	118
4.3.3. Hac İbadeti İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	119
4.3.4. Hac İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	121
4.3.5. Hac İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	122
4.3.6. Hac İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	124
4.4. Zekât Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular.....	129
4.4.1. Zekât İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	129
4.4.2. Zekât İbadeti İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	130
4.4.3. Zekât İbadeti İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	131
4.4.4. Zekât İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	133
4.4.5. Zekât İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	134
4.4.6. Zekât İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular	135
SONUÇ.....	143
KAYNAKÇA.....	162
EK 1 – ANKET.....	168

TABLolar LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyetlerine Göre Dağılımı.....	40
Tablo 2. Katılımcıların Yaş Gruplarına Göre Dağılımı.....	41
Tablo 3. Katılımcıların Medeni Durumlarına Göre Dağılımı.....	42
Tablo 4. Katılımcıların Yerleşim Yeri Bilgilerine Göre Dağılımı.....	42
Tablo 5. Katılımcıların Ekonomik Durumlarına Göre Dağılımı.....	43
Tablo 6. Katılımcıların Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı.....	44
Tablo 7. Katılımcıların Meslek Gruplarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 8. Namaz İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım.....	46
Tablo 9. Oruç İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım.....	47
Tablo 10. Hac İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım.....	48
Tablo 11. Zekât İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım.....	49
Tablo 12. Cinsiyet Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	51
Tablo 13. Cinsiyet Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	52
Tablo 14. Cinsiyet Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki.....	53
Tablo 15. Cinsiyet Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	54
Tablo 16. Cinsiyet Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	55
Tablo 17. Yaş Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	57
Tablo 18. Yaş Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	58
Tablo 19. Yaş Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki.....	59
Tablo 20. Yaş Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	61
Tablo 21. Yaş Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	62
Tablo 22. Medeni Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	63
Tablo 23. Medeni Durum Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	64
Tablo 24. Medeni Durum Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki.....	65
Tablo 25. Medeni Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	66

Tablo 26. Medeni Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	68
Tablo 27. Ekonomik Değişken İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	69
Tablo 28. Ekonomik Değişken İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	71
Tablo 29. Ekonomik Değişken İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki	72
Tablo 30. Ekonomik Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	73
Tablo 31. Ekonomik Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	74
Tablo 32. Eğitim Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	77
Tablo 33. Eğitim Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	78
Tablo 34. Eğitim Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki	79
Tablo 35. Eğitim Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	81
Tablo 36. Eğitim Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	83
Tablo 37. Meslek Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	85
Tablo 38. Meslek Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	86
Tablo 39. Meslek Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki	88
Tablo 40. Meslek Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	89
Tablo 41. Meslek Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	91
Tablo 42. Namaz Kılma Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	93
Tablo 43. Namaz Kılma Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	94
Tablo 44. Namaz Kılma Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki.....	96
Tablo 45. Namaz Kılma Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	97
Tablo 46. Namaz Kılma Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	99
Tablo 47. Namaz İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişki.....	101
Tablo 48. Oruç İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	106

Tablo 49. Oruç Tutma Davranışı İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	107
Tablo 50. Oruç Tutma Davranışı İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki	108
Tablo 51. Oruç Tutma Davranışı İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	109
Tablo 52. Oruç Tutma Davranışı İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	111
Tablo 53. Oruç İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişki.....	112
Tablo 54. Hac İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki.....	117
Tablo 55. Hac İbadeti İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	119
Tablo 56. Hac İbadeti İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki	120
Tablo 57. Hac İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	121
Tablo 58. Hac İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	123
Tablo 59. Hac İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişki...	124
Tablo 60. Zekât İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki	129
Tablo 61. Zekât İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki	131
Tablo 62. Zekât İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki.....	132
Tablo 63. Zekât İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	133
Tablo 64. Zekât İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki.....	135
Tablo 65. Zekât İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişki.....	136

KISALTMALAR VE SİMGELER DİZİNİ

AÜİF	-	Ankara Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakltesi
akt.	-	Aktaran
C	-	Cilt
Çev.	-	Çeviri
Derg.	-	Dergisi
D.E.Ü	-	Dokuz Eylül Üniversitesi
DİB	-	Diyanet İşleri Başkanlığı
Enst.	-	Enstitüsü
Fak.	-	Fakülte
İİBF	-	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Mat.	-	Matbaası
TDV	-	Türkiye Diyanet Vakfı
S	-	Sayı
s.	-	Sayfa
ss.	-	Sayfalar arası
Üniv.	-	Üniversitesi
İ.F.Y	-	İlahiyat Fakültesi Yayınları
N.	-	Number (Sayı)
TÜİK	-	Türkiye İstatistik Kurumu
t.y.	-	Tarih yok
vb.	-	Ve benzeri
vs.	-	Ve saire
V.	-	Volume (Cilt)
Y	-	Yıl
Yay.	-	Yayınları

ÖNSÖZ

Din, toplumsal ve psikolojik hayata en çok etki eden olguların başında gelmektedir. Tarih boyunca da bu etki hem birey hem de toplum hayatında süregelmiştir. Dinin insan hayatındaki önemi fark edildikçe araştırmacıların ilgileri de dine yönelmiş, dinin gerek bireysel ve gerekse toplumsal hayattaki etkilerini ve yansımalarını konu alan çalışmalar gittikçe artmıştır. Bu çalışmalar din psikolojisi ve din sosyolojisi başta olmak üzere çeşitli disiplinlerde yeni açılımların ortaya çıkmasına da katkı sağlamıştır. Araştırmacılar zaman zaman dinin ve dindarlığın kişilik üzerindeki etkisi, benlik saygısı ile ilişkisi, öfke kontrolü ve bilişsel süreçlerle ilişkisi gibi konuları ele almış, zaman zaman da dinin çeşitli sosyal ve toplumsal davranışları nasıl etkilediğini incelemişlerdir.

Toplumsal yaşamı bütünüyle ilgilendiren bir diğer konu da seçimlerdir. “Halkın kendi kendini yönetmesi” olarak tanımlanan demokrasilerde ve demokratik rejimlerde seçim mekanizması sayesinde vatandaş kendi temsilcilerini belirlemektedirler. Temsili demokrasilerde olmazsa olmaz bir unsur olan seçimler, halk iradesinin tecelli etme aracıdır. Bu tecelli ile vatandaş gerek yerel yöneticilerini ve gerekse ülkeyi yönetecek iktidarı belirleme isteğini ortaya koyar. Bu süreçte seçmenin siyasi tercihini etkileyen faktörler önemli bir etken olarak ortaya çıkmaktadır. Seçimlerde oy vermeyi etkileyen bu faktörlerin neler olduğu sorusu ise, bireyi, bireyin davranışlarını ve bu davranışların toplumsal boyut ve etkilerini inceleyen farklı disiplinlerin uzun zamandır ilgisini çeken önemli konuların başında gelmektedir. Yapılan birçok araştırmada siyasi parti, siyasal geçmiş, aday, gündem, propaganda, grup baskısı, kitle iletişim araçları, kamuoyu araştırmaları, din, aile, çıkar grupları, liderlerin özelliği ve ekonomik koşullar gibi çeşitli değişkenlerin seçmen davranışını etkilediğine dair saptamalarda bulunulmuştur. Tarihsel süreç incelendiğinde, bu bilimsel çalışmalarda seçmen tercihi ve seçmen davranışı konusunda farklı yaklaşımlardan da söz edildiği görülmüş ve konunun bu yaklaşımlar çerçevesinde araştırıldığı belirlenmiştir.

Birey ve toplum hayatında önemi vurgulanan din ve seçim kavramlarından hareketle, bu tez çalışmasında ise 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Seçiminde Çorum il merkezindeki seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etkili olan demografik faktörlerin yanı sıra, dindarlığın ibadet boyutunun seçmenin tercihinde herhangi bir etkisinin olup olmadığı; varsa nasıl bir etkiye sahip olduğu konusu araştırılacaktır.

Literatür incelendiğinde, din ve dindarlık kavramlarının çok çeşitli şekillerde tanımlandığı, ortak kabul gören bir tanımın üzerinde uzlaşmadığı ve bu nedenle de gerek psikologların gerekse sosyologların kendi anlayışlarına uygun bir takım tespitler ve tanımlamalar yaptıkları görülmüştür. Bu husus dikkate alınarak, tezimizde literatürde geçtiği şekliyle bir dindarlıktan ziyade halkın genel olarak anladığı dinin pratik yansımaları olan namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadetler ile Çorum seçmeninin tercihi arasındaki ilişki ele alınacaktır.

“Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercihi Üzerindeki Etkisi - Çorum Örneği” isimli tezimin ortaya çıkması uzun bir süreci ihtiva etmektedir. Bu vesileyle; çalışmamızın fikir aşamasında, hazırlık ve yazım sürecinde destek ve yardımlarını esirgemeyen tez danışmanım ve hocam Sayın Doç. Dr. Muammer CENGİL başta olmak üzere, kontrol grubu olarak önerileriyle ankete son şeklinin verilmesine katkı sağlayan Din Psikolojisi Yüksek Lisans öğrencilerine, saha çalışmasında yardımcı olan Çorum Güzel Sanatlar Lisesi ve Çorum Spor Lisesi öğretmenlerine ve elbette bu zorlu süreçte her zaman yanımda olan eşime, çok kıymetli evlatlarıma sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Nevzat GENCER
Çorum 2015

GİRİŞ

İnsanlık tarihi kadar eski olan din ve dinin pratik dışavurumu kabul edilen dindarlık kavramları bireysel ve toplumsal hayata etki ederek insanın her türlü düşünce, tavır ve davranışlarına hâkim bir hayat felsefesi ve bir dünya görüşü oluşturmasında temel etkenlerdendir. Doğumdan ölüme kadar ve hatta ölümden sonrasını anlamlandırmada baskın ve kuşatıcı etkisiyle din ve dindarlık, bireyin toplumsal hayatı ilgilendiren siyasal tercihlerinde de başat bir konumda yer almaktadırlar.

Demokrasi, tüm üye veya vatandaşların, organizasyon veya devlet politikasını şekillendirmede eşit hakka sahip olduğu bir yönetim biçimidir. Yunanca *dimokratia* (δῆμος, yani *dimos*, halk zümresi, ahali + κράτος, yani *kratos*, iktidar) sözcüğünden türemiştir. Türkçeye, Fransızca *démocratie* sözcüğünden geçmiştir (Wikipedia, t.y.). Yani “halk” ve “iktidar” kelimelerinden oluşan “demokrasi”, halkın kendisini yönetecek kişileri seçmek için kullanılan bir seçim mekanizmasıdır. Farklı yöntem ve tarzda uygulanan seçim sistemlerinin ortak amacı nihai yönetici sınıfını belirlemektir. Demokrasi için seçim, olmazsa olmaz yegâne kural olmakla beraber, seçimlerin görüldüğü ülkelerin hepsinde demokrasiden söz etmek mümkün görünmemektedir. Sağlıklı bir seçim sisteminin var olabilmesi için vatandaşların hiçbir baskıya maruz kalmadan, özgürce ve belli aralıklarla sandıklara gidip tercihlerini kullanması gerekmektedir (Yıldırım, 2014: 15). Demokrasiyi tanımlayan ya da demokrasinin ne olduğunu açıklayan ifadelere bakıldığında temel vurgunun halk egemenliğinde olduğu görülmektedir. Bu vurgudan hareketle demokrasilerde halk egemenliği, vatandaşların seçimlerde hür iradesiyle kullandığı oyla kendini yönetme yetki ve vekâletini vermesiyle gerçekleşir. Bundan dolayı seçimler, demokrasinin en önemli unsuru ve olmazsa olmaz koşullarından biri olarak değerlendirilmektedir (Doğan ve Göker, 2010: 160).

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ

Seçmenin oy verme davranışını, siyasi aday ya da parti tercihini etkileyen birçok faktörün olduğu bir gerçektir. Bu faktörlerden bir tanesi de dindir. Tezimizin de ana konusu, dindarlığın ibadet boyutu olan namaz, oruç, hac ve zekât davranışının seçmenin

siyasi tercihi üzerindeki etkisinin ölçümüdür. Çalışma, Çorum il merkezinde 18 yaş ve üstü seçmenlerin demografik özellikleri ve dindarlığın ibadet boyutu arasındaki ilişkinin hangi yoğunlukta ortaya çıktığını inceleyen bir araştırmadır. Seçmen tercihini konu alan diğer çalışmalar incelendiğinde, bu çalışmaların ya seçim sonuçlarını değerlendirmeye yönelik yapıldığı ya da araştırmalarda imaj faktörü, aday faktörü, seçim güvenliği ve seçim sonuçlarının karşılaştırılması gibi konuların ele alındığı görülmektedir.

Bizim çalışmamızın amacı ise, seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etkili olan demografik faktörlerin yanı sıra, dindarlığın ibadet boyutunu yerine getirme düzeyinin seçmenin tercihi üzerine yansıtıp yansımadığını, eğer yansıtırsa ne denli yansıdığını belirlemektir. Dindarlığın ibadet boyutunun artmasıyla seçmenin siyasi tutum ve davranışları arasında nasıl bir ilişkinin olduğunu ortaya koymaktır. Bu araştırmanın bir diğer amacı ise, benzer araştırmalara katkı sağlama isteğinin yanı sıra, dinin ve dindarlığın ibadet boyutunun seçmenin tercihi üzerindeki rolünün bilinmesinin siyaseten rakip olan parti ve siyasetçilerin başarılı olmalarında belirleyici özelliğine dikkat çekmek ve araştırmanın sınırları çerçevesinde yol göstermektir. Ayrıca Çorum'da ibadet davranışını yerine getirme düzeyi ile siyasi tercih arasındaki ilişkiyi konu edinen bir alan araştırması da bulunmamaktadır.

2. ARAŞTIRMANIN PROBLEMİ

Araştırmamızın temel problemi, dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerinde etkisinin olup olmadığıdır. Şayet varsa, bu etkinin yoğunluğunun ne düzeyde olduğunun araştırılmasıdır. Bu temel probleme dayalı alt problemlerle hipotezlerin oluşturulmasında H. Bahadır Eser tarafından Antalya ilinde yapılan çalışmadan yararlanılmıştır. (Eser, 2010: 182-194)

3. ARAŞTIRMANIN ALT PROBLEMLERİ

Çalışmamızda bu temel probleme bağlı olarak şu alt problemler araştırılacaktır:

1. Cinsiyetle oy verilecek adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Cinsiyetle oy verilecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Cinsiyetle oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Cinsiyetle dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
5. Cinsiyetle oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
6. Yaşla oy verilecek adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
7. Yaşla oy verilecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
8. Yaşla oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
9. Yaşla dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
10. Yaşla oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
11. Medeni durum ile oy verilecek adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
12. Medeni durum ile oy verilecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
13. Medeni durum ile oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
14. Medeni durum ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
15. Medeni durum ile oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

16. Ekonomik durum ile oy verilecek adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
17. Ekonomik durum ile oy verilecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
18. Ekonomik durum ile oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
19. Ekonomik durum ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
20. Ekonomik durum ile oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
21. Mezuniyet durumu ile oy verilecek adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
22. Mezuniyet durumu ile oy verilecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
23. Mezuniyet durumu ile oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
24. Mezuniyet durumu ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
25. Mezuniyet durumu ile oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
26. Meslek durumu ile oy vereceği adayın dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
27. Meslek durumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
28. Meslek durumu ile oy vereceği partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

29. Meslek durumu ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
30. Meslek durumu ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
31. Seçmenin namaz kılma sıklığı ile destekleyeceği adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
32. Seçmenin namaz kılma sıklığı ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
33. Seçmenin namaz kılma sıklığı ile destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
34. Seçmenin namaz kılma sıklığı ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
35. Seçmenin namaz kılma sıklığı ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
36. Seçmenin namaz kılma düzeyi ile destekleyeceği parti ya da adayda arayacağı özellikler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
37. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
38. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
39. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
40. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
41. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

42. Seçmenin oruç ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği parti ya da adayda arayacağı özellikler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
43. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
44. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
45. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
46. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
47. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
48. Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği parti ya da adayda arayacağı özellikler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
49. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
50. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
51. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
52. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
53. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
54. Seçmenin zekât ibadetine karşı tutumu ile destekleyeceği parti ya da adayda arayacağı özellikler arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?

4. ARAŞTIRMANIN HİPOTEZLERİ

Yukarıda belirtilen amaç ve önem çerçevesinde araştırma probleminin ve belirtilen alt problemlerin çözümü için aşağıdaki hipotezler geliştirilmiştir:

1. Erkeklerle oranla kadınlar için oy verilecek adayın dindar olması daha önemlidir.
2. Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı erkeklerde kadınlardan daha yüksektir.
3. Erkekler kadınlara oranla oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasını daha fazla önemserler.
4. Kadınlara oranla erkekler için dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği görüşüne katılma daha fazladır.
5. Erkekler kadınlara oranla oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını daha fazla önemserler.
6. Orta yaş ve yaşlı seçmenlerde oy verilecek adayın dindarlığının olumlu etkileme oranı daha yüksektir.
7. Yetişkin ve orta yaş seçmenlerde oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.
8. Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı en düşük olanlar yaşlı seçmenlerdir.
9. Dini öne çıkaran bir parti ya da adayı en fazla orta yaş grubundaki seçmenler destekler.
10. Genç ve yetişkin seçmenlerde oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını önemseme oranı daha yüksektir.
11. Oy verilecek adayın dindarlığından en fazla evli seçmenler olumlu etkilenir.
12. Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden en az olumlu etkilenenler boşanmış seçmenlerdir.

13. Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından en fazla evli seçmenler olumlu etkilenirler.
14. Dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine en fazla katılanlar evli seçmenlerdir.
15. Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını en fazla evli seçmenler önemserler.
16. Diğer gelir gruplarına oranla orta gelir grubunda bulunan seçmenler oy verilecek adayın dindar olmasından daha fazla olumlu etkilenir.
17. Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden en fazla olumlu etkilenenler düşük gelir grubundaki seçmenlerdir.
18. Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler en fazla olan orta gelir grubundaki seçmenlerdir.
19. Dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine en fazla düşük gelir grubundaki seçmenler katılırlar.
20. Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görenler en fazla oranla orta gelir grubundaki seçmenlerdir.
21. Oy verilecek adayın dindar olmasını en fazla olumlu bulanlar İlkokul mezunu ve İmam Hatip Lisesi mezunu olan seçmenlerdir.
22. Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenenler en az Yüksekokul/üniversite ve lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.
23. Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasını en fazla İmam Hatip Lisesi mezunları olumlu bulmaktadır.
24. Dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine en az katılanlar Yüksekokul/üniversite ve lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.
25. Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını en az önemli görenler Lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.

26. Çiftçi/İşsiz ve ev hanımı olan seçmenlerin oy vereceği adayın dindarlığından olumlu etkilenme oranı diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir.
27. Diğer meslek gruplarına göre ev hanımı ve çiftçi/işsizlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.
28. İşçi, esnaf ve tüccar olan seçmenlerin oy vereceği partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir.
29. Diğer meslek gruplarına göre memur, öğrenci ve serbest meslek mensubu seçmenlerde dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine katılma oranı en azdır.
30. Diğer meslek gruplarına göre işçi, esnaf ve tüccarda oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı daha yüksektir.
31. Beş vakit namaz kılan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı namaz kılmayanlara oranla daha yüksektir.
32. Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.
33. Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.
34. Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara oranla dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.
35. Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı yüksektir.
36. Beş vakit namaz kılanlara kıyasla namaz kılmayan seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın yenilikçi ve özgürlükçü olmasını önemseme oranı daha yüksektir.
37. Oruç tutan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı oruç tutmayanlara oranla daha yüksektir.

38. Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.
39. Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.
40. Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.
41. Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.
42. Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı daha yüksektir.
43. Hac ibadetini yerine getireceğini belirten ya da hacca giden seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı hacca gitmeyeceğini belirten seçmenlerden daha yüksektir.
44. Hac ibadetini yerine getirenlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı hacca gitmeyeceğini belirten seçmenlerden daha yüksektir.
45. Hacca gidenlerin hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerine kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.
46. Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerine kıyasla dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.
47. Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerine kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.

48. Hacca gitmeyen/gitmeyeceklerini belirten seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın sosyal demokrat, yenilikçi ve özgürlükçü ve laik/Atatürkçü söyleme sahip olmasını önemseme oranı hacca gidenlere kıyasla daha yüksektir.
49. Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.
50. Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.
51. Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.
52. Zekâtını veren seçmenlerde dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.
53. Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.
54. Zekât vermeyen seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı zekât verenlere kıyasla daha düşüktür.

5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

5.1. Evren ve Örneklem Seçimi

“Evren”, araştırma sonuçlarını genellenmek istediğimiz bütündür. ‘Örneklem’ (sample) ise belli kurallara göre belli evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliliği kabul edilmiş olan küçük kümedir (Karasar, 2005: 110-111). Buna göre araştırmamızın evreni Çorum il merkezinde yaşayan, seçimlerde yasal olarak oy kullanma hakkına sahip 18 yaş ve üstü seçmenlerden oluşmaktadır. Çalışmada 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde Çorum il merkezinde oy kullanan seçmen sayısı olan 191,667 kişi esas alınmıştır (Yüksek Seçim Kurulu, 2014). Araştırmanın örneklemini ise farklı yaş ve meslek grubuna ait 400 kişiden oluşmaktadır.

5.2. Uygulama ve Sınırlandırma

Alan araştırması olan çalışmada anket tekniği kullanılmıştır. Anketin soruları bir kontrol grubu üzerinde uygulanmış ve gereken düzeltmeler yapılarak görülen eksiklikler giderilmiştir. Anket formu 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinden önce Çorum il merkezinde farklı mahallelerde yaşayan rastgele seçilmiş 455 denek üzerinde uygulanmıştır.

Çalışmamız, araştırmanın yapıldığı tarihlerde Çorum il merkezinde ikamet eden, Çorum İl Seçim Kurulu seçmen listelerinde kayıtlı olan ve 30 Mart 2014 Mahalli İdareler Genel Seçimlerinde oy kullanacak kişilerle sınırlandırılmıştır. Araştırmanın uygulanmasında birtakım güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu güçlüklerden birisi, katılımcıların farklı sosyo-ekonomik çevreden, çeşitli eğitim düzeyindeki insanlardan oluşması nedeniyle, bir kısmının anketteki bazı soruları anlamamaları ya da yanlış yorumlamalarıdır. Araştırmanın saha çalışması kısmında da çeşitli zorluklarla karşılaşmıştır. Bunlardan en önemlisi, ankette dindarlığın ibadet boyutu ile siyasi içerikli soruların bir arada olması ve bu sebepten katılımcıların konuya tereddütlü yaklaşmalarıdır.

Bununla birlikte, dindarlığın ibadet boyutu ile seçmen tercihi arasındaki ilişkiyi bu kapsamda ölçen çalışmaların yok denecek kadar az olması, bu bağlamda belirli bir literatürün oluşmamış olması ve konunun daha önceden Çorum merkezde çalışılmamış olması da diğer sınırlılıklar arasında değerlendirilebilir.

5.3. Veri Toplama Araçları ve Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmamız teorik ve uygulama olmak üzere iki ana bölümden oluşmaktadır. Teorik bölümde konunun kavramsal ve kuramsal yönü incelenmiş; bu bölümde din, dindarlık kavramı, seçmen tercihi hakkında temel kavramlar ve kuramsal yaklaşımlar, seçmen tercihini etkileyen faktörler ile din ve seçmen tercihleri hakkında ülkemizde, üniversitelerimizin farklı bölümlerinde yapılan bilimsel çalışmalar ele alınmıştır. Teorik çerçeve oluşturulurken sosyoloji, psikoloji, iletişim, kamu yönetimi gibi disiplinlerin görüşlerinden ve bu konuda yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır.

Çalışmamızın uygulama kısmında ise daha önce de belirttiğimiz gibi anket yöntemi seçilmiş ve uygulanmıştır. Bu yöntemi seçmemizin çeşitli nedenleri vardır. Bu nedenleri şu şekilde sıralamak mümkündür:

- 1- Anket metodu, din psikolojisi çalışmalarında çokça kullanılan bir metottur.
- 2- Uygun durumlarda geniş bir gruptan çok miktarda veriyi kısa zamanda kolayca toplama imkânı vermesi ve herkese aynı şekilde sunulması bir örnekliğin sağlanabilmesi.
- 3- Gizlilik garantisinin daha inandırıcı olması (Cengil, 2002: 11).

Veri toplama aracı olarak hazırlanmış anket formunda cinsiyet, yaş, medeni durum gibi denek grubunun demografik özelliklerini ortaya koyan sorular hazırlanmış, uygulamada Çorum ilinin farklı mahallelerinde yaşayan kişiler hedeflenmiştir. Ayrıca ankette namaz, oruç, hac ve zekât ibadetlerini yerine getirme düzeylerine ilişkin sorulara ve seçmenin tercih edeceği aday ya da partide arayacağı özelliklere dair sorulara yer verilmiştir.

Bazı kişiler, içeriğin ibadet ve siyasi tercihle ilişkili olduğu gerekçesiyle ankete katılmak istememiş; bazıları da ankete katılmış, ancak soruların bir kısmına cevap vermemiştir.

Uygulama sonucunda değerlendirmeye alınan 455 anket formundan 55 adedi, gerek geri dönüşümün tam olarak sağlanamaması ve gerekse bazı anket formlarının büyük bir kısmının veya tamamının cevapsız bırakılmış olması nedeniyle değerlendirme dışı bırakılmıştır. Bu yüzden verilerin analizi ve istatistiksel değerlendirmeler 400 adet form üzerinden yapılmıştır. Elde edilen veriler bilgisayar ortamında SPSS 16 programına girilerek analize hazır hale getirilmiştir. Daha sonra anket formunda yer alan sorulardaki seçeneklerin frekans ve yüzdeleri tespit edilerek tablolar oluşturulmuştur. Ayrıca anlamlılık ilişkilerinin ölçüldüğü çapraz tablolar hazırlanmış ve burada Ki-kare testi uygulanarak hipotezler bu veriler ışığında analiz edilmiştir. Analizde elde edilen sonuçlar, tablolar halinde ve yorumlarıyla birlikte ikinci bölüm olan “Araştırmanın Bulguları ve Yorumları” bölümünde verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL TEMELLERİ

1. DİN KAVRAMI

Arapça bir kelime olan “din” sözü, “ceza ve yargı, usûl, âdet” ve “tutulan yol” anlamlarına gelmektedir. Latince’de dinin karşılığı olarak kullanılan “Religio” sözcüğü ise, Allah’a saygı ve korku ile bağlılık, kendini ibadete verme, tören ve ayinlere katılma demektir (Peker, 2011: 30). Yine din olgusu, sözlükte “örf, adet, boyun eğme, itaat, tutulan ve gidilen yol, ceza ve mükâfat, millet” anlamlarında kullanılmaktadır (el-İsfehani, 2010: 565). İslamî terminolojide din/İslam, her konuda insanları, aklını, irade ve isteklerini kullanarak, hayır olan şeylere götüren, böylece dünya ve ahiret saadetine ulaşmalarını sağlayan, peygamberler aracılığıyla Allah’ın gönderdiği ilahi esasların bütünüdür (Akseki, 1957: 5). Din olgusu üzerine araştırma yapan sosyal bilimcilerin hemen her biri kendi amaçlarına uygun bir tanım yapmış ve çalışmalarını bu tanım çerçevesinde gerçekleştirmeye gayret göstermiştir (Karslı, 2012: 59). Din tanımlarına bakıldığında yapılan tanımların daha ziyade, tanımlayan kişinin dine bakış açısına, kendi inanç ve amacına göre değiştiği görülmektedir. Bu nedenle dinin bir tanımı üzerine uzlaşıldığını söylemek mümkün değildir (Peker, 2011: 30).

Psikologların din tanımlarının dini-ilahi kaynaklı olmaktan ziyade insan kaynaklı olarak yapıldığı görülmekte ve dinin daha çok birey açısından işlevsel yönüne vurgu yapılmaktadır. Din psikolojisinin kurucusu olarak kabul edilen William James 1901-1902 yılları arasında Edinburg Ünivesitesinde verdiği ve daha sonra “The Varieties of Religious Experience” adıyla yayınladığı “Gifford Lectures” yani Gifford konferanslar dizisinde, dini fenomen, mistizim, dua, din değiştirme (conversion), din ve ruh sağlığı gibi konuları ele almıştır. O, diğer psikologlardan farklı olarak dini fenomenleri empirik bir yaklaşımla incelemiş ve dinin kökeninden çok fonksiyonları ve birey üzerindeki pratik faydası üzerinde durmuştur (Ayten, 2010: 17-20). James, dini kurumlar, ritüeller ve dini fikirlerle ilgilenmez. Dinin fonksiyonel yönüyle, bireye ve ruh sağlığı açısından ona sağladığı faydayla ilgilenir.

Diğer önemli bir psikolog olan Freud'a göre din, insanın kendi dışındaki doğa güçlerine ve kendi içindeki güçlere (içgüdülere) karşı çaresizliğinden kaynaklanmıştır ve insanlığın gelişim sürecinin ilk dönemlerinin bir ürünüdür (Fromm, 2004: 25-26; akt. Karşlı, 2012: 59). O, dini bazen bir saplantı nevrozu, bazen çocukluk arzularının tatmini ve bazen de bir yanılsama olarak değerlendirmiştir (Ayten, 2010: 62).

Jung'a göre ise din, sadece sosyolojik veya tarihsel bir olgu olarak değil aynı zamanda derin bir psikolojik anlamı olan bir olgudur. Jung, dini insanı ele geçiren ve kontrol eden esrarlı bir tecrübe olarak tanımlamaktadır. İnsandan üstün ve onun dışında olan bir güç veya sebebe boyun eğme şeklindeki din tanımı Otto gibi ilahiyatçılar tarafından da paylaşılmaktadır (Karşlı, 2012: 59).

Erich Fromm dini "Bir grup tarafından paylaşılan ve o grubun bireylerine kendilerini adayabilecekleri bir hedef olarak ortak bir davranış biçimi sunan düşünce sistemidir." (Crapss, 2004: 184) diyerek, dinin sosyal yönünü öne çıkartmış ve insanın tutkuyla bağlandığı her şeyin (insan, madde, para, makam, ideoloji, vb.) bir din olarak işlev görebileceğini ileri sürmüştür (Karaca, 2011: 74).

Hümanist psikologlardan Maslow'a göre ise din, insan tabiatının doğal bir ürünüdür (Fuller, 1994:170 ve Ayten, 2010: 139). O'na göre insan, nasıl gün ışığına, kalsiyuma ya da sevgiye ihtiyaç duyuyorsa aynı şekilde, anlayacağı ve o doğrultuda yaşayacağı bir değerler düzenine, yaşam felsefesine, dine ya da onun yerini tutan bir başka şeye gereksinim duymaktadır (Maslow, 2001: 219; akt. Karşlı, 2012: 59).

Dini insanın kendini aşması bağlamında inceleyen Victor Frankl de bu noktadan dinin fonksiyonel yönü üzerinde durmuş; dinin, insanlara hiçbir yerde bulamayacakları bir anlam ve güven duygusu verdiğini söylemiştir. Ona göre insanın en temel ihtiyacının varoluşunu anlamlandırmasıdır (Frankl, 1991: 313; Ayten, 2010: 170) ve bu yüzden gelecekte de, Tanrı inancı ve din var olacaktır (Ayten, 2010: 167-168).

Son dönemde Kenneth Pargament ise dinin insana hayatı dönüştürme ve ona anlam kazandırma imkânı sağladığını söyleyerek; dini, "kutsala ilişkin anlam arayışı" (Köse ve Ayten, 2012: 109) olarak tarif etmektedir.

Din, bireysel ve toplumsal açıdan çok geniş bir çerçevede işlev gören, insanların iç dünyalarındaki ahenk ve davranışlarının şeklini ve yönünü belirlemedeki denge sağlayıcı rolü itibarıyla, bir varoluşsal çözümleme ve hayatı anlamlandırma misyonuna

sahip güçlü bir olgudur (Karacoşkun, 2004: 23) ve bu yönüyle din hem ferdi hem de toplumu etkileyen soyso -kültürel bir kurumdur (Armaner, 1980: 75).

Görüldüğü gibi psikologlar, herkes tarafından kabul gören net bir din tanımlaması yapamamışlardır. Ancak bazı ortak noktaları vurgulayarak dinin insanın içindeki psikolojik atmosferi, kendi dışındaki toplumsal atmosferi ve onun ötesindeki aşkın boyutu açıklayan bir sistem olduğunu belirtmişlerdir.

2. DİNDARLIK KAVRAMI

Din tanımında olduğu gibi dindarlık kavramının da nasıl tanımlanıp kullanılacağı hakkında tam bir mutabakat mevcut değildir (Mehmedoğlu, 2004: 30). İnsanların hayatlarını şekillendiren ilkeler sistemi olan din öznel bir gerçeklik iken; dindarlık, dini ilkelerin gerek bireysel gerekse toplumsal yaşantıya aktarılmış halidir. Dolayısıyla dindarlıkta dini inançların çeşitli tutum ve davranışlarla bireyin günlük hayatına etki etmesi söz konusudur. Çünkü dindarlık, bilgisel, duygusal ve davranışsal yönleri kuşatan çok boyutlu bir yapı arz eder (Köse ve Ayten, 2012: 108-109).

Bununla birlikte dinin manevi veya pratiğe yönelik etkilerinin gösterilmesi olarak tanımlanan dindarlığın, özellikle düşünme (bilgi boyutu), tecrübe etme (dini duygular) ve faaliyetin (dini topluluklara yönelik kült, eylem) çeşitli formlarını ifade edecek şekilde kompleks bir fenomeni içeren dinle (Tanrı) kişisel ve pozitif bir ilişki anlamına geldiği (Sezen, 2010: 276) söylenmektedir. “Kişisel dînî bağlılık ya da dînî tutumlar” (Uysal, 2003: 25) şeklinde de anlaşılabilir dindarlık bireyin kutsal emirlere bağlanması ve bu kutsal emirlerle ilgilenmesidir. Dolayısıyla dindarlık, bireyin öznel dinsel inanç ve pratik algıları sonucunda benliği ve kişiliğiyle bütünleşmiş karmaşık bir psiko-sosyo-teolojik olgudur (Koç, 2009:476).

Dindarlık bir kişinin mensubu olduğu dine ait inanç, ibadet ve sembollere ilişkin içten kabul, yoğunlaşma ve meşgul olma derecesi olarak tanımlanabilir. Dindar, dininin inanç, ilke, pratik ve sembollerini içselleştirerek bunları tutum ve davranışlarına yansıtan insandır (Kurt, 2008: 22; Kurt, 2009:2). Dindarlığı dini ibadetlerin yapılma sıklığı ile tanımlayan Hakkı Kardeş'in de, dini bir inanç sisteminin yapılmasını öngördüğü pratikleri düzenli bir şekilde yerine getiren kimselerin dindar olarak nitelendirilebileceğini ifade etmiştir (Kardeş'in, 2007: 62; akt. Eser, 2012: 102). Ahmet

Onay ise dinin bireyin duygu, düşünce ve davranışlarını şekillendiren, etkileyen bir olgu olduğunu ve bu etkinin doğal sonucu olarak bireyin çevresi ile kurduğu sosyal ilişkilerin niteliği ve yaşam tarzının da değiştiğini söylemiştir. Bu bağlamda birey ile Allah arasındaki manevi bağ din, bu bağın bireyin hayatına yansıma şekli de dindarlık olarak adlandırılabilir (Onay, 2004: 17; Eser, 2012: 102).

Yukarıda söz edilen tanımlamalara bakıldığında; dindarlığın salt bir inanç ya da bir bağlanma olarak görülmediği, bireyin inandığı dinin birtakım sembollerini kabul etmesinin yanı sıra, ritüelleriyle ilgilenme, pratiklerini içselleştirerek günlük hayatta tatbik etme ve bireyin davranışlarına ve toplumsal hayatına etki etme sıklığı olarak ele alındığı anlaşılmaktadır.

2.1. Dindarlık Tipleri

Bireysel anlamda dindarlığın tek bir şeklinden söz etmek mümkün değildir. Hatta denilebilir ki ne kadar dindar kişi varsa o kadar da dindarlık türünden söz edilebilir. Yani; dine bağlanma, dini değerleri içselleştirme ve davranışa yansıtmanın kişiden kişiye değişen seviyeleri vardır (Hökelekli, 2012: 81). İnsanın dini inançları, duyguları, düşünceleri ve şüpheleri, dini tutum ve davranışları, dine yaklaşımı ve dini esasları değerlendirilme tarzı birbirinden farklıdır. Bu nedenle aynı dine mensup insanlar dini aynı derinlikte yaşamazlar. Kimi insan dini merkeze koyarak içselleştirdiği inançlarını, o dine ait pratikleri samimiyetle yerine getirir. Dinin/Tanrının emir ve yasaklarına göre bütün yaşamını tanzim eder. Kimisi de dini sadece bir araç olarak görür ve dini kendi hedeflerine ulaşmak için bir merdiven gibi kullanır.

İşte dindarlığın bu farklı yönelimleri çeşitli araştırmalara konu olmuş ve ilk olarak G.W. Allport tarafından iki temel tip halinde ele alınıp tanımlanmıştır. Allport bu yönelimleri kategorize ederek “Dış Güdümlü Dindarlık” (Extrinsic Religiousness) ve “İçgüdümlü Dindarlık” (Intrinsic Religiousness) şeklinde adlandırmıştır.

2.1.1. Dış Güdümlü Dindarlık

Dine karşı dış güdümlü bir yönelime (orientation) sahip olan kişiler için dış güdümlü değerler genellikle yardımcı (instrumental) ve yararcıdır (utilitarian). Bu yönelim ile insanlar, dini çeşitli açıdan yararlı bulabilirler (Gürses, 2001: 83). Dış

güdümlü dini yönelime sahip olan bu bireyler, dini inançları içselleştirmekten ziyade, onları bireysel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bir araç olarak kullanma eğilimi göstermektedirler. Örneğin bazı çıkarları için kendisine dindar bir çevre yapmak isteyen birisinin düzenli olarak camiye gidip gelmesi, dış güdümlü dini yönelime örnek olabilir (Karaca, 2011: 96). Dış beklentiye yönelik ilgiler, her zaman, çıkar sağlayıcı ve faydacıdır. Bu özelliğe sahip insanlar; güvenlik, teselli, sosyalite sağlama, ilgi çekme, statü ve masumiyet elde etmenin bir yolu olarak dini çok kullanışlı bulabilirler. Teolojik terimle ifade edilirse, dış beklentiye yönelik dinsel güdüye sahip birey Tanrı'ya yönelir ama benliğinden vazgeçmez (Kayıklık, 2011: 197-198). Dış güdümlü dindarlar, kendilerini dini değerlere değil, dini değerleri kendilerine uyarlarlar. Din onlar için benliğin hizmetinde, benlik savunmasında kullanılan bir araçtır (Hökelekli, 2012: 85).

Dış Güdümlü Dindarların Genel Özellikleri

1. Bu tip bir dindar dini; statü, güvenlik, rahatlık sağladığı ve toplum içinde itibar kazandırdığı için kullanılır.
2. Dini argümanların önemli olduğu bir ortamda kişi daha dindar gözüktür.
3. Sadece başları sıkıştığı zaman duaya yönelirler. Dua onları Allah'tan istenilen şeyin geleceği umudu ile rahatlatır.
4. Yardımsever değillerdir. Menfaatlerinin olduğu ortamlarda yardım yaparlar.
5. Allah'ı bile işe yaradığı ölçüde kullanırlar.

Bu tip dindarlığa “psikolojik ihtiyaçlar dini” veya “fonksiyonel din” adı da verilmektedir. Aslında her dinin yararlı yönü vardır ve fonksiyoneldir. Zaten böyle olmazsa din kısa zamanda yok olur. Ama burada kendinden fedakârlık yapmaksızın dinden bir şeyler bekleme söz konusudur. (<http://www.aktuelpsikoloji.com/din-kisilik-iliskisi-173h.htm>, 12.12.2014) Kur'an'da bu tiplerden şu şekilde bahsedilir. “*İnsanın başına bir sıkıntı gelince rabbine yönelerek ona yalvarır. Sonra Allah kendisinden ona bir nimet verince önceden yalvarmış olduğunu unuttur.*” (Kur'an-ı Kerim, Zümer 39/8) “*Denizde başınıza bir musibet geldiğinde ondan başka bütün yalvardıkları kaybolup gider. O sizi kurtarıp karaya çıkardığında (yine eski halinize) dönersiniz. İnsanoğlu çok nankördür.*” (Kur'an-ı Kerim, İsra 17/67).

2.1.2. İç GÜDÜMLÜ DINDARLIK

Deruni güdümlere sahip kişiler ana güdülerini dinde bulurlar. Diğer ihtiyaçlar güçlü olsalar bile onların daha önemsiz olduğu düşünülür ve mümkün olduğunca dinsel inanç ve emirlerle uyumlu hale getirilmeye çalışılır. Birey kabul ettiği inancı, içselleştirmek ve tam olarak yaşamak için çaba harcar, yani o, dinini yaşar (Kayıklık, 2011: 198). İçten doğma bir eğilime sahip olan kimseler dinde kendi en başta gelen hâkim motivasyonlarını bulurlar. Ne kadar güçlü olursa olsunlar diğer ihtiyaçlarına anlamı ve önemi ikinci derecede şeyler olarak bakarlar. Güçleri yettiği kadarıyla bu ihtiyaçlarını, dini inanç ve talimatlarıyla uyumlu hale koyarlar. Dış güdümlü dindarlar dinden faydalanırken bunlar dinlerini yaşarlar (Hökelekli, 2012: 84-87). Onlar için din, bütün benliği kuşatıcı, her konuda tek referans kaynağıdır. İç güdümlü dindarlar Allah rızası için kendi isek ve arzularından vazgeçerek kendilerini dine uyumlu hale getirmeye çalışırlar (Hökelekli, 2012: 86.). Allport bu durumu eserlerinde “Dış beklentiye yönelik dindarlar dinini kullanır, deruni dindarlar dinini yaşar.” (Kayıklık, 2011: 198) önermesiyle kısa, açık ve anlamlı bir şekilde ortaya koymaktadır.

İç GÜDÜMLÜ DINDARLARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

1. İç güdümlü dindar dini yaşar, ona kendi ihtiyaçlarından da daha üstün bir derece verir.
2. İç güdümlü dindarlar, dini değerler etrafında kişilik geliştirirler. Cömertlik, fedakârlık, edep vs. gibi değerler, dinin atfettiği önem sebebiyle ideal kişilikte yer alacak unsurlardır.
3. İç güdümlü dindarlar, dinden menfaat beklemezler. O dinin mensubu olmalarının getirdiği psikolojik rahatlık onlar için en güzel yarardır.
4. İç güdümlü dindarlar için dua, Allah ile kendileri arasında irtibatı kuvvetlendiren bir iletişim şeklidir. Sıkıntı olsun olmasın dua ihmal edilmemelidir.
5. İç güdümlü tipler, toplumda daha uyumlu tiplerdir.
6. Bu tipler daha mistik yapıya sahiptirler.
7. Yardımseverlerdir. (Aktüel Psikoloji, 2007)

Batsa ve Ventis, tecrübî araştırmalarına dayanarak bu dindarlık şekline üçüncü bir boyut daha ilâve etmektedirler. Bazı kimseler dini ne gaye ne vasıta olarak değil, fakat araştırma olarak algırlar. Bu tip dini tutum, hayatın ortaya koyduğu varoluşla ilgili ve nihai hakikat konusundaki soruları korkusuzca karşılamaya büyük ölçüde açık bir elverişlilikle birlikte bunların kendisine kesin cevaplar taşıması imkânı hususunda belli bir şüphecilik ihtiva ederler. Araştırıcı ya da sorgulayıcı dini yönelim, daha çok din ile zihinsel düzeyde ilgilenen bilim adamı ya da entelektüel kimseler arasında görünür (Hökelekli, 2012: 86-87).

2.2. Dindarlığın Ölçülmesi

Dindarlığın tecrübeye dayalı teknik ve yöntemlerle araştırılması ve ölçülmesi de tıpkı dindarlığın tanımlanması gibi tartışmalı ve üzerinde mutabakat sağlanamamış bir konudur. Aslında ölçme denilen şeyin kendisinin sınırlı bir uygulama olması; yani, her şeyin ölçülememesi, bazı şeylerin bilimsel yöntemlerle ele alınacak mahiyette olmaması bu sorunu derinleştirmektedir. Örneğin Tanrının varlığını açığa çıkaran ölçekler, meleklerin ya da ahiretin gerçeğliğini kanıtlayabilen ya da çürütebilen deneyler oluşturulamaz (Hökelekli, 2012: 56, 57). Bununla birlikte tarihsel süreçte bu alanda da önemli ilerlemeler kaydedilmiş ve çeşitli dindarlık ölçekleri geliştirilmiştir.

Dindarlığı ölçme çabaları ilk önce tek-boyutlu yaklaşımlarla başlamıştır. Bu nedenle geliştirilen ölçeklerde dindarlığın alanı ve sınırları oldukça dardı. Örneğin ölçeklerde, sadece dinî inanç ve kiliseye karşı tutumların ölçülmesine ilişkin ifadelere yer veriliyordu. Buna örnek olarak, Sumner'ın (1898), dinî inançla ilgili ifadelerden oluşturduğu dindarlık ölçeği gösterilebilir. E. Durkheim (1969), 1915'de basılan din alanındaki klasik çalışması "The Elementary Forms of The Religious Life" adlı eserinde, inançlarla dinî törenleri birbirinden ayırmış ve dinin toplumsal ve kurumsal yönü üzerine dikkat çekmiştir. Durkheim'ın bu çalışması, dine çok-boyutlu yaklaşımların başlamasına zemin hazırlamıştır. Böylece Allport, Lenski, Allen, Nock, Dewey, Clark gibi teorisyenler dindarlığı iki kutuplu olarak ölçmeye yönelik çalışmalar yapmışlardır. Dinî hayatın analiz edilmesi ve ölçülmesi konusunda çok-boyutlu yaklaşımlarda bulunma teşebbüsleri de, tek-boyutlu yaklaşımların revaçta olduğu dönemlerde ortaya çıkmıştır. Von Hügel'in ortaya koyduğu dindarlığın "Geleneksel

veya Tarihsel, Sezgi ve İrade, Rasyonel veya Sistematik” boyutları; Pratt’in “Geleneksel, Uygulama-ahlak, Mistik, Rasyonel” boyutları; Wach’ın “İnanç, Uygulama, Sosyolojik (Cemaat)”; Lenski’nin “Dini İnanç, İbadetlere Katılma, Dini Grup Üyeliği, Dini Duygu”; Fukuyama’nın “Akide (İnanç), İbadet (cultic), Duygu, Bilgi (kognitif)”; Thouless’in “Bilgi, Gelenek, Duygu, Kişisel İhtiyaç”; Whiteman’ın “İnanç, (İbadetlere) Katılma, Duygu, Etki” ve Glock’un “İnanç, Davranış, Duygu, Bilgi, Etki” boyutları bu yaklaşımlardandır. Çok-boyutlu yaklaşımların gelişmesinde önemli katkılar sağlaması açısından Lenski ve Fukuyama’nın çalışmaları önemli olmakla birlikte dindarlığın çok boyutlu olarak sistemli bir şekilde kavramlaştırılması ilk defa Glock tarafından yapılmıştır (Yıldız, 2001: 19-42).

Glock dünya dinlerinde dindarlık tezahürlerinin benzerlik arz ettiğini düşündüğü için, çeşitli dünya dinlerinin kabul edebileceği dindarlık boyutları geliştirme çabası içerisine girmiştir. Glock dindarlıkla ilgili düşüncelerini daha çok Yahudi ve Hristiyan geleneklerine göre yapmış ancak özel durumlarda diğer dini geleneklerle de karşılaştırma yapmıştır (Yıldız, 2001: 29; Subaşı, 2002: 25; Karlı, 2012: 60). Glock tarafından, ileri sürülen ve birbirini tamamlayan beş dindarlık boyutu: inanç, duygu, davranış, bilgi ve etki boyutudur (Hökelekli, 2012: 51).

Türkiye’de daha çok Glock’un benimsediği bu beş boyut esas alınarak geliştirilen dindarlık ölçekleri kullanılmaktadır (Koroğlu, 2012: 89; Arslan, 2011: 40). Ayrıca İslâm dinine özgü boyutlandırma çalışmaları da vardır. Dindarlık boyutları, dindarlığın temel özelliklerini belirlemede kolaylık sağlar. Ancak bu boyutların ölçülmesinde ve boyutlar arası farklılıkları belirlemede zorluklar vardır (Karaşahin, 2008: 200). Dolayısıyla dindarlık ölçümlerine ihtiyatla yaklaşmak gerektiği hususu da göz ardı edilmemelidir (Glock, 1962: 273; akt. Arslan, 2011: 40).

2.3. Dindarlığın Boyutları

Dindarlık, geniş inanç ve uygulama şekillerini kapsayan çok unsurlu bir yapı arz eder. Birbirinden farklı özellikler taşıyan dinler, kültürel ve kişisel unsurla da dönüşerek çok renkli dindarlık formlarıyla karşımıza çıkarlar. Çünkü dinin her ferdi dini farklı şekillerde algılayabilir ve kültürel ortamda yaşantı haline getirirken farklılıklar sergileyebilir. Bu bağlamda dindarlığın ne olduğu, nasıl ve ne için yaşandığı ve hangi

motivasyonların etkin olduğuna dair sorular dindarlığın boyutlarını/türlerini belirlemede teorisyenlerin çıkış noktası olmuştur (Köse ve Ayten, 2012: 110).

Buna göre, yukarıda da açıklanan ve Glock tarafından özellikle Hıristiyan ve Yahudi din mensupları için oluşturulmuş olsa da, ülkemizde de dindarlığın boyutlarını ölçmede kullanılan dini hayatın beş boyutu aşağıda gösterilmiş ve açıklanmıştır.

2.3.1. Bilgi Boyutu (Intellectual Dimension)

Dindar insanın, inandığı şeylerin muhtevası, dininin temel esasları ve kutsal metinlerinin içeriği hakkında az ya da çok bir takım bilgilere sahip olduğu düşünülür (Hökelekli, 2012: 54). Bütün dinlerde dindar insandan, inancının temel öğretilerini veya kutsal metinleri bilmesi ve onlara güvenmesi beklenir. Bu yönüyle bilgi ve inanç boyutları arasında sıkı bir ilişki olmakla beraber inanç, bilginin zorunlu bir sonucu değildir. Hatta bir kişi gerçekten anlamaksızın inanabilir, yani, iman az bir bilgi üzerine de temellenebilir (Kayıklık, 2011: 196). Dinin bilgi boyutu Batıda ilk defa Y. Fukuyama tarafından dile getirilmiş, Glock tarafından da benimsenmiştir (Glock, 1962: 268, 269; akt. Arslan, 2011: 43)

Dindar insanın inancıyla ilgili bilgilendirileceğine dair beklenti tüm dinlerde ortak olmasına karşın dinlerin belirlediği bilgi türleri birbirlerinden farklılık arz etmektedir. Konfüçyüs dininde klasik bilgi daha değerli iken, Yahudilikte Musevilere ait tarihi ve hukuksal bilgi, Hıristiyanlıkta diğer din mensuplarını kendi dinlerine çevirmeye yönelik misyonerliğe ilişkin bilgiler büyük öneme sahiptir. İslam'da ise, dini bilginin birinci kaynağı Kur'an, ikincisi sünnet tabir edilen Hz. Muhammed'in söz, fiil ve takrirleri ve sırasıyla icma (İslam bilginlerinin üzerinde görüş birliğine ulaştıkları konular) ve kıyas (İslam bilginlerinin ilk üç kaynağa başvurarak yaptıkları benzetmeler) dini bilgi kaynağı olarak kullanılmaktadır. Ayrıca İslam, dinin ruhuna aykırı olmayan örfi bilgilerin yanı sıra pozitif bilgiye de önem vermektedir (Karaca, 2011: 107).

2.3.2. İnanç Boyutu (Ideological Dimension)

İnanç, Türkçe inanmak fiilinden türetilmiş, “kabul ediş” manasına gelen bir isimdir. Kavram olarak, şüpheden kesinliğe doğru bütün ihtimalleri içine alan kapsamlı

bir anlama sahiptir (Peker, 2011: 71–73; Fırat, 1977: 19–24, akt. Şentürk, 2013: 113). Dindar insan, dinin öğretilerinin doğruluğunu kabul eder. Bu bağlamda her din, mensuplarının onaylamasını beklediği bir inanç bütünü bünyesinde taşır. Fakat inançların içerik ve genişliği, dinler arasında olduğu gibi aynı dinin gelenekleri arasında da çeşitlilik gösterir (Kayıklık, 2011: 196).

İslam’da dinî inancın temelini Allah inancı oluşturur, başlangıç noktası ise ‘kabul ve tasdik’dir. Yani dince bildirilen esaslar kabul edilerek bunların doğru olduğuna inanılır. Bunu ‘itaat ve uyum’ takip eder. Kısaca inanılan, kabul edilen esaslara, Allah’ın emirlerine ‘uyulur’ ve bunların gerekleri yerine getirilir. Dini inancın sadece inanmayı, dini bir hükmü kabul etmeyi değil, inandığı varlığın bildirdiklerine göre hareket etmeyi de öngördüğü belirtilmektedir (Arslan, 2011:41). Dini inancın birey açısından arz ettiği önemin dindarlığın diğer boyutlarında görülebileceğini belirten Glock, bireyin dini uygulamalardaki aktifliği ve dini açıdan bilgilendirilme düzeyi, yaşamış olduğu dini tecrübe türleri ve dini inançlarına aykırı olarak sergilediği davranış düzeylerinin tamamının, bütün olarak inancın birey açısından arz etmiş olduğu önemin göstergeleri olduğunu belirtmiştir (Karaca, 2011: 103).

2.3.3 İbadet Boyutu (Ritualistic Dimension)

Dinlerin mensuplarından yerine getirmelerini istediği birtakım uygulamalar vardır. Bunlar dinin ibadet veya davranış boyutunu oluşturmaktadırlar (Hökelekli, 2012: 53; Fırat, 1977: 29; akt. Arslan, 2011: 43). Ritüelleri yerine getirme motifi, yaratıcıya daha yakın olma ve kutsalın gazabından korunma duygusu taşır (Arslan, 2011: 43). İnanan insan sadece inançla yetinmez, inandığının peşine düşer ve inancını davranışlarına da yansıtır, inandığı varlığa olan bağlılığını söz ve hareketlerle göstermeye çalışır. Böylece kalplerin derinliklerindeki dini yaşanış ve tecrübeler, davranış halinde dışa akseder ki, genel anlamda buna ibadet denir (Peker, 2011: 116). İbadet sözlükte “Tanrı buyruklarını yerine getirme, Tanrı’ya yönelen saygı davranışı, tapınma, tapınış, kulluk” gibi anlamlara gelmektedir (Türkçe Sözlük, 1974: 395). Terim olarak ise ibadet “Allah’a karşı kulluk ve bağlılığı ifade eden sözler ve hareketler, O’na yaklaşmak için yapılan dini davranışlar.” (Taplamacıoğlu, 1975: 61) olarak

tanımlanmıştır. Psikolojik bir tarifile ise ibadet, kulun Allah'a karşı sevgi, saygı, bağlılık, şükran ve acizlik duygularını ifade eden davranışlarıdır (Pazarlı, 1972: 189).

İslam dinî ibadeti farz kılmıştır. Mümin, Allah'ın rızasını ve mağfiretini kazanmak için ibadetle mükelleftir. İslâm için kurtuluş (necat) ve saadet yolu ibadetle sürdürülebilir. İbadet dini inanç, duygu ve düşüncelerin yaşanan dünyadaki bir uzantısıdır. Günlük dilde ibadet, şekli belirlenmiş ve yapılması gereken belli davranışlar olarak namaz, oruç, hac gibi dar anlamda kullanılmaktadır. Ancak İslâm dininde Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla gerçekleştirilen her davranış ve faaliyet ibadet hükmündedir. Allah insana, kendisinin ve ailesinin geçimini sağlaması için çalışması, diğer insanlara yardım etmesi, güçsüzleri koruması, iyiliği emredip, kötülükten sakındırması vs. gibi birçok görevler yüklemiştir. İşte iyi niyetle, Allah'ın istediğini düşünerek yapılan bütün davranışlar birer ibadettir ve İslâm'a göre bu davranışlar karşılığında kişi sevap alacak, mükâfat görecektir (Peker, 2011: 117; Pazarlı, 1972: 52).

2.3.4. Tecrübe/Duygu Boyutu (Experiential Dimension)

İlahi bir kuvvetin varlığından kaynaklanan düşünce, tasavvur ve hareketlerin insanda uyandırdığı bir duygu olan din duygusu, insanı ilahi varlıkla temasa getirir ve ona yöneltir. Bu duygu diğer duygulardan daha kapsamlıdır. Din duygusunu korku, sevgi, sempati, hayranlık, şükretme, minnettarlık, bağlılık, güvenme, teslim olma ve sığınma gibi unsurlar oluşturur. Allah sevgisi din duygusunun en önemli unsuru olup korku ve ümit, saygı ve sevgi bir arada bulunur (Peker, 2011: 110–111; Glock, 1962: 266–267; James, 1902: 28, 31; akt. Arslan, 2011: 42). Dini duygu/tecrübe boyutu, kişinin kutsal alanla olan doğrudan iletişim sürecinde yaşadığı dini duyguları (huzur, huşu, korku, sevgi vb.) içerir (Köse ve Ayten, 2012: 112).

2.3.5. Etki Boyutu (Consequential Dimension)

İlk defa Yoshio Fukuyama (1961) tarafından ortaya atılan dinin etki boyutu dindarlığın diğer dört boyutundan yapı olarak farklılık göstermektedir. Genel olarak 'dini inanç, uygulama, tecrübe ve bilginin ferdin günlük yaşamı üzerine' yaptığı tesirleri içine almaktadır (Glock ve Stark, 1965: 21, Yaparel, 1987: 39, akt. Arslan, 2011: 44).

Dinin etki boyutu; dini inanç, tecrübe, ibadet ve bilgi boyutlarının özeti gibidir. Bu boyutların insanın düşünce, duygu ve davranışlarında bıraktığı izlerin bir bütünüdür (Köse ve Ayten, 2012: 112). Din insanın kendi hayat tarzını, gelecekle ilgili planlarını, diğer insanlarla olan ilişkilerini, kısaca insanın her yönüyle tüm davranışlarını etkileme gücüne sahiptir. Dinin etkileme boyutu, dini hayatın diğer boyutlarını da etkiler (Hökelekli, 2012: 55; Arslan, 2011: 44). Dini yaşayışın insanın yalnızca iç dünyasında yaşanan bir faaliyet olmayıp dışa yansımalarıyla hareket ve davranışlarda da kendini gösterme özelliği vardır. Kısaca din, davranış ve tutumlara etki ederek kendini gösterir (Özbaydar, 1970: 5, akt. Arslan, 2011: 44).

Görüldüğü gibi dindarlık farklı boyutlarda ele alınmış ve bireyin din ile ilişkisi ilgili boyut açısından değerlendirilmiştir. Bu açıdan son zamanlarda bazı araştırmalar, bir boyutta dindar olmanın diğer boyutlarda da dindar olmayı zorunlu kılmadığını ileri sürmüştür de, dindarlığın yukarıda açıklanan boyutları arasında anlamlı pozitif ilişkilerin olduğunu gösteren birçok çalışma bulunmaktadır. Bizim tezimizde ise dindarlığın ibadet boyutu (İslam açısından şekli belirlenmiş namaz, oruç, hac ve zekât ibadetleri.) üzerinde durulmuş, araştırmanın verileri bu noktadan analize tabi tutulmuştur.

3. SEÇMEN TERCİHİ İLE İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Bu bölümde seçmen tercihi ile ilgili temel kavramlar incelenecektir. Konu seçmen, davranış ve seçmen tercihi (davranış) adı altında üç alt başlığa ayrılmıştır.

3.1. Seçim

Seçim, birden çok alternatif karşısında özgür iradeye dayalı eğilimleri ifade eder. Yöneticileri belirlemeye yönelik yapılan seçim ise; bir kamu görevini yürütecek kişi veya kurulun, ilgili seçmenlerce, çok sayıda aday arasından yapılacak tercihlerle belirlenmesi (Türk, 2006: 76; Doğan ve Göker, 2010: 161) olarak ifade edilmektedir.

Seçim, kanuni şartlara uygun kişiler içerisinde kendilerine temsil yetkisi veya bir vekâlet verilecek kimselerin, bir kısım veya bütün vatandaşlar tarafından tercih ve tespit edilmesi işlemidir. Toplu bir iradenin birden fazla aday arasında tercihte bulunmasıdır. Siyasal anlamda böyle bir yetkinin ve otoritenin kullanılması ise

demokratik bir düzen içinde gerçekleşen katılım mekanizmasıyla, yani seçimlerle mümkündür. Günümüz demokratik toplumlarda siyasal otoritenin meşruiyeti ancak halkın iradesine bağlıdır ve bu iradenin tecellisi özgür ortamlarda gerçekleştirilen seçimlerle mümkün olmaktadır. Seçimler hem yönetime gelecek kimseleri belirleme mekanizması; hem halkın egemenliğini kullanarak yönetim ve siyasal süreci yönlendirme ve demokratik işleyişi sağlama aracı, hem de yönetilenlerin yönetenleri denetleme, test etme ve kendilerine tevdi edilen sorumlulukları yerine getirip getirmediğini sınaama imkânı sunan vasıtalarlardır. Bu yönüyle “seçimler bir nevi halkın konuşma biçimi” olarak görülebilir (Görür, 2010: 10-11).

Dolayısıyla seçimler, demokratik rejimlerde yönetimin belirlenmesini sağlayan en önemli süreçlerdir ve vatandaşların ülkelerinin siyasal süreçleriyle ilgili karar vermeleri anayasal bir hak olarak kabul edilir. Aksi durumda ne demokrasiden ne de hukuk devletinden söz edilebilir ve böyle bir durumda egemenliğin halkta olmasının da hiçbir anlamı bulunmayacaktır (Görür, 2010: 12).

3.2. Seçmen

“Seçimde oy verme hakkı olan kimse.” şeklinde tanımlanabilecek “seçmen” seçim sürecinin en önemli aktörüdür. “Seçmen” kavramı, demokratik toplumlarda yasalar çerçevesinde kendisini yönetmeye talip olanlar arasından yönetici kadroyu seçmek suretiyle iktidara, iş başına getirme hakkına sahip olan vatandaşı ifade eder. Yani seçmeni “Demokrasilerde siyasal düşünce ve tercihlerini oy kullanarak belirten kişilerdir.” (Say, 1998: 99) şeklinde tanımlamak mümkündür. Yönetici idareyi belirleyen seçmen, bir yandan yasalarca kendisine verilen bir hak ve yetkiyi kullanmakta; bir yandan da bu hakkın kullanılmasının sorumluluğunu taşımaktadır. Burada seçmenin seçim yoluyla iktidara onay vermek, önceki onayı yinelemek ya da geri almak şeklindeki iradesi önemlidir (Yavaşgel, 2004: 37). Bu öneme istinaden çağdaş ve demokratik ülkeler, anayasalarında seçmenlerle ilgili kavramlara yer vermişler, seçme hakkı ve seçim ilkeleri konusunda gerekli yasal düzenlemeleri yapmışlardır. Bu ilkelerin başında “eşitlik ilkesi, genellik ilkesi, bireysellik ilkesi, gizlilik ilkesi ve serbestlik ilkesi sayılabilir (Görür, 2010: 18). Anayasalarda güvence

altına alınmış olan bu haklar, seçmenin devredilmez doğal hakları olarak kabul edilmektedir.

3.3. Seçmen Tercih (Davranışı)

İçinde yaşanılan toplumda bireyler siyasal çevre ile etkileşim halindedir. Bu etkileşim sonucunda bireyde siyasal sisteme dair bir takım inanç, tutum ve davranışlar gelişmektedir. Bireyin siyasal sistemle etkileşimi doğrudan ya da dolaylı olabilmektedir. Etkileşim şekline göre bireyin tutumları, davranışları ve sisteme ilgisi farklı yoğunlukta olacaktır. Her birey oy verme davranışını ortaya koyarken bir takım ön bilgilerle hareket eder. Bu yüzden bireylerin siyasal davranışlarının arkasındaki sebep ve amaçların bilinmesi çok önemlidir. Bizlerin bazı davranışları belirli objelere karşı genel ve çoğu zaman sözle ifade edilmeyen duygular tarafından etkilenmektedir. Bu duygular siyasal tutum olarak adlandırılır. Bunlar bizlerin temelde var olan inançlarımızın, fikirlerimizin, ilgi ve değer yargılarımızın üstüne kurulmuştur (Lawson, 1993: 217-218; Eser, 2012: 103-104). İşte bu noktada tutumların bazı tercihleri etkilediği ve belirli durumlarda belirli davranış şekillerini ortaya çıkardığı söylenebilir.

Bir şeyi öbürüne göre daha iyi görme, “üstün tutma, yeğ tutma, yeğleme.” (Çakıroğlu, 2012: 279) şeklinde anlaşılabilir “Tercih” kelimesi konumuz bağlamında ele alındığında; seçmenin bir ülke vatandaşı olmasının kendisine sağladığı hak ve görev olarak, o ülkede yönetici kadronun belirlenmesinde seçimlere katılmak suretiyle ortaya koyduğu davranış biçimini belirtmektedir. Yani kişilerin kendisine göre daha iyi gördüğü ve buna uygun tercihini ortaya koymak için katıldığı eylemler, seçmen davranışı olarak tanımlanır (Gülmen, 1979: 18).

Klasik demokrasi anlayışının siyasal sisteme sunduğu seçim mekanizması, halka kamusal sorunlara ilişkin alınan kararlar üzerinde etkili olma imkânı sunmuştur. Bu nedenle; oy verme davranışı, siyasal davranış boyutunun somut yönlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Uysal, 1984: 174-175).

Seçimlerin merkezini seçmen oluşturmaktadır. Bu yüzden, yönetime talip olan siyasal partiler ve adaylar seçim sürecinde halkın, kamuoyunun nasıl bir davranış sergileyeceğini, seçmenlerin görüşlerini, isteklerini, beklenti ve eğilimlerini merak ederler. Bu eğilim ve tercihleri görebilmek için de birçok kamuoyu araştırması ve anket

çalışması yaptırır. Böylece hem seçmen görüşlerini almış hem de seçimlerde yeterli oy alıp alamayacaklarını hesaplama imkânını bulmuş olurlar.

Yüksel GÜLMEN, seçmen davranışının öneminin aşağıda belirtilen hususlardan kaynaklandığını söylemektedir (Gülmen, 1979: 14):

1. Demokratik sistemlerde vatandaşların çoğunluğunun katıldığı ve kendi düşüncesini ortaya koyduğu en önemli siyasal eylem oy vermedir.
2. Demokratik düzenlerde herkesin üstlendiği toplumsal rolleri, siyasal görevleri ve ne olursa olsun seçimlere katılma hakları vardır ve bu haklar bütün bireylere eşit olarak dağıtılmıştır.
3. Ulusal seçimler vesilesiyle herkese eşit etki olanağı sağlanmış, her oy eşit değere sahip olduğu gibi oy kullanma ile kullanmama davranışları etki açısından da birbirine eşit düzeyde bir ağırlığa oturtulmuştur.
4. Seçmen davranışı, hemen hemen tüm toplumlarda gözlenebilen bir olgu niteliği taşıdığından, karşılaştırmalı siyasal çalışmalarda başvurulan bir araç niteliği taşımaktadır.
5. Seçmen davranışını diğer siyasal davranışlardan ayıran önemli bir yönü nitel ve nicel değerlerle ifade edilebilme özelliğinin olmasıdır.
6. Seçmen davranışının gerçek bir anlam kazandığı seçimler, siyasal sistem açısından belirli fonksiyonlara sahiptir.

Yukarıda sıralanan maddelerden oy kullanmanın, vatandaşlık eylemlerinin en sık gerçekleştirilen biçimlerinden birisi olduğunu çıkarmak mümkündür. Ayrıca oy kullanma davranışı, diğer siyasal davranış biçimleriyle karşılaştırıldığında, en az gayret gerektiren ve daha fazla etki sağlayan bir siyasal davranış biçimidir. Seçimlerin düzenli olarak gerçekleştiriliyor olması ve buna ek olarak yasal güvence altında bulunması, seçmen açısından da bir güvence taşımaktadır. Sonuçları itibariyle de nicel değerlerle ifade edilebilme özelliği ve hemen hemen tüm toplumlarda uygulanan bir yöntem olması, oy verme davranışını diğer siyasal davranışlardan ayırmakta ve ona ayrı bir önem kazandırmaktadır (Gümüş, 2006: 11-16).

4. SEÇMEN TERCİHLERİ HAKKINDA KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Demokrasilerde, siyasal hayata katılma yönünden, siyasal tercih hürriyeti temel prensiptir. Vatandaş demokrasilerde dilediği siyasal partiye katılmakta, istediği adaya oy vermekte, arzu ettiği gibi düşünmekte serbesttir (İlter, 1986: 89).

Demokrasideki gelişmenin bir sonucu olarak her bir vatandaşa yasalarla verilen seçme ve seçilme hakkı onu daha değerli bir birey haline getirmektedir. Herkesin hukuktan önce eşit olmasını talep eden demokratik sistemde bir tarafta yönetime talip olan aday ile diğer tarafta ona yönetebilme yetisini veren seçmenin düşüncelerinin yansıdığı seçim ortamları önemli bir fonksiyona sahiptir (Güllüpnar, Diker ve Aslan: 2013: 2).

İktidarın belirlenmesi ve vatandaşın kendisini kimlerin yöneteceğine karar verme aşaması olan seçimlerde, seçmenin karar sürecini etkileyen faktörler önemli birer unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Yönetime talip adaylar ve siyasi partileri de bu faktörleri göz önünde bulundurarak seçim kampanyalarını yürütmeye ve seçmenin karar verme süreçlerini etkilemeye yönelik çalışmalara ağırlık vermektedirler.

Seçmenler çoğu zaman, bilinçli veya bilinçsiz olarak, belli koşulların etkisiyle tercihlerini belirlemektedir. Seçimlerde oy vermeyi etkileyen bu koşulların neler olduğu sorusu, siyaset sosyolojisinin de uzun zamandır ilgisini çeken önemli konulardan biridir (Gökçe, Akgün ve Karaçor, 2002: 6).

Yapılan araştırmalar incelendiğinde; seçmen davranışını etkileyen faktörlerin, siyasal parti, aday, seçmen, gündem, propaganda, kitle iletişim araçları, kamuoyu araştırmaları, din, aile, çıkar grupları, kamuoyu liderleri ve ekonomi politikaları olarak sıralanabileceği görülmektedir (Doğan ve Göker, 2010: 162-163; Kalender, 2005; Uysal, 1984; Özcan, 1998; Köktaş, 1997). Ülkemizde söz konusu olan faktörleri konu alan bilimsel çalışmaların yapıldığı ve benzer çalışmalarla da alana katkı sağlanmaya devam edildiği görülmektedir. Bununla birlikte tarihsel süreç incelendiğinde, seçmenlerin karar verme süreci ve seçmenin oy verme davranışları hakkında üç temel yaklaşımın olduğu anlaşılmaktadır. Bu yaklaşımlar; Rasyonel Tercih Yaklaşımı, Psikolojik Yaklaşım ve Sosyolojik Yaklaşımdır (Kalender, 2005: 39, Akgün, 2007: 27).

4.1. Rasyonel Tercih Yaklaşımı

Seçmen davranışlarına rasyonel yaklaşanların temel varsayımı seçmenin kendi çıkarlarını iyi bilmesi, bu çıkarlara en uygun hizmet edebilecek aday ya da partiyi değerlendirmesi ve buna göre en uygun olduğunu düşündüğü aday ya da partiye oy kullanmasıdır. Bu tür yaklaşımı benimseyen seçmenlerde kişinin amaç ve istekleri ön plandadır (Kalender, 1998: 53-54). Bu yaklaşım aynı zamanda ekonomik yaklaşım modeli olarak da ifade edilmektedir (Güllüpnar, Diker ve Aslan: 2013: 8). Rasyonel yaklaşımda seçmen, geleceği değil geçmişi değerlendirerek oy kullanmaktadır. Özellikle iktidar partilerinin geçmişte yaptıklarının seçmenler tarafından genel bir değerlendirmesi söz konusudur. Seçmenlerin kararları yapılan icraatların olumlu ve olumsuz değerlendirilmesi ile yakından ilgilidir (Özkan, 2004: 116).

Diğer bir anlatımla seçmenler çıkarları doğrultusunda oy verme eğilimindedirler. Bu yaklaşımın temelinde fayda maksimizasyonu olduğu varsayılır (Beren, 2013:195-196). Fayda maksimizasyonu varsayımına göre: Birey her hangi bir davranışındaki maliyet ve karı tartarak ve karını maksimize edecek davranışı seçerek rasyonel hareket eder (Uçar ve Selman, 2012: 43). Bu yaklaşımın öncüsü Antony Downs'tur. (Kalender, 1998: 54). Antony Downs'ın 1957 yılında yayınlanan "An Economic Theory of Democracy" (*Demokrasinin Ekonomik Teorisi*) adlı eserinde yer verilen, "her vatandaş oyunu, kendisine diğer bütün partilerden daha fazla fayda sağlayacağına inandığı partiye verir" görüşü seçmenin rasyonel tercih yaklaşımını benimsediğini gösterir ve seçmen eğer oy verdiği partinin yetersizliğini görürse de bir sonraki dönemde siyasi tercihini kolayca değiştirebilir (Bennett ve Salisbury, 1987; akt. Beren, 2013: 195-196). Rasyonel tercih yaklaşımında seçmen vaatlerle ya da abartılı sözlerle ilgilenmemektedir, sonuçlara önem vermektedir. İktidar partisi ya da partilerin seçim zamanında yaptıkları propaganda ve diğer seçim faaliyetlerini de bu gözle değerlendiren seçmenler, eğer iktidarda iken yapılan icraatlardan, faaliyetlerden memnun değilse, seçim dönemindeki "ikna" çalışmalarından etkilenmemektedirler. Yapılacak olan seçimlerde geçmiş konumu göz önüne alıp değerlendirerek buna göre oyunu kullanacaktır. (Öncel, 2009: 12-13)

4.2. Psikolojik Yaklaşım

1960 yılında Campell ve arkadaşları tarafından geliştirilmiş bir modeldir. Bu modele “partiyle özdeşleşme modeli” de denmektedir (Hülür ve Kalender, 2003: 3–4). “Partiyle özdeşleşme” ifadesi kişinin herhangi bir partiye bağlılık duyması demektir (Kalender, 2005: 46; Güllüpunar, Diker ve Aslan: 2013: 8). Psikolojik Yaklaşım Modeli, gruplar yerine bireyler üzerine yoğunlaşmıştır ve bireylerin siyasi sosyalleşme sürecinde kazandıkları siyasi tutumlar ve ideolojik yönelimlerin ileriki yaşlarda onların parti tercihi üzerinde etkili olduğunu savunarak literatüre “*parti kimliği*” (party identification) kavramını kazandırmıştır (Akgün, ty: 78). Buna göre seçmen tercihlerinde, bireylerin çocukluk dönemlerinden başlayan siyasal sosyalleşme sürecinin önemli oranda etkili olduğu varsayımı ile hareket eden Psikolojik Yaklaşım Modeli, siyasal sosyalleşme süreci neticesinde kazanılan siyasal tutumlar ve ideolojik yönelimlerin seçmen davranışına yön verdiği görüşünü savunmaktadır. Campell ve arkadaşları tarafından yapılan araştırmalar, bireylerin ileriki yaşlarda parti tercihlerinde çocukluk dönemlerinde anne baba görüşlerinin etkisi altında olduğunu ortaya koymuştur. Yani bireyler çocukluk döneminde en fazla anne babanın siyasi eğilim ve görüşlerinden etkilenmektedirler (Kalender, 2005: 47). Kişinin küçük yaşlarda maruz kaldığı siyasal etki, onun ilerleyen dönemlerdeki siyasal tercihlerinde psikolojik bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır.

Partiyle özdeşleşme modelinin temel varsayımları şöyle sıralanmaktadır; “Çoğu seçmen, mevcut oy verme niyetinden farklı olabilen bir partiye, önceden var olan bir bağlılık hissetmektedir. Önceden mevcut olan bu bağlılık, ailedeki sosyalleşmeyle oluşmaktadır. Çoğu seçmen, hayatı boyunca aynı partiye bağlı kalmaktadır. Bu bağlılık, bir taraftarın futbol takımı tutması gibi değerlendirilmektedir. Bireyin partisiyle özdeşleşmesi için herhangi hukuki bir bağının bulunması da şart değildir. Bir partiye daha çok bağlı olan bir seçmenin, seçimlerde bağımsız olarak oyunu o partiye kullanması kuvvetle muhtemeldir. Bu varsayımlardan şu sonuçları çıkarabiliriz. Herhangi bir seçimde, seçmenlerin hepsi parti bağlılıkları doğrultusunda oy kullanırlarsa, çoğu seçmenin bağlı hissettiklerini belirttikleri parti seçimi kazanacaktır. Bir seçimler dizisinde, çoğu seçmenin güçlü bağlılık hissettiklerini söyledikleri parti, ortalamanın üzerinde oy alacaktır.” (Öncel, 2009: 10-11, Kalender, 1998: 53).

4.3. Sosyolojik Yaklaşım

Bu yaklaşım seçmen davranışları ve seçmenlerin tercihlerinde bireylerin sosyal kimliklerinin belirleyici olduğunu esas almaktadır. Columbia Üniversitesinden bir grup sosyal araştırmacı tarafından başlatılmıştır. Bu yüzden Sosyolojik Yaklaşım “Columbia Ekolü” olarak da bilinir. Amerika’da 1940’lı yıllarda yapılan seçmen davranışı araştırmalarının birçoğunda bu yöntem kullanılmıştır. Bu ekolde seçmenlerin parti tercihleri ve her bir seçimde kullandıkları oy onlar için vazgeçilmezdir ve adeta dini bir aidiyet gibi seçmenin değişmez kimliğinin bir parçasıdır (Gökçe, Akgün ve Karaçor, 2002: 7; Doğan ve Göker 2010:162).

Bireyin tutum ve tercihlerinin ilişkide olduğu insanlardan etkileneceği varsayımını esas alan sosyolojik yaklaşıma göre seçmenin davranışlarını aile, din, sosyo-ekonomik statü, dâhil olunan gruplar, yaşanan yer gibi çeşitli değişkenler, toplumdaki sosyal bölünmüşlükler belirlemektedir. Bu yaklaşımı benimseyen araştırmacılar, bireylerin aynı yerde yaşadıkları, birlikte çalıştıkları kişileri izleme eğiliminde olduklarından kişilerin demografik özelliklerinin seçimin tahmin edilebilmesinde yol gösterici olabileceğini düşünmektedirler (Kılıç, 2013: 51).

Lazarsfeld ve arkadaşları yaptıkları bir araştırmada, sosyolojik yaklaşımla ilgili olarak; birlikte yaşayan ya da çalışan insanların aynı aday için oy kullanmalarının muhtemel olduğu, belli karakteristik özelliklere sahip insanların aynı gruplarda yer alabildikleri ve kendi akranlarıyla bir arada bulunmak eğiliminde oldukları, sosyo-ekonomik statü, dini ilişkiler ve çok katmanlı sosyal yaşam alanlarının, politik eğilimlerin belirlenmesinde etkili olduğu, ortak dini inanışların ve ayinlerin dışında evlilik ilişkileri ile önemli tercihlerde ailenin belirleyici bir grup olduğu, politik eğilimde karı-koca arasındaki ilişkide erkek hâkimiyetinin bulunduğu gibi birçok sonuca ulaşmışlardır (Güllüpnar, Diker ve Aslan: 2013: 6-7). Görüldüğü gibi çeşitli sosyal kimlikler, kişinin içinde bulunduğu çevre, grup, aile ve sosyal statü siyasal karar verme süreci üzerinde etkili olmaktadır.

Çoğu yazarın ele aldığı biçimde seçmen tercihinde yaklaşımları bu üç başlıkta sınıflandırmak uygun olacaktır. Böyle bir sınıflandırmada hem değişik zamanlarda yapılmış aynı teorik temelli çalışmaların bir arada görülmesi sağlanmış olacak, hem de bir metodoloji ön plana çıkarılmış olacaktır (Kalender, 1998: 42). Söz konusu

yaklaşımlar araştırcıların kullanacakları varsayımlara, yöntem ve seçilen verilere göre farklılaşabilecektir. Dindarlığın ibadet davranışı ęeklindeki yansımalarının da partiyile özdeşleşme modelinde olduğu gibi çocukluk dönemiyle yakından ilgisinin olduğunu ve bu davranış biçimlerinin üzerinde ailenin büyük bir etkisinin bulunduğunu düşünmekteyiz. Bu nedenle Psikolojik Yaklaşım Modelinin varsayımlarının konumuzla biraz daha fazla ilgili olduğunu söyleyebiliriz.

5. SEÇMEN TERCİHİNİ ETKİLEYEN FAKTÖRLER

Yukarıda anlatılan bu temel yaklaşımlar çerçevesinde yapılan araştırmalar, seçmen tercihinin etkileyen birçok faktörün bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu etkenler genel olarak; parti lideri, parti tipi, parti programı, partinin kadrosu, icraatları, vaat ve söylemleri, imajı, ideolojisi, dine bakışı, teşkilat yapısı, seçmenle ilişkisi gibi hususları içeren *siyasal parti faktörü*; özellikle yerel seçimlerde çok önemli olan *aday faktörü*, seçmenin *sosyo-demografik değişkenleri*; seçmen açısından çözüm bekleyen sorunlara parti ya da adayın bakış açısı ve çözüm önerilerini içeren *gündem ve konu faktörü*; seçmenin tercih yönünde etkisinin açık olduğu bilinen *propaganda faktörü*; özellikle 1970'lerden sonra siyasal toplumsallaşmanın etkeni olarak görülen *kitle iletişim araçları*; bir yandan seçmenin eğilimini belirlemeyi amaçlarken diğer taraftan da seçmeni yönlendirmeyi hedefleyen *kamuoyu araştırmaları faktörü*; siyasal toplumsallaşma ve siyasi parti kimliğinin aşılmasında en güçlü etken denilebilecek *aile faktörü*; ortak maddi ve/veya manevi çıkarlar etrafında bütünleşerek örgütlenmiş, siyasi yönetimden talepte bulunan *çıkarcı grupları faktörü*; *ekonomik/iktisadi faktörler ve din faktörü* şeklinde sıralanabilir (Doğan ve Göker, 2010: 163-167). “Din” faktörünün de seçmen tercihinin önemli ölçüde etkilediği ülkemizde yapılan çeşitli araştırmalarla ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türk siyasal yaşamında “din” etkili bir faktördür ve bu etki devam edecektir (Köktaş, 1997: 278).

6. DİN VE SEÇMEN TERCİHİ ÜZERİNE TÜRKİYE’DE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Türkiye’de seçim ve seçmen tercihi ile ilgili literatür incelendiğinde, yıllar içerisinde çok farklı araştırmaların yapıldığı ve bu araştırmalarda rasyonel/ekonomik yaklaşım, psikolojik ve sosyolojik yaklaşımlar perspektifinden oy verme davranışlarının ele alındığı görülmektedir.

Örneğin 1966 yılında Nermin Abadan’ın yaptığı ve 1965 seçimlerini incelediği “*Anayasa Hukuku ve Siyasal Bilimler Açısından 1965 Seçimlerinin Tahlili*” isimli çalışması **Psikolojik Yaklaşım/Partiye Özdeşleşme** modeline; Tuncer Bulutay ve Nuri Yıldırım’ın 1968 yılındaki yaptıkları “*Türk Seçmenlerinin Oy Verme Eğilimlerinde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerine Bir Deneme*” isimli çalışmaları **Rasyonel/Ekonomik Yaklaşım** modeline; Yüksel Gülmen’in “*Türk Seçmen Davranışlarında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü 1960-1970*” adlı seçmen tercihindeki ekonomik ve sosyal faktörleri incelediği çalışması ile Ersin Kalaycıoğlu’nun 1994 yılındaki “*Türkiye’de Köktenci Sağ Partiler ve Seçmen Tercihleri*” ve M. Emin Köktaş’ın 1997 yılında yaptığı “*Din ve Siyaset: Siyasal Davranış ve Dindarlık*” isimli çalışmalar, **Sosyolojik Yaklaşım** modeline örnek teşkil edebilir. Özellikle Kalaycıoğlu ve Köktaş’ın çalışmaları, dinin oy verme davranışında önemli bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Ayrıca Ergün Özbudun’un Türkiyedeki 1973 seçimlerini incelediği “*Voting Behavior: Turkey*” adlı çalışması, 1977 seçimleri sonrası parti tutmanın nüfus, yaş, eğitim, din vb. değişkenlerle ilişkisini inceleyen Üstün Erdüger’in “*Türkiye’de Değişen Seçmen Davranışı Örüntüleri*” isimli çalışmaları da bu alanda yapılan çalışmalar arasında sayılabilir (Hülür ve Kalender, 2003: 7).

Ancak yapılan bu çalışmalar daha çok seçim sonuçlarına göre değerlendirmelerin yapıldığı, bireysel düzeyde oy verme davranışını etkileyen faktörlerin üzerinde durulmadığı ve bu nedenle de seçmenlerin gelecekteki seçim tercihlerini kestirmede yetersiz kalmış olan çalışmalardır (Özcan, 1998: 207-209).

Ayrıca ülkemizde din, seçim ve seçmen tercihi ile buna benzer konuları ele alan çeşitli akademik çalışmalar yapılmıştır. Bir kısmını tezimde de kullandığım ve bu konuda araştırmacılara fikir vereceğini düşündüğüm bu çalışmaları sıralamayı faydalı görüyorum.

1. (1962), “Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset”, (Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak)
2. (1992), “Yerel Seçimlerde Seçmenlerin Siyasal Tercihlerinde Basının Rolü”, (Evrin Orhan-Yüksek Lisans Tezi)
3. (1995), “ Türkiye’de Araştırma Şirketleri, Yaptıkları Kamuoyu Araştırmaları ve Seçmen Tercih Üzerine Etkileri”, (Zeynep Yelda Kaban-Yüksek Lisans Tezi)
4. (1997), “Seçmenin Parti Tercihinde Rol Oynayan Faktörler-Kırıkkale Örneği”, (Ömer Çaha, Metin Toprak ve İbrahim Dalmış)
5. (1997), “Seçmen Tercihini Etkileyen Faktörler-Sivas İl Merkezindeki Öğretmenler Üzerinde Bir Alan Araştırması”, (Sezgin Zabun-Yüksek Lisans Tezi)
6. (1998), “Seçmen Tercihini Etkileyen Propaganda ve İletişim Faktörleri: Türk Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)”, (Ahmet Kalender-Doktora Tezi)
7. (1999 ve 2002), “Toplumsal Cinsiyete Bağımlı İnsani Gelişme Endeksi İle Türkiye’de 1999 ve 2002 Yılları İçin Seçmen Kararlılığının Ölçümü Üzerine Bir Çalışma”, (Sevil Uygur)
8. (2002), “Dini Algılama ve Siyasal Davranış: Türkiye’nin Hızla Değişen Bir Kentinde Ampirik Bir Çalışma”, (Himmat Hülür ve Ahmet Kalender-Makale)
9. (2002), “Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örnek Olay Araştırması)”, (Nilüfer Avşar-Yüksek Lisans Tezi)
10. (2002), “Kadın Oy Verme Davranışlarını Etkileyen Sosyo-Ekonomik Faktörler-Kadın Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma”, (Nurcihan Kızıldere-Yüksek Lisans Tezi)
11. (2002), “Politik Pazarlama Açısından Seçmen Kararlarında Etkili Olan Faktörler ve Sivas Örneği”, (Kahraman Çatı ve Seyfettin Aslan)
12. (2002), “Siyasal Katılıma Etki Eden Sosyolojik Faktörler-Isparta Uygulaması”, (A. Burak Kahraman-Yüksek Lisans Tezi)
13. (2004), “Isparta’da Seçmenlerin Parti Tercih Nedenleri Üzerine Bir Araştırma: 1995, 1999 ve 2002 Genel Seçimleri Karşılaştırması”, (Şaban Sistemölükbaşı)
14. (2004), “Ailenin Seçmen Davranışları Üzerindeki Etkisi”, (Kenan Aydın ve Volkan Özbek)

15. (2005), “Kent ve Köy Ayrımının Seçmen Davranışlarının Şekillenmesine Etkisi: Isparta Kenti ve Köyleri Örnek olay Araştırması”, (Hakan Mehmet Kiriş-Yüksek Lisans Tezi)
16. (2006), “Samsun’da Yerel Seçimlerde Halkın Tercihi ve Profili”, (Filiz Reis-Yüksek Lisans Tezi)
17. (2006), “Seçmen Davranışlarıyla Ekonomik Performans Arasındaki İlişkilerin Teorik Temelleri ve Türkiye Üzerine Genel Bir Değerlendirme”, (Levent Çinko-Makale)
18. (2006), “Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı”, (Burak Gümüş-Yüksek Lisans Tezi)
19. (2006), “Değişen Türkiye’de Din, Toplum ve Siyaset”, (Ali Çarkoğlu ve Binnaz Toprak)
20. (2007), “Türkiye’de Sosyo-Ekonomik Faktörlere Bağlı Olarak Değişen Seçmen Davranışı”, (Gülay Ercins-Makale)
21. (2007), “2007 Seçimlerinde İzmir İli Kentsel Alanında Oy Verme Davranışı Üzerine Bir Araştırma”, (Yeşim Edis Şahin)
22. (2007), “Siyasal Tercih ve Düşünce Üzerinde Değerlerin Etkisi (Siyaset ve Değer İlişkisi ya da İletişimin Siyasalı)”, (Bahar Eroğlu Yalın-Doktora Tezi)
23. (2008), “Siyasal Propaganda Araçlarının Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Isparta Örnek Olayı”, (Erdal Eke)
24. (2008), “Sosyo-Politik Tutumlar ve Dindarlık İlişkisi”, (İhsan Çapcıoğlu-Doktora Tezi)
25. (2009), “Belediyelerde Hizmet Kalitesinin Seçmen Bağlılığı Üzerinde Etkisi”, (Resul Usta ve Levent Memiş)
26. (2009), “Seçmen Tercihinde Aday İmajının Rolü: 29 Mart 2009 Yerel Seçimleri Öncesinde Konya Seçmeni Üzerine Bir Araştırma”, (Kadir Canöz)
27. (2009), “Seçmenlerin Etik Kimlikleri ve Etik İnançları İle Siyasal Tercihleri Arasındaki İlişki: Temmuz 2007 Genel Seçimleri Niğde İl Örneği”, (Esra Eriş-Yüksek Lisans Tezi)
28. (2009), “Türkiye’de Eğitim Seviyesiyle Siyasal Tercih İlişkisi”, (Ahmet Serdar Ümit Öncel-Yüksek Lisans Tezi)

29. (2009), “Dinin Türk Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkisi: Denizli İli Örneği”, (Ferihan Polat-Doktora Tezi)
30. (2009), “29 Mart 2009 Yerel Seçim Sonuçlarının Siyasal Tercihlerin Değişimine Etkisi: Afyonkarahisar ve Aydın İllerinin Karşılaştırmalı Analizi”, (Hüseyin Koçak)
31. (2010), “29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği”, (Adem Doğan ve Göksel Göker)
32. (2010), “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerinde Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması”, (Hamza Bahadır Eser- Doktora Tezi)
33. (2010), “Van’da Seçmen Davranışı: 2000-2009”, (Oğuz Tuncay Görür-Yüksek Lisans Tezi)
34. (2011), “Lider Özelliklerinin Seçmen Tercihlerine Etkisi: Diyarbakır-Tokat Örneği”, (Ahmet Özkiraz ve Selda Maral- Makale)
35. (2011), “Yerel Yönetimlerin Başarısını ve Seçmen Tercihini Etkileyen Unsurlar: Bucak İlçesinde Bir Araştırma”, (Adnan Kalkan ve Hasan Erdoğan- Makale)
36. (2011), “Değerlerin Siyasal Düşünce ve Siyasal Tercih Üzerine Etkisi: Antalya Konyaaltı İlçesi Uygulaması”, (Ebru Türel-Yüksek Lisans Tezi)
37. (2011), “Siyasal Tercihlerin Oluşumunda Basının Rolü”, (Faruk Temel-Yüksek Lisans Tezi)
38. (2011), “Aday İmajının Seçmen Tercihi Üzerindeki Etkisi Yılmaz Büyükerşen Örneği”, (Alper Dündar-Yüksek Lisans Tezi)
39. (2011), “Etnik Kimliklerin Siyasal Tercihler Üzerindeki Etkisi: Kar İli Kağızman İlçesi 2009 Yerel Seçim Sonuçları Üzerine Ampirik Bir Çalışma”, (Cemal Işık-Yüksek Lisans Tezi)
40. (2011), “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi-Mersin Örneği”, (Cemal Altan-Makale)
41. (2012), “Siyasal Toplumsallaşmada Seçmenlerin Siyasal Tercihine Sosyal Unsurların Etkisi; Karaman İli Seçmenleri Üzerine Bir Alan Araştırması”, (Fadime Dilber-Makale)
42. (2012), “Yerel Seçimlerde Seçmenin Tercihi Üzerinde Aday İmajının Etkisi: Uşak Örneği”, (Nilüfer Negiz ve Fulya Akyıldız-Makale)

43. (2012), “Din-Rasyonel Seçim-Dini Pazar”, (Ramazan Uçar ve Adnan Selman-Makale)
44. (2012), “Dinin Seçmen Davranışı Üzerine Etkisi: Bağcılar Örneği”, (Sefa Salkım-Yüksek Lisans Tez)
45. (2012), “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerinde Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması”, (Hamza Bahadır Eser- Doktora Tezinden Uyarlanmış Makale)
46. (2012-13), “Seçmenlerin Oy Verme Davranışlarında Etkili Olan Siyasal Faktörlere İlişkin Bir Araştırma: Ankara Örneği”, (Esra Aydın Kılıç-Doktora Tezinden Uyarlanmış Makale)
47. (2013), “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”, (Fatih Beren-Makale)
48. (2013), “Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması”, (Esra Aydın Kılıç-Makale)
49. (2013), “Oy Verme Yaklaşımları Bağlamında Aday Merkezli Seçmen Tercihi Üzerine Deneysel Bir Araştırma”, (Hasan Güllüoınar, Ersin Diker ve Emre S. Aslan-Makale)
50. (2013), “Belediye Başkanlığı Aday İmajı Algısı: Gümüşhane Örneği”, (Hasan Güllüoınar-Makale)
51. (2013), “Türkiye’de Oy Verme Davranışı (CHP Örneği)”, (Semih Can Ateş-Yüksek Lisans Tezi)
52. (2014) “Türkiye’de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi”, (Abdullah Özkan-Makale)
53. (2014), “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışlarına Etkisi: 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”, (Mutlu Yıldırım-Makale)
54. (2014), KONDA Yerel Seçimler Sonrası Sandık ve Seçmen Analizi
55. (2014), “Siyasal Kimlikler ve “Yaşam Tarzları”: Güney Marmara Bölgesi Örneği”, (Kadir Canatan-Makale)
56. ty., “Türkiye’de Seçmenlerin Oy Verme Davranışının Siyasal İletişim Perspektifinden İncelenmesi”, (Abdullah Özkan-Makale)
57. ty, “Seçmen Tercihini Etkileyen Sosyolojik Faktörler”, (Selda Maral-Yüksek Lisans Tezi)

Söz edilen çalışmalarda seçmen tercihini/davranışını etkileyen demografik değişkenler, aile, aday, imaj, lider özelliği, etik ve etik inançlar, seçmen kararlılığı, sosyo-ekonomik faktörler, hizmet kalitesi ve iletişim gibi birçok etken incelenmiş ve bir takım sonuçlara ulaşılmıştır. Söz konusu araştırmalarda, seçmen tercihlerini belirleyen temel yaklaşımlar *-sosyolojik, ekonomik ve psikolojik yaklaşımlar-* bağlamında konuların ele alındığı ve bu çalışmaların daha çok üniversitelerin Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi, İletişim Fakülteleri, İktisadi ve İdari Bilimler, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü, İşletme Bölümü, Sosyoloji, Siyasal Bilgiler Bölümü akademisyen ve araştırmacıları tarafından yapıldığı görülmektedir.

Ancak bununla birlikte; ülkemizde din ve siyasal davranış arasındaki ilişkiyi, bu ilişkinin farklı boyutlarda yansımalarını doğrudan konu edinen bilimsel araştırmaların, saha çalışmalarının sınırlı olduğunu ve bu alanda daha fazla çalışmanın yapılması gerektiğini söyleyebiliriz. Ayrıca seçim ve din gibi önemli sosyolojik iki olgu; doğrudan doğruya bireyi, bireyin tutum ve davranışlarını ilgilendirmektedir. Bu yönüyle sadece sosyolojik açıdan değil, aynı zamanda psikolojik açıdan da ele alınmaları gerekmektedir. Bu açıdan bakıldığında, yukarıda belirtilen fakültelerin yanı sıra İlahiyat Fakültelerinin ilgili bölümlerinin de bu tür konulara ilgi duymalarının, daha çok araştırma ile sahaya inmelerinin faydalı olacağı değerlendirilmektedir. Bu bağlamda, “Dindarlığın İbadet Boyutunun Seçmen Tercihi Üzerindeki Etkisi – Çorum Örneği” başlıklı tez çalışmamızın alana bir nebze de olsa katkı sağlayacağını da ifade edebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM

DİNDARLIĞIN İBADET BOYUTUNUN SEÇMEN TERCİHİ ÜZERİNDEKİ ETKİSİ - ÇORUM ÖRNEĞİ ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE YORUMLARI

Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bu araştırmada dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerindeki etkisi, Çorum merkezde ikamet eden kişilerle ve çalışmanın yapıldığı zamanla sınırlı olmak üzere incelenmiştir. Araştırmamız evreni temsilen ilin farklı mahallelerinden rastgele seçilmiş örneklem grubuna uyguladığımız anket çalışmasından ve uygulama sonucu elde edilen bulgulardan oluşmaktadır. Buna göre araştırmanın bu bölümünde, örneklem grubunu oluşturan 400 deneğin sorulara verdikleri cevaplar istatistiksel işleme tabi tutularak belirlenen değişkenler açısından sınımlanmıştır. Deneklerle ilgili genel bilgiler ve araştırmanın diğer bulguları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

1. KATILIMCILARLA İLGİLİ GENEL BİLGİLER

Ankete katılan kişilere ait cinsiyet, yaş, medeni durum, ekonomik düzey, eğitim ve meslek gibi demografik bilgilere yönelik veriler aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

1.1. Cinsiyete Göre Katılımcıların Durumları

Tablo 1, araştırmaya katılan kişilerin cinsiyetleri ve yüzdelik değerlerini göstermektedir.

Tablo 1 – Cinsiyete Göre Dağılım

<i>Cinsiyet</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Kadın	187	46,8
Erkek	213	53,2
Toplam	400	100

Araştırmaya katılan toplam 400 kişinin % 46,8'i kadın, % 53,2'si ise erkektir. Bu oranlardan da anlaşıldığı üzere örnekleme oluşturan kadın ve erkekler arasında dengeli bir dağılım vardır. Bu dağılım aynı zamanda çalışmanın genelleştirilebilmesi açısından da olumludur. Yaklaşık bir dağılım Eser'in ve Gümüş'ün çalışmalarında da görülmektedir (Eser, 2010:196, Gümüş, 2006: 62).

1.2. Yaşlara Göre Katılımcıların Durumları

Tablo 2, deneklerin yaş gruplarına göre dağılımlarını göstermektedir.

Tablo 2 – Yaş Gruplarına Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Genç (18-25 Yaş)	95	23,8
Yetişkin (26-40 Yaş)	162	40,5
Orta Yaş (41-60 Yaş)	122	30,5
Yaşlı (61 ve üzeri)	21	5,2
Toplam	400	100

Tablo 2'ye göre, araştırmaya katılanların yaş dağılımları şu şekildedir: Deneklerin % 23,8'i 18-25 yaş aralığında, % 40,5'i 26-40 yaş aralığında, % 30,5'i 41-60 yaş aralığında ve % 5,2'si de 61 ve üzeri yaş aralığındadır. Bu verilere göre, en fazla katılımın yetişkin denekler arasında, en az katılımın da yaşlı diyebileceğimiz 61 yaş ve üzeri grupta olduğu görülmektedir.

1.3. Medeni Hallerine Göre Katılımcıların Durumları

Tablo 3, deneklerin medeni hallerine göre dağılımlarını gösteren verileri içermektedir.

Tablo 3 – Medeni Durumlarına Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Evli	265	66,2
Bekâr	124	31
Boşanmış	11	2,8
Toplam	400	100

Tablo 3’de görüleceği üzere, araştırmaya katılan deneklerin % 66,2’si evli, % 31’i bekârdır. Katılımcılar arasında boşanmış olduklarını belirtenlerin oranı ise sadece % 2,8’dir. Medeni durumlarına göre deneklerin % 66,2’lik büyük bir kısmı evli grubunda yer almaktadır.

1.4. Yerleşim Yerine Göre Katılımcıların Durumları

Çalışmamız il merkezinde uygulanmıştır. Ancak yerleşim yerine göre deneklerin durumu incelenirken, kendilerine hayatlarının büyük çoğunluğunun nerede geçtiği sorusu yöneltilmiştir. Buna göre, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4 – Yerleşim Yeri Bilgilerine Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Köy-Kasaba	29	7,2
İlçe	34	8,5
İl Merkezi	337	84,2
Toplam	400	100

Tablo 4’de de görüldüğü gibi; hayatının büyük bir kısmının köy ya da kasabada geçtiğini belirtenlerin oranı %7,2, ilçede geçtiğini söyleyenlerin oranı % 8,5 ve il merkezi seçeneğini işaretleyenlerin oranı da % 84,2’dir. Toplamda % 15,7’lik bir orana denk gelen katılımcılar, hayatlarının büyük çoğunluğunu köy, kasaba ya da ilçede

geçirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca bu grupta bulunan denekler de şu anda il merkezinde ikamet etmektedirler.

1.5. Ekonomik Düzeye Göre Katılımcıların Durumları

Tablo 5, katılımcıların ekonomik durumlarını göstermektedir.

Tablo 5 – Ekonomik Durumlarına Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Düşük	45	11,25
Orta	197	49,25
Yüksek	158	39,5
Toplam	400	100

Katılımcıların kendi değerlendirmelerine göre ekonomik durumlarıyla ilgili dağılımları Tablo 5’de görüldüğü gibidir. Buna göre; ankete katılanların % 11,25’inin düşük, % 49,25’inin orta ve % 39,5’inin ise yüksek gelir grubunda oldukları görülmektedir. Gelir durumuna göre, katılımcıların büyük çoğunluğu, % 49,25’lik oranla orta gelir düzeyi dediğimiz grupta toplanmıştır.

1.6. Eğitim Durumuna Göre Katılımcıların Durumları

Tablo 6, deneklerin mezun oldukları okulları göstermektedir. Tabloda görüldüğü gibi, Yüksek Okul ya da Üniversite mezunları % 41,5 oranla en büyük grubu oluşturmaktadır. Katılımcıların mezun oldukları okullara göre dağılım oranları şu şekildedir: Genel Lise mezunu % 19,5, İlkokul mezunu % 13, Ortaokul mezunu % 10,8, Meslek Lisesi mezunu % 10, İmam Hatip Lisesi mezunu % 3,8 ve Lisansüstü mezunu olanların oranı ise % 1,5’tir. Lisansüstü mezunu olan seçmenlerin oranı diğerlerine göre oldukça düşük görülmektedir. Ancak farklı çalışmalarda da benzer durumlar bulunmaktadır. Örneğin, Antalya’da yapılan çalışmada da okuryazar olmayan kişilerin oranı % 1,6’dır. (Eser, 2010: 198).

Tablo 6 – Eğitim Durumlarına Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
İlkokul	52	13
Ortaokul	43	10,8
Genel Lise	78	19,5
Meslek lisesi	40	10
İmam Hatip Lisesi	15	3,8
Yüksek Okul-Üniversite	166	41,5
Lisansüstü	6	1,5
Toplam	400	100

Örneklem grubumuzda en az denek sayısı sırasıyla Lisansüstü mezunları ve İmam Hatip Lisesi mezunlarından oluşmaktadır. Araştırmamızın konusu bağlamında bu husus önemlidir. Ankete katılan 400 kişiden sadece % 3,8'i İmam Hatip Lisesi mezunudur.

1.7. Mesleklerine Göre Katılımcıların Durumları

Deneklerin demografik özelliklerine yönelik son tablo olan Tablo 7, katılımcıların meslek gruplarına göre dağılımlarını göstermektedir. Bu grup çok geniş bir yelpazeyi oluşturduğundan çalışmamızda dokuz başlıkta toplanması gereği ortaya çıkmıştır.

Tablo verilerine göre; memur olduğunu belirten kişiler, % 19,75'lik bir oranla en büyük grubu oluşturmaktadır. İkinci büyük grup ise, % 16,25 oranla öğrenciler ve % 13,25 katılım oranı ile ev hanımlarıdır. İşçi olduğunu belirtenlerin oranı % 12,25, esnaf % 9,25, emekli olduğunu belirten deneklerin oranı da yine % 9,25'tir. Serbest meslek ve diğerleri seçeneğini belirtenler % 8,5, çiftçi ya da işsiz olduğunu söyleyenler % 7,5 ve tüccar olanlar da % 4'tür. Bu verilerden, katılımcıların toplumun farklı kesimlerini temsil ettiğini ve çoğunluğunu da memur, öğrenci, ev hanımı ve işçilerin oluşturduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 7 – Meslek Gruplarına Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Memur	79	19,75
İşçi	49	12,25
Esnaf	37	9,25
Emekli	37	9,25
Ev Hanımı	53	13,25
Öğrenci	65	16,25
Çiftçi-İşsiz	30	7,5
Tüccar	16	4
Serbest Meslek ve Diğerleri	34	8,5
Toplam	400	100

2. KATILIMCILARIN İBADETLE İLGİLİ DURUMLARI

İbadetler, dini tecrübenin pratik yönünü oluşturan unsurlardır. “*Tapmak, itaat etmek, boyun eğmek, kulluk etmek*” anlamına gelen ibadet, dini anlamda niyetli ve kararlı olarak tanrıya saygı göstermek amacıyla yapılan düzenli eylemleri ifade eder. Her dinde ibadet olarak belirlenen bazı özel davranışlar bulunmaktadır. Bu davranışlar kişinin Allah’la olan ilişkilerini canlı tutmak için belirli aralıklarla tekrarlanır. İslam dini açısından namaz ibadetini buna örnek olarak gösterebiliriz. İbadet kavramı günlük dilde, şekli belirlenmiş ve yapılması gereken belirli davranışlar (namaz kılmak, oruç tutmak, hacca gitmek vb.) olarak dar anlamda kullanılır (Peker, 2011: 117). 2009 yılında Türkiye’deki dindarlık ile uluslararası karşılaştırmanın yapıldığı “Türkiye’de Dindarlık Uluslararası Bir Karşılaştırma” isimli çalışmada deneklerin en çok tercih ettikleri dindarlık tanımlaması % 46,5 ile dini vecibelerini yerine getiren ve dini değerlerine bağlı biri olma tanımlamasıdır (Çarkoğlu ve Kalaycıoğlu, 2009: 20-21).

Çorum merkezde yaptığımız anket çalışmamızda da bu husus dikkate alınmış ve ankete katılanların ibadet durumlarına yönelik sorular namaz, oruç, hac ve zekât ibadetleriyle ilgili sorulardan oluşturulmuştur. Verilen cevaplara göre, katılımcıların İslam dininin temel ibadet anlayışına dair tutumlarının anlaşılması amaçlanmıştır.

Sonraki tablolarda seçmenlerin, dindarlığın ibadet boyutuna ilişkin tutum ve davranışlarıyla siyasi tercihleri arasındaki ilişkilere yer verilecektir.

2.1. Katılımcıların Namaz İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular

Anketin bu bölümünde, deneklerden namaz kılma ile ilgili durumlarını belirtmeleri istenmiş ve bunun için kendilerine üç seçenek sunulmuştur. Verilen cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 8 – Namaz İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Günde Beş Vakit Namaz Kılarım	178	44,5
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarımı Kılarım	167	41,8
Namaz Kılmam	55	13,8
Toplam	400	100

Tablo 8’de görüldüğü gibi ankete katılanların % 44,5’i günde beş vakit namaz kıldığını, % 41,8’i sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kıldıklarını ifade etmişlerdir. Namaz kılmadığını söyleyenlerin oranı ise % 13,8’dir.

Ankette verilen bu üç madde, katılımcıların namaza yönelik tutumlarını göstermektedir. İlk madde namaz kılma davranışı “*güçlü*”, üçüncü madde ise namaz kılma davranışı “*zayıf*” olarak değerlendirilmiştir. Bu durumda namaz ibadetine karşı güçlü tutum ortaya koyanların oranının yüksek olduğu görülmektedir. Diyanet İşleri Başkanlığı ve TÜİK’in işbirliğiyle “Türkiye’de Dini Hayat Araştırması”, adında gerçekleştirilen bir çalışmanın sonuçları 2014 yılında kamuoyuyla paylaşılmıştır. Bu çalışmada ülkemizde yaşayan İslam dinine mensup vatandaşların inanç ve ibadetleri yerine getirme ve dini bilgi durumları ile dinin gündelik yaşamdaki yansımalarına ilişkin tespitlere yer verilmiştir. Başkanlığın Türkiye genelinde yaptığı bu araştırma sonuçlarına göre ülke genelinde vakit namazlarını her zaman kılanların oranı % 42,5, hiç namaz kılmayanların oranı ise % 16,9 çıkmıştır (Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 2014: 43). Ayrıca Eser’in çalışmasında hiç namaz kılmayanların oranı % 15,1 çıkmıştır

(Eser,2010: 208). Bu sonuçların, Çorum merkezde yaptığımız araştırmamızda elde ettiğimiz verilere oldukça yakın olduğu görülmektedir.

2.2. Katılımcıların Oruç İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular

Katılımcılardan oruç tutup tutmama durumlarına göre anketin ilgili bölümünü işaretlemeleri istenmiş ve verdikleri cevaplar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 9 – Oruç İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Ramazan ayında oruç tutarım	360	90,0
Hiç oruç tutmam	40	10,0
Toplam	400	100

Tablo 9'a göre, ankete katılanların % 90'ı Ramazan ayında oruç tuttuğunu belirtirken, % 10'u da oruç tutmadığını ifade etmiştir. Oruç ibadetini yerine getirme ve bu ibadete karşı tutum açısından ilk madde “*olumlu*”, ikinci madde ise “*olumsuz*” olarak değerlendirildiğinde; büyük bir çoğunluğun (% 90) oruç ibadetine yönelik olumlu bir tutum içerisinde olduğu, buna karşın sadece katılımcıların %10'unun olumsuz bir tutum sergilediği görülmektedir. Namaz ile kıyaslandığında ise, Çorum merkezde oruç ibadetinin toplumda daha yaygın bir şekilde yerine getirildiği sonucuna ulaşmak mümkündür. Ayrıca Diyanet İşleri Başkanlığı'nın yaptığı araştırma sonuçlarında oruç tutanların oranı Türkiye genelinde % 83,4 olarak tespit edilmiştir (Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 2014: 72-74). Tarafımızca yapılan araştırma verileriyle yakın olan bu sonuç oruç ibadetinin namaza göre toplumumuzda ve Çorum ilinde daha yaygın kabul gördüğünü ve uygulandığını göstermektedir. Ayrıca Eser'in araştırmasında hiç oruç tutmayanların oranı % 6,7 olarak tespit edilmiştir (Eser, 2010: 209).

2.3. Katılımcıların Hac İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular

Anketin hacla ilgili bu bölümünde, katılımcılardan durumlarına uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Elde edilen veriler Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 10’da görüldüğü gibi, deneklerin % 86,5’i hacca gittiğini ya da imkânı olması durumunda hacca gideceğini belirtmiştir. Bu oran, katılımcıların genelde hac ibadetine karşı olumlu baktıklarını açıkça göstermektedir. Bununla birlikte, deneklerin % 13,5’i de hacca gitmeyeceğini söylemiştir.

Tablo 10 – Hac İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Hacca giderim/gittim	346	86,5
Hacca gitmem	54	13,5
Toplam	400	100

Diyanet İşleri Başkanlığı’nın çalışmasında katılımcıların % 6,6’sı hacca gittiğini, % 84,9’u imkânı olsa gideceğini ifade etmişlerdir. İki değer birlikte düşünüldüğünde, katılımcıların % 91,5 oranda hac ibadetine karşı olumlu bir tutum içinde oldukları görülmektedir. Ayrıca parasını başka bir ülkeye vermek istememe, gönül yapmanın hacdan daha önemli olduğunu düşünme, muhtaç birine yardım etmeyi daha fazla önemseme, hacca gitmeyi imkânı olsa da düşünmeme gibi çeşitli sebeplerle hac ibadetine karşı olumsuz bir tutum içerisinde olanların toplam oranı % 7’dir (Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 2014: 77-79). Antalya örneğinde ise kesinlikle hacca gitmeyeceğini belirtenlerle gitmeyi düşünmediğini ifade edenlerin toplam oranı % 12,1’dir (Eser,2010: 210). Oysaki bizim araştırmamızda hac ibadetine karşı olumlu tutum oranı % 86,5, olumsuz tutum ise % 13,5 çıkmıştır. Elde edilen sonuç Antalya’da elde edilen sonuçla yakın olsa da DİB ve TÜİK tarafından yapılan çalışmayla arasında belirgin bir fark bulunmaktadır. Aradaki bu farkın Çorumun dini ve sosyal dokusuyla ilgili olduğu ve Başkanlığın çalışmasında çıkan olumsuz tutum belirten katılımcıların vurguladıkları hususların Çorum ilinde de geçerli olduğu düşünülmektedir. Belirli bir denek gurubunun hac yerine yoksula yardım etmeyi tercih ettikleri, gönül yapmanın

daha önemli olduğunu düşündükleri ya da paralarını başka ülkelere vermek istemedikleri değerlendirilmektedir.

2.4. Katılımcıların Zekât İbadetiyle İlgili Davranışlarına Dair Bulgular

Katılımcıların zekât ibadetine yönelik tutumları Tablo 11’de gösterilmektedir. Deneklerin zekât ibadetine karşı davranışlarının gösterildiği tablo verileri incelendiğinde; katılımcıların % 93,2’sinin zekâtını verdiğini, % 6,8’inin ise zekâtını vermediğini belirttikleri görülmektedir. Zekât ibadetine karşı olumsuz tutum sergileme oranının oldukça düşük olduğu göze çarpmaktadır.

Tablo 11 – Zekât İbadetini Yerine Getirme Durumuna Göre Dağılım

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>%</i>
Zekâtımı veririm	373	93,2
Zekât vermem	27	6,8
Toplam	400	100

Ancak Diyanet İşleri Başkanlığı’nın çalışma sonuçlarında ise katılımcıların % 71,9’u her yıl zekât verdiğini, % 11,1’i de imkânı olsa zekât vereceğini belirtmişlerdir. Zekâta karşı olumlu tutum % 83’tür. Başkanlığın çalışmasında, % 14,6’lık bir oranla katılımcılar maddi imkânının zekât vermeye uygun olmadığını belirtmiştir. Bu yaklaşım da olumlu bir tutum şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda olumlu tutum oranı % 97,6 olacaktır. Olumsuz tutumlu deneklerin oranı ise, Türkiye genelinde % 1,1 çıkmıştır (Türkiye’de Dini Hayat Araştırması, 2014: 75-76). Yine Eser’in çalışmasında zekât vermeyenlerin oranı % 2,7 çıkmıştır (Eser, 2010: 207). Araştırmamızda % 6,8’lik bir oranın zekât ibadetine karşı olumsuz tutum içerisinde olduğu görülmektedir. Elde edilen veriler arasında belirgin bir fark vardır. Bu farkın, deneklerin zekât ibadetini algılama tarzlarıyla ilgili olduğu düşünülmektedir. Zira bazı katılımcılar, inançları gereği her türlü yardımı zekât olarak gördüklerini ifade etmişlerdir.

3. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER İLE SİYASİ TERCİHLERİNE DAİR BULGULAR

Bu bölümde deneklerin cinsiyet, yaş, ekonomik durum, eğitim düzeyleri ve meslekleri ile desteklenecek adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasında ne tür bir ilişki olduğuna bakılacaktır. Katılımcıların verdikleri cevaplara göre Çorum seçmeninin demografik özellikleriyle siyasi tercihleri arasındaki ilişki hakkında genel bir fikir edinilecektir. Tezimizin esas konusu; dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerindeki etkilerini incelemek olduğundan, bu bölümde derinlemesine bir tahlil yapılmayacaktır.

3.1. Cinsiyet Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bireylerin siyasal tercihlerine yön veren diğer etkenlerden birisi cinsiyet faktörüdür. Araştırmalara göre genel olarak kocalarıyla etkileşim içinde oy kullanan kadınların oranı yüksektir. Yapılan bir araştırmada, kocaları ile aynı partiye oy veren kadınların oranı Hollanda'da % 92, Norveç'te % 88 ve Fransa'da % 89'dur. Türkiye'de ise bu oranın daha yüksek olduğu varsayılmaktadır. (Kışlalı,1996:157). Ayrıca kadınların daha muhafazakâr oldukları ve tercihlerinde dinsel öğelere daha fazla önem verdikleri değerlendirilmektedir (Altan, 2011: 322). Çalışmamızda şu veya bu partinin desteklenmesi ya da seçmenlerin siyasal katılım düzeyi gibi hususlar değil, cinsiyet değişkeni ile desteklenecek adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

3.1.1. Cinsiyet Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 12, deneklerin cinsiyet değişkeni ile aday dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 12 incelendiğinde, kadın deneklerden % 44,9'u adayın

dindarlığının tercihini olumlu etkileyeceğini, % 49,7'sinin etkilemeyeceğini ve % 5,3'ünün de bu durumun tercihini olumsuz etkileyeceğini belirttiği görülmektedir. Erkek katılımcıların ise, % 47,9'u adayın dindar olmasının siyasi tercihini olumlu etkileyeceğini, % 47,4'ü bu durumun tercihini etkilemeyeceğini ve % 4,7'si de adayın dindar olmasının tercihini olumsuz etkileyeceğini belirttiği görülmektedir. Adayın dindar olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini belirtenler ile etkilemeyeceğini belirten deneklerin oranları birbirine yakın çıkmıştır.

Tablo 12 – Cinsiyet Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		<i>Aday Dindarlığı</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Kadın	<i>Sayı</i>	84	93	10	187
	<i>%</i>	44,9	49,7	5,3	100,0
Erkek	<i>Sayı</i>	102	101	10	213
	<i>%</i>	47,9	47,4	4,7	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0
$\chi^2 = ,383^a$	SD = 2	P = ,826	P > 0,05		

Tablo verileri ve Ki-kare analizi sonucu değerlendirildiğinde ise, cinsiyet değişkenine göre kadın ya da erkek olmakla aday dindarlığından etkilenme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlaşılmaktadır. Yani cinsiyetle aday dindarlığı arasında bir ilişki yoktur. Her ne kadar olumlu etkilenme yüzdeliği oransal olarak erkek seçmenlerde fazla olsa da bu durum veri analizi bakımından bir anlamlılığı göstermemektedir.

Ancak bu sonuçlar, “*Erkeklerle oranla kadınlar için oy verilecek adayın dindar olması daha önemlidir.*” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğruluyor görünse de istatistiksel olarak desteklememektedir.

3.1.2. Cinsiyet Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 13, ankete katılan kişilerin cinsiyet değişkeni ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasındaki ilişki değerlerini vermektedir. Tablo 13'e göre, ankete katılan kadın seçmenlerin % 35, 3'ü parti ya da adayın dindar söyleminin tercihini olumlu etkileyeceğini belirtirken % 13,4'ü ise dindar söylemin tercihini olumsuz etkileyeceğini ifade etmişlerdir. Erkek seçmenlerde ise olumlu etkileyeceğini belirtme oranı % 39,9, "Olumsuz etkiler" diyenlerin oranı da % 8'dir. Dindar söylemin olumlu etkileyeceğini belirtme oranı erkek seçmenlerde fazla iken olumsuz etkileyeceğini söyleme oranı kadınlarda daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca etkilemeyeceğini belirten kadın ve erkek katılımcıların oranı birbirine yakın çıkmıştır.

Tablo 13 – Cinsiyet Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dindar Söylem</i>				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Kadın	<i>Sayı</i>	66	96	25	187
	<i>%</i>	35,3	51,3	13,4	100,0
Erkek	<i>Sayı</i>	85	111	17	213
	<i>%</i>	39,9	52,1	8,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0
$\chi^2 = 3,326^a$	SD = 2	P = ,190	P > 0,05		

Buna göre cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında, kadın olmak ya da erkek olmakla parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme ya da etkilenmeme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte, "Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı erkeklerde kadınlardan daha yüksektir." şeklindeki hipotezimiz sayısal olarak doğrulanmış görünse de istatistiksel olarak desteklenmemiştir.

3.1.3. Cinsiyet Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 14, katılımcıların cinsiyet değişkeni ile oy vereceği partinin, parti program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerinin olması arasındaki ilişki değerlerini vermektedir.

Tablo 14 – Cinsiyet Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>			<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Kadın	<i>Sayı</i>	74	96	17	187
	<i>%</i>	39,6	51,3	9,1	100,0
Erkek	<i>Sayı</i>	107	93	13	213
	<i>%</i>	50,2	43,7	6,1	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	181	189	30	400
	<i>%</i>	45,2	47,2	7,5	100,0
$\chi^2 = 4,928^a$	SD = 2	P = ,085	P > 0,05		

Tablo 14'e göre, kadın seçmenlerin % 39,6'sı parti programlarında dini özgürlüklere dair vaatlerin olmasını olumlu karşılarken % 9,1'i bu durumun tercihini olumsuz etkileyeceğini belirtmiştir. Erkek seçmenlerde olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranı % 50,2'dir. "Olumsuz etkiler" diyenler ise % 6,1 olarak görülmektedir. Ayrıca dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı yine kadın seçmenlerde daha fazladır.

Sayısal verilere göre, kadın seçmenler açısından dini özgürlük vaatlerinin önemli bir etken olarak görülmediği ve kadınlara kıyasla erkeklerin bu durumu daha fazla önemsedikleri söylenebilir. Yakın zamana kadar başörtülü kadınların özellikle kamusal alanda yaşadıkları sıkıntılar ve yine başörtülü kız öğrencilerin eğitimlerinde karşılaştıkları güçlükler düşünüldüğünde parti programlarında dini özgürlüklere ilişkin

vaatlerin bulunmasının olumlu karşılanmasının kadın seçmenlerde düşük çıkması da dikkate değer bir sonuçtur.

Bu veriler istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkiye işaret etmemekle birlikte, “Erkekler kadınlara oranla oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasını daha fazla önemserler.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak destekler görülmektedir.

3.1.4. Cinsiyet Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 15, dindar olmanın dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirip gerektirmediği sorusuna kadın ve erkek katılımcıların verdikleri cevapların istatistiksel sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 15 – Cinsiyet Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Seçenekler	Sayı	Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday			Toplam
	%	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	
Kadın	Sayı	55	39	93	187
	%	29,4	20,9	49,7	100,0
Erkek	Sayı	71	28	114	213
	%	33,3	13,1	53,5	100,0
Toplam	Sayı	126	67	207	400
	%	31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 4,296^a$	SD = 2	P = ,117	P > 0,05		

Ki-kare sonuçlardan da anlaşılacağı gibi kadın ya da erkek olmakla dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemenin gerektiği düşüncesine katılma arasında anlamlı bir ilişki olduğu söylenemez. Tablo verilerine göre kadın seçmenlerin % 29,4’ü bu düşünceye katıldığını, % 49,7’si ise katılmadığını belirtmişlerdir. Yine kadın seçmenlerin % 20,9’u bu konuda kararsızdır. Erkek seçmelerde dini öne çıkaran parti ya

da adayın desteklenmesi gerektiği fikrine katılma oranı % 33,3, katılmama oranı ise % 53,5'dir. Bu konuda kararsız olduğunu belirtenlerin oranı da % 13,1'dir. Bu verilere göre hem kadın seçmenlerde hem de erkek seçmenlerde dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılmadığını belirtme oranı yüksek çıkmıştır.

Bu sonuç, “Kadınlara oranla erkekler için dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği görüşüne katılma daha fazladır.” şeklindeki hipotezimiz sayısal olarak doğrulanmıştır.

3.1.5. Cinsiyet Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 16, cinsiyet değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiye dair verileri içermektedir.

Tablo 16 – Cinsiyet Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti			<i>Toplam</i>
		Önemli	Önemli Değil	Fikrim Yok	
Kadın	<i>Sayı</i>	97	79	11	187
	<i>%</i>	51,9	42,2	5,9	100,0
Erkek	<i>Sayı</i>	120	80	13	213
	<i>%</i>	56,3	37,6	6,1	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	217	159	24	400
	<i>%</i>	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = ,925^a$		SD = 2	P = ,630	P > 0,05	

Elde edilen sonuçlara göre, cinsiyet ile oy vereceği parti ya da adayın din ve dini değerleri savunmasını önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu çıkmıştır. Oy vereceği partinin dini değerleri savunmasını önemli görme oranı kadın

seçmenlerde % 51,9, erkeklerde ise % 56,3'dir. Önemli görmeyenlerin oranının ise kadınlarda % 42,2, erkek seçmenlerde de % 37,6 olduğu görülmektedir. Kadınların % 5,9'u ve erkek seçmenlerin % 6,1'i ise bu konuda fikri olmadığını belirtmiştir. Din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesini önemli görme konusunda kadın ya da erkek olma durumuna göre belirgin bir farklılık bulunmamaktadır. Ayrıca istatistiksel olmasa da oransal olarak bu durum kadınlara kıyasla erkek seçmenlerce daha fazla önemsenmektedir.

Bu verilere göre, "*Erkekler kadınlara oranla oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını daha fazla önemserler.*" şeklindeki hipotezimiz istatistiksel olmasa sa sayısal olarak doğrulanmıştır.

3.2. Yaş Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Yaş farklılığının tutum ve davranış farklılığına neden olduğu genel olarak kabul gören tezlerdendir. Gençler ve yaşlılar arasındaki değişime yönelik tutumlar farklı olup, gençler daha çok değişme ve gelişme yanlısı olurken yaşlılar, daha ziyade muhafazakâr davranışlar sergilemektedirler. Farklı yaş kategorisindeki kimselerin farklı siyasal katılım derecelerinde bulunuyor olmaları, her insanın değişik yaş grubundayken farklı sosyal etkilere maruz kalmalarından, birbirlerinden farklı hayat standartları ve tecrübelerine sahip olmalarından kaynaklanmaktadır (Avşar, 2002: 49). Bu bölümde farklı yaş grubundaki seçmenlerin siyasal katılım düzeyleri değil, yaş değişkeni ile oy verilecek adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

3.2.1. Yaş Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 17, yaş değişkeni ve oy verilecek adayın dindar olması arasındaki ilişkiyi gösteren istatistiksel verileri içermektedir. Tablo 17 incelendiğinde; yaş değişkeni ile aday dindarlığının denekler üzerindeki etkisi açısından anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlaşılmaktadır.

Tablo 17 – Yaş Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>			<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Genç (18-25)	<i>Sayı</i>	44	45	6	95
	<i>%</i>	46,3	47,4	6,3	100,0
Yetişkin (26-40)	<i>Sayı</i>	79	73	10	162
	<i>%</i>	48,8	45,1	6,2	100,0
Orta Yaş (41-60)	<i>Sayı</i>	56	63	3	122
	<i>%</i>	45,9	51,6	2,5	100,0
Yaşlı (61 ve üzeri)	<i>Sayı</i>	7	13	1	21
	<i>%</i>	33,3	61,9	4,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 4,770^a$ SD = 6 P = ,574 P > 0,05

Yani aday dindarlığının belirli yaş aralığındaki seçmenler üzerinde etkili olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Veriler arasında belirgin bir farklılığın olmamasının yanı sıra Ki-Kare testi sonuçları da bunu desteklemektedir. Bununla birlikte, denekler içerisinde aday dindarlığının olumlu etkileyeceği düşüncesi en fazla yetişkin diye tanımladığımız grupta gerçekleşmiştir. Bu durumun tercihlerini olumlu etkileyeceği düşüncesi ise en az yaşlı seçmenlerde görülürken, olumsuz etkileyeceği düşüncesi de en fazla genç seçmenlerde çıkmıştır.

Bu sonuca göre, “Orta yaş ve yaşlı seçmenlerde oy verilecek adayın dindarlığının olumlu etkileme oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmamıştır.

3.2.2. Yaş Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 18’de, parti ya da adayın dindar söyleminin yaş değişkenine göre seçmeni nasıl etkilediğine ilişkin veriler gösterilmektedir. Tablo 18 verileri incelendiğinde; yaş

grupları ile dindar söylemin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani dindar söylemin belirli yaş aralığındaki seçmenler üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Her ne kadar % 40,2'lik bir oranla orta yaş grubunda bulunan katılımcılar bu durumun tercihlerinde olumlu bir etkisinin olacağını belirtmiş olsalar da aynı grupta olanların % 50'si de dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Benzer oransal farklılık diğer yaş grupları için de geçerlidir. Bununla birlikte, denekler içerisinde dindar söylemin olumlu etkileyeceği düşüncesi en fazla orta yaş diye tanımladığımız grupta, en az ise yaşlı katılımcılar arasında gerçekleşmiştir. Dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceği görüşü ise en fazla (% 71,4) yaşlılar arasında, en az ise yetişkinler arasında çıkmıştır (% 48,8). Veriler incelendiğinde, dindar söylemin belirli yaş aralığındaki seçmenler üzerinde olumlu etkisinin diğerlerine göre yüksek olduğu, ancak değişkenler arası anlamlı ve pozitif bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 18 – Yaş Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dindar Söylem			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez		Olumsuz Etkiler
Genç (18-25)	<i>Sayı</i>		33	52	10	95
	<i>%</i>		34,7	54,7	10,5	100,0
Yetişkin (26-40)	<i>Sayı</i>		64	79	19	162
	<i>%</i>		39,5	48,8	11,7	100,0
Orta Yaş (41-60)	<i>Sayı</i>		49	61	12	122
	<i>%</i>		40,2	50,0	9,8	100,0
Yaşlı (61 ve üzeri)	<i>Sayı</i>		5	15	1	21
	<i>%</i>		23,8	71,4	4,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		151	207	42	400
	<i>%</i>		37,8	51,8	10,5	100,0
$\chi^2 = 4,659^a$	SD = 6		P = ,588		P > 0,05	

Bu sonuca göre, “Yetişkin ve orta yaş seçmenlerde oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimiz istatistiksel bir anlamlılık vermese de sayısal olarak doğrulanmıştır.

3.2.3. Yaş Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 19, yaş değişkeni ile parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin seçmeni ne şekilde etkilediğine dair verileri göstermektedir.

Tablo 19 – Yaş Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Genç (18-25)	<i>Sayı</i>		39	52	4	95
	<i>%</i>		41,1	54,7	4,2	100,0
Yetişkin (26-40)	<i>Sayı</i>		79	69	14	162
	<i>%</i>		48,8	42,6	8,6	100,0
Orta Yaş (41-60)	<i>Sayı</i>		57	54	11	122
	<i>%</i>		46,7	44,3	9,0	100,0
Yaşlı (61 ve üzeri)	<i>Sayı</i>		6	14	1	21
	<i>%</i>		28,6	66,7	4,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		181	189	30	400
	<i>%</i>		45,2	47,2	7,5	100,0

$\chi^2 = 8,175^a$ SD = 6 P = ,226 P > 0,05

Tablo verilerine bakıldığında, yaş grupları ile dini özgürlük vaatlerinin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani, dini özgürlük vaatlerinin belirli yaş aralığındaki seçmenler üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler

en yüksek oranla (% 48,8) yetişkinler, en düşük ise yaşlı denek grubu arasındadır (% 28,6). Ayrıca, bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranları da yüksek çıkmıştır. Buna göre; yaşlı grupta bulunan katılımcılar % 66,7'lik oranla ilk sırada, genç seçmenler % 54,7'lik oranla ikinci sırada dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtmişlerdir. Diğer yaş gruplarında da bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranları yüksek düzeydedir. Yaş değişkeni ile dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme ya da olumsuz etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki bulunmamaktadır. Bu da, dini özgürlük vaatlerinin sadece belirli bir yaş grubuna has olarak önemsenmediğini göstermektedir.

Bu sonuç, *“Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı en düşük olanlar yaşlı seçmenlerdir.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak desteklemektedir. Bu durum yaşam tecrübesiyle anlamlandırılabilir. Zira gerek sosyal hayatta ve gerekse basın yayın organlarında ülkemizde seçimler öncesinde verilen sözlerin tutulmadığına, vaatlerin yerine getirilmediğine dair görüşler sıkça dillendirilmektedir.

3.2.4. Yaş Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 20, yaş ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiye dair istatistiksel verileri içermektedir. Tablo 20'nin Ki-Kare sonuçları incelendiğinde, yaş değişkeni ile seçmenin dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani, farklı yaş gruplarındaki seçmenler dini öne çıkaran parti ya da adayı destekleme fikrine katılma bakımından anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo verilerine bakıldığında, genç seçmenlerin % 26,3'ü, yetişkinlerin % 32,7'si, orta yaş grubu seçmenlerin % 35,2'si ve yaşlı seçmenlerin % 23,8'i bu düşünceye katıldığını ifade etmişlerdir. Kararsız olduklarını ya da katılmadıklarını belirtme oranları arasında da belirgin bir fark görülmemektedir.

Tablo 20 – Yaş Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>		<i>Katılmıyorum</i>
Genç (18-25)	<i>Sayı</i>		25	15	55	95
	<i>%</i>		26,3	15,8	57,9	100,0
Yetişkin (26-40)	<i>Sayı</i>		53	23	86	162
	<i>%</i>		32,7	14,2	53,1	100,0
Orta Yaş (41-60)	<i>Sayı</i>		43	24	55	122
	<i>%</i>		35,2	19,7	45,1	100,0
Yaşlı (61 ve üzeri)	<i>Sayı</i>		5	5	11	21
	<i>%</i>		23,8	23,8	52,4	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207	400
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 5,552^a$	SD = 6	P = ,475	P > 0,05			

Verilere göre orta yaş grubu seçmenler diğer yaş grubundaki seçmenlere kıyasla oransal olarak dini öne çıkararak parti ya da adayı destekleme fikrine daha fazla katıldıklarını söylemişlerdir. Bu sonuç istatistiksel anlamda bir değer ifade etmese de “Dini öne çıkararak bir parti ya da adayı en fazla orta yaş grubundaki seçmenler destekler.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak desteklemektedir.

3.2.5. Yaş Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 21’de, yaş değişkenine göre din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesinin önemli olup olmadığına dair bilgiler verilmiştir. Tablo 21’e göre, farklı yaş grubundaki seçmenler ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemli görme arasında anlamlı ve pozitif bir ilişki bulunmamaktadır.

Tablo 21 – Yaş Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dini ve Dini Değerleri Savunan Parti			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Önemli	Önemli Değil		Fikrim Yok
Genç (18-25)	<i>Sayı</i>		55	32	8	95
	<i>%</i>		57,9	33,7	8,4	100,0
Yetişkin (26-40)	<i>Sayı</i>		91	64	7	162
	<i>%</i>		56,2	39,5	4,3	100,0
Orta Yaş (41-60)	<i>Sayı</i>		63	53	6	122
	<i>%</i>		51,6	43,4	4,9	100,0
Yaşlı (61 ve üzeri)	<i>Sayı</i>		8	10	3	21
	<i>%</i>		38,1	47,6	14,3	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		217	159	24	400
	<i>%</i>		54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 7,464^a$		SD = 6	P = ,280	P > 0,05		

Bu durum Ki-Kare değerlerinin frekans dağılımıyla da ortaya konmaktadır. Tablo verileri incelendiğinde, din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesini gençler % 57,9, yetişkinler % 56,2, orta yaş grubundakiler % 51, 6 ve yaşlı seçmenler de % 38,1'lik oranla önemli görmektedirler. Bu hususu önemli görmeyenlerin oranları da birbirine yakın bir değerde çıkmıştır.

Bu verilere göre, “Genç ve yetişkin seçmenlerde oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını önemseme oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimiz istatistiksel olarak bir anlamlılığı göstermese de sayısal olarak doğrulanmıştır.

3.3. Medeni Durum İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde katılımcıların medeni durumları ile adayın dindarlığı, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

3.3.1. Medeni Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 22, medeni durum değişkeni ile desteklenecek adayın dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Elde edilen verilere bakıldığında, adayın dindarlığının tercihini olumlu etkileyeceğini en fazla (% 47,5) oranla evli seçmenler, olumsuz etkileyeceğini en fazla (% 18,2) oranla boşanmış seçmenler belirtmişlerdir. Her ne kadar bu veriler evli ya da bekârların tutumları hakkında bir fikir verse de, tablo değerlerini genel olarak incelediğimizde evli, bekâr ya da boşanmış olmakla aday dindarlığı arasında anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu söyleyemeyiz. Ki-Kare değerleri de bu yorumu destekler mahiyettedir. Bununla birlikte, olumlu etkilenme oranının en fazla evlilerde olduğu sonucu “*Oy verilecek adayın dindarlığından en fazla evli seçmenler olumlu etkilenir.*” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrulamaktadır.

Tablo 22 – Medeni Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>			<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Evli	<i>Sayı</i>	126	127	12	265
	<i>%</i>	47,5	47,9	4,5	100,0
Bekâr	<i>Sayı</i>	56	62	6	124
	<i>%</i>	45,2	50,0	4,8	100,0
Boşanmış	<i>Sayı</i>	4	5	2	11
	<i>%</i>	36,4	45,5	18,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 4,397^a$ SD = 4 P = ,355 P > 0,05

3.3.2. Medeni Durum Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 23’te, medeni durum değişkeni ile dindar söylem arasındaki ilişki gösterilmektedir.

Tablo 23 – Medeni Durum Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dindar Söylem</i>			<i>Toplam</i>	
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Evli	<i>Sayı</i>	110	129	26	265
	<i>%</i>	41,5	48,7	9,8	100,0
Bekâr	<i>Sayı</i>	39	71	14	124
	<i>%</i>	31,5	57,3	11,3	100,0
Boşanmış	<i>Sayı</i>	2	7	2	11
	<i>%</i>	18,2	63,6	18,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0

$\chi^2 = 5,733^a$ SD = 4 P = ,220 P > 0,05

Tablo 23'e göre, ankete katılan evli seçmenlerin % 41,5'i parti ya da adayın dindar söyleminin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, % 48,7'si ise dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bekâr seçmenlerde olumlu etkileyeceğini belirtme oranı % 31,5, etkilemez diyenlerin oranı da % 57,3'tür. Boşanmış deneklerde ise olumlu etkiler görüşünde olanların oranı % 18,2 ile en düşük çıkmıştır. Bu grupta etkilemez görüşü ise en yüksek oranla, % 63,6 olarak gerçekleşmiştir.

Ancak tablo verileri genel olarak incelendiğinde, evli, bekâr ya da boşanmış olmakla, dindar söylemden olumlu etkilenme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilememektedir. Ki-Kare testi sonuçları da bunu desteklemektedir.

Bu sonuca göre, "*Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden en az olumlu etkilenenler boşanmış seçmenlerdir.*" şeklindeki hipotezimiz oransal olarak doğrulanmış; ancak, istatistiksel olarak doğrulanmamıştır. Yani iki değişken arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilememektedir.

3.3.3. Medeni Durum Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 24, medeni durum değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişkiye dair verileri içermektedir. Tablo 24'e göre, medeni durum değişkeni ile dini özgürlük vaatlerinin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yani dini özgürlük vaatlerinin evli, bekâr ya da boşanmış seçmenler üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ki-Kare testi sonuçları da istatistiksel olarak bunu desteklemektedir. Parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler en yüksek oranla (% 49,1) evli seçmenlerdir. Bekârlarda bu oran % 39,5 ve boşanmış seçmenlerde de % 18,2'dir. En düşük oran boşanmış katılımcılar arasındadır. Boşanmış seçmenlerde dindar söylemin etkisinin incelendiği tabloda da aynı oranlar çıkmıştır (Tablo 23). Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini bildirenlerin oranları da yüksek çıkmıştır.

Tablo 24 – Medeni Durum Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Evli	<i>Sayı</i>	130	114	21	265
	<i>%</i>	49,1	43,0	7,9	100,0
Bekâr	<i>Sayı</i>	49	68	7	124
	<i>%</i>	39,5	54,8	5,6	100,0
Boşanmış	<i>Sayı</i>	2	7	2	11
	<i>%</i>	18,2	63,6	18,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	181	189	30	400
	<i>%</i>	45,2	47,2	7,5	100,0
$\chi^2 = 8,977^a$	SD = 4	P = ,062	P > 0,05		

Buna göre; boşanmış seçmenler % 63,6'lık oranla ilk sırada, bekârlar % 54,8'lik oranla ikinci sırada ve evliler de % 43'lük oranla üçüncü sırada dini özgürlük

vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtmişlerdir. Bu verilere göre; medeni durum değişkeni ile dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme, etkilenmeme ya da olumsuz etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki görülmektedir.

Bu sonuçlara göre, sayısal olarak doğrulandığını söyleyebileceğimiz, “*Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından en fazla evli seçmenler olumlu etkilenirler.*” şeklindeki hipotezimiz değişkenler arası anlamlı ve pozitif bir ilişkiyi göstermemektedir.

3.3.4. Medeni Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 25, medeni durum değişkeni ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 25 – Medeni Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>		<i>Katılmıyorum</i>
Evli	<i>Sayı</i>		94	47	124	265
	<i>%</i>		35,5	17,7	46,8	100,0
Bekâr	<i>Sayı</i>		30	17	77	124
	<i>%</i>		24,2	13,7	62,1	100,0
Boşanmış	<i>Sayı</i>		2	3	6	11
	<i>%</i>		18,2	27,3	54,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207	400
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 9,454^a$		SD = 4	P = ,051	P > 0,05		

Tablo 25’teki veriler incelendiğinde, medeni durum değişkeni ile seçmenin dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani seçmenin evli, bekâr ya da boşanmış olması ile dini öne çıkarılan

parti ya da adayı destekleme fikrine katılma arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir. Ancak Ki-Kare testi frekans sonuçlarına bakıldığında $P = ,051$ anlamlılık değeri olan $P > 0,05$ 'den çok az yüksek çıkmıştır. Bu da belirli noktalarda bir ilişkiyi gösterdiği anlamına gelmektedir.

Tablo verilerine bakıldığında, evli seçmenlerin % 35,5'i, bekârların % 24,2'si ve boşanmış seçmenlerin % 18,2'si dindar olmanın, dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirir düşüncesine katıldığını ifade etmişlerdir. Bu düşünceye katılmama oranı evlilerde düşük, boşanmış ve bekâr seçmenlerde ise yüksektir. Bekârların % 62,1'i ile boşanmış seçmenlerin % 54,5'inin bu düşünceye katılmadıklarını belirtmesi ise önemlidir. Bu sonuçtan, diğerlerine oranla evlilerde dini öne çıkaran partiyi ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesinin daha fazla olduğu sonucu çıkarılabilir.

Ancak tablo verileri ve Ki-Kare frekans değerleri dağılım sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine katıldığını belirten evli, bekâr ve boşanmış seçmenlerin arasında belirgin bir fark ve anlamlı, pozitif bir ilişki görülmemektedir.

Ayrıca sonuç, *“Dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine en fazla katılanlar evli seçmenlerdir.”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak desteklemese de sayısal olarak doğrulamaktadır.

3.3.5. Medeni Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 26'da, medeni durum değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki gösterilmektedir. Tablo 26 verilerine bakıldığında, medeni durum değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Bu durum Ki-Kare değerlerinin frekans dağılımıyla da ortaya konmaktadır. Tablo verilerine göre, din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesini evliler % 54,7, bekârlar % 53,2 ve boşanmış seçmenler de % 54,5'lik oranla önemli görmektedirler. Çıkan değerler medeni durum değişkeni bağlamında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir.

Tablo 26 – Medeni Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i> %	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti			<i>Toplam</i>
		Önemli	Önemli Değil	Fikrim Yok	
Evli	<i>Sayı</i>	145	110	10	265
	%	54,7	41,5	3,8	100,0
Bekâr	<i>Sayı</i>	66	46	12	124
	%	53,2	37,1	9,7	100,0
Boşanmış	<i>Sayı</i>	6	3	2	11
	%	54,5	27,3	18,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	217	159	24	400
	%	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 8,596^a$	SD = 4	P = ,072	P > 0,05		

Bu sonuçlar, “*Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını en fazla evli seçmenler önemserler.*” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda desteklememektedir.

3.4. Ekonomik Durum İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bireylerin siyasal eğilimini belirleyen en önemli faktörlerden biri bireyin gelir düzeyidir. Bireyler, gelirlerini arttırmak ya da en azından var olan düzeylerini korumak için, kendi durumlarına en uygun partileri seçme eğilimindedirler (Altan, 2011: 321). Bu konuda yapılan çalışma sonuçları Avrupa’da farklı olsa da “Türkiye’de sanayileşmiş ülkelerdekine aksine, sol partiler, üst; sağ ve muhafazakâr partilerin ise, alt ve nisbeten orta sosyal sınıfların partileri olarak ortaya çıktığı söylenebilir” (Sitembölükbaşı, 2001: 19). Ancak son onüç yıllık mevcut iktidarla birlikte bu durumun değiştiğini söyleyebiliriz. Tezin bu bölümünde gelir düzeyi değişkeni ile oy verilecek adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

7.3.4.1. Ekonomik Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 27, ekonomik durum değişkeni ile aday dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 27 – Ekonomik Durum Değişkeni İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		<i>Aday Dindarlığı</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Yüksek	<i>Sayı</i>	66	87	5	158
	<i>%</i>	41,8	55,1	3,2	100,0
Orta	<i>Sayı</i>	99	87	11	197
	<i>%</i>	50,3	44,2	5,6	100,0
Düşük	<i>Sayı</i>	21	20	4	45
	<i>%</i>	46,7	44,4	8,9	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0
$\chi^2 = 6,237^a$	SD = 4	P = ,182	P > 0,05		

Ekonomik durum değişkenine yönelik anket sorusuna “*Düşük*”, “*Orta*” ve “*Yüksek*” şeklinde üç seçenek konulmuş ve deneklerden durumlarına en uygun seçeneği işaretlemeleri istenmiştir. Tablo 5 değerlendirilirken, deneklerin % 11,25’inin gelir düzeyinin düşük olduğu, % 49,25’inin orta düzey bir gelire sahip oldukları ve % 39,5’inin gelir düzeyinin de yüksek olduğu söylenmişti (Tablo-5). Ekonomik durum ile katılımcıların siyasi tercihleri arasındaki ilişkiyi anlatan Tablo 27’nin verilerine bakıldığında ise, düşük gelirli seçmenlerden % 46,7’si, adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin oranının % 8,9 olduğu görülmektedir. Bu grupta aday dindarlığının tercihini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı ise % 44,4’tür. Orta gelir grubu seçeneğini işaretleyen deneklerde aday dindarlığının olumlu etkisini belirtenlerin oranı % 50,3, olumsuz etkileyeceğini söyleyenlerin oranı % 5,6 ve etkilemeyeceğini belirtenlerin oranının da % 44,2 olduğu görülmektedir. Yüksek gelir düzeyini işaretleyen deneklerde

aday dindarlığını olumlu karşılayanlar % 41,8, olumsuz etkileyeceğini söyleyenler % 3,2 ve etkilemeyeceğini belirtenler ise % 55,1'dir.

Bu veriler incelendiğinde, adayın dindar olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini belirtenlerin % 50,3 oranla en çok orta gelir düzeyindeki denekler olduğu, “Etkilemez” diyenlerin % 55,1 oranla en çok yüksek gelir düzeyindeki denekler olduğu görülmektedir. Adayın dindar olmasının tercihini olumsuz etkileyeceğini belirtenler içerisinde ise en yüksek oran % 8,9 ile gelir düzeyi düşük olan seçmenler olduğu anlaşılmaktadır.

Olumlu etkileyeceğini belirten seçmenlerle etkilemeyeceğini belirten seçmenlerin verileri genel olarak ele alındığında ise aralarında belirgin bir anlamlılık ilişkisi görülmemektedir. Ki-Kare frekans dağılımı sonuçları da bunu göstermektedir.

Bu sonuç, *“Diğer gelir gruplarına oranla orta gelir grubunda bulunan seçmenler oy verilecek adayın dindar olmasından daha fazla olumlu etkilenir.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğruluyor görünse de istatistiksel olarak desteklememektedir.

3.4.2. Ekonomik Durum Değişkeni İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 28’de, ekonomik durum değişkeni ile dindar söylem arasındaki ilişkiye dair veriler bulunmaktadır. Tablo 28’e göre, ankete katılan yüksek gelirli seçmenlerin % 36,1’i parti ya da adayın dindar söyleminin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, % 55,7’si ise dindar söylemin tercihini etkilemeyeceğini ifade etmişlerdir. Orta gelirli seçmenlerde olumlu etkileyeceğini belirtme oranı % 37,1, “etkilemez” diyenlerin oranı da % 51,3’tür. Düşük gelirli katılımcılarda “olumlu etkiler” görüşünde olanların oranı % 46,7 ile en yüksek çıkmıştır. Bu grupta etkilemez görüşü ise % 40 olarak gerçekleşmiştir. Ancak tablo verileri genel olarak incelendiğinde, ekonomik durum değişkeni ile dindar söylemden olumlu etkilenme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilememektedir. Çünkü dindar söylemin tercihini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranları ile olumlu etkileyeceğini söyleyenlerin oranları arasında önemli bir farkın olmadığı, her iki cevapta da yüzdelik oranların birbirine yakın çıktığı

görülmektedir. Ayrıca Ki-Kare testi frekans dağılım sonuçları da bunu desteklemektedir.

Tablo 28 – Ekonomik Durum Değişkeni İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>			<i>Dindar Söylem</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>		
Yüksek	<i>Sayı</i>	57	88	13	158	
	<i>%</i>	36,1	55,7	8,2	100,0	
Orta	<i>Sayı</i>	73	101	23	197	
	<i>%</i>	37,1	51,3	11,7	100,0	
Düşük	<i>Sayı</i>	21	18	6	45	
	<i>%</i>	46,7	40,0	13,3	100,0	
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400	
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0	
$\chi^2 = 4,155^a$	SD = 4	P = ,385	P > 0,05			

Bu sonuç, “*Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden en fazla olumlu etkilenenler düşük gelir grubundaki seçmenlerdir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulayıcı nitelikte değildir. Yani iki değişken arasında bu şekilde anlamlı bir ilişkinin varlığından söz edilememektedir. Ancak sayısal olarak hipotezimizi destekler görünmektedir.

3.4.3. Ekonomik Durum Değişkeni İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 29, ekonomik durum değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 29 incelendiğinde, ekonomik durum değişkeni ile dini özgürlük vaatlerinin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir.

Tablo 29 – Ekonomik Durum Değişkeni İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>			<i>Toplam</i>	
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Yüksek	<i>Sayı</i>	70	79	9	158
	<i>%</i>	44,3	50,0	5,7	
Orta	<i>Sayı</i>	92	89	16	197
	<i>%</i>	46,7	45,2	8,1	
Düşük	<i>Sayı</i>	19	21	5	45
	<i>%</i>	42,2	46,7	11,1	
Toplam	<i>Sayı</i>	181	189	30	400
	<i>%</i>	45,2	47,2	7,5	
$\chi^2 = 2,219^a$	SD = 4	P = ,696	P > 0,05		

Yani dini özgürlük vaatlerinin yüksek, orta ya da düşük gelir düzeyindeki seçmenler üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ki-Kare testi sonuçları da istatistiksel olarak bunu desteklemektedir. Parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler % 46,7'lik en yüksek oranla orta gelirli seçmenlerdir. Yüksek gelirli seçmenlerde bu oran % 44,3 ve düşük gelirli seçmenlerde de % 42,2'dir. Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini bildirme oranları incelendiğinde, bu oranların tüm gelir guruplarında yüksek çıktığı görülmektedir. Buna göre; yüksek gelirli seçmenlerde dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı % 50, orta gelirli seçmenlerde % 45,2 ve düşük gelirli seçmenlerde de bu oran % 46,7'dir.

Görüldüğü gibi olumlu etkileyeceğini söyleyenler ile etkilemeyeceği görüşünde olanların oranları arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır. Buna göre, ekonomik durum değişkeni ile dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme, etkilenmeme ya da olumsuz etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki tespit edilememiştir.

Bu sonuç, “*Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler en fazla*

olan orta gelir grubundaki seçmenlerdir.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

3.4.4. Ekonomik Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 30’da, ekonomik durum değişkeni ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişki gösterilmektedir. Tablo 30’un Ki-Kare frekans dağılım sonuçları incelendiğinde, ekonomik durum değişkeni ile seçmenin dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir. Yani farklı gelir gruplarındaki seçmenler dini öne çıkaran parti ya da adayı destekleme fikrine katılma bakımından anlamlı bir farklılık göstermemektedir.

Tablo 30 – Ekonomik Durum Değişkeni İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>Toplam</i>
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>	
Yüksek	<i>Sayı</i>		46	27	85
	<i>%</i>		29,1	17,1	53,8
Orta	<i>Sayı</i>		60	35	102
	<i>%</i>		30,5	17,8	51,8
Düşük	<i>Sayı</i>		20	5	20
	<i>%</i>		44,4	11,1	44,4
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8
$\chi^2 = 4,326^a$		SD = 4	P = ,364	P > 0,05	

Tablo verilerine bakıldığında, yüksek gelirli seçmenlerin % 29,1’i, orta gelirli seçmenlerin % 30,5’i ve düşük gelirli seçmenlerin % 44,4’ü bu düşünceye katıldığını ifade etmişlerdir. Dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesine yönelik kararsız

olduklarını ya da katılmadıklarını belirtme oranları arasında da belirgin, anlamlı denilebilecek bir fark görülmemektedir.

Bu sonuç, “Dini öne çıkararak parti ya da adayı desteklemek gerektiği düşüncesine en fazla düşük gelir grubundaki seçmenler katılırlar.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

3.4.5. Ekonomik Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 31, ekonomik durum değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 31 – Ekonomik Durum Değişkeni İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Seçenekler	Sayı	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti			Toplam
	%	Önemli	Önemli Değil	Fikrim Yok	
Yüksek	Sayı	77	73	8	158
	%	48,7	46,2	5,1	100,0
Orta	Sayı	115	70	12	197
	%	58,4	35,5	6,1	100,0
Düşük	Sayı	25	16	4	45
	%	55,6	35,6	8,9	100,0
Toplam	Sayı	217	159	24	400
	%	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 5,113^a$		SD = 4	P = ,276	P > 0,05	

Tablo 31’e göre, gelir durumu ile oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı sonucu çıkmıştır. Veriler incelendiğinde, oy vereceği partinin dini değerleri savunmasını önemli görme

oranının; yüksek gelirli seçmenlerde % 48,7, orta gelirli seçmenlerde % 58,4 ve düşük gelirlielerde de % 55,6 olduğu görülmektedir.

Bu maddede oy vereceği parti ya da adayın din ve dini değerleri savunmasını en yüksek oranla orta gelirli seçmenlerin önemsedikleri görülmüştür. Önemli görmeyenlerin oranları da şu şekildedir: Yüksek gelirli seçmenlerde % 46,2, orta gelir düzeyindeki seçmenlerde % 35,5 ve düşük gelirli seçmenlerde de % 35,6.

Gelir düzeyi yüksek olanlarda oy vereceği parti ya da adayın din ve dini değerleri savunmasını önemli görmediğini belirtme oranı en yüksek çıkmıştır. Ancak tablo verileri genel olarak incelendiğinde, bu konuyu önemli görmekle önemli görmeme oranları arasında belirgin bir farkın olmadığı ve bu nedenle de ekonomik durum değişkeniyle oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı değerlendirilmektedir. Ayrıca Ki-Kare testinin istatistiksel sonuçları da bunu göstermektedir.

Bu sonuç, *“Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görenler en fazla oranla orta gelir grubundaki seçmenlerdir.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

3.5. Eğitim Durumu İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Cemal Altan’a göre eğitim, siyasal değerlerin aktarılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Özellikle “siyasal sosyalleşme” de önemli görevler üstlenen eğitim, bireylerin siyasal kurumlar ve siyasetin işleyişi hakkında bilgilendirilmesinde, siyasal değer yargılarının ve davranış kurallarının bireylere kazandırılmasında aracı rol oynamaktadır (Altan, 2011:322-323). Ancak tezin bu bölümünde eğitim ile siyasal katılım düzeyi değil, eğitim durumu değişkeni ile desteklenecek adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

3.5.1. Eğitim Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 32, eğitim durumu değişkeni ile aday dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 32, mezun olunan okul değişkenine göre incelendiğinde, İmam Hatip Lisesi mezunlarının büyük bir çoğunluğunun (% 86,7) adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirttikleri, İlkokul mezunlarının % 48,1'inin ve Genel Lise mezunlarının da % 44,9'unun aday dindarlığının tercihlerini olumlu etkileyeceğini söyledikleri görülmektedir. Aday dindarlığının tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenler arasında en yüksek oran, % 83,3 ile Lisansüstü mezunları arasında çıkmıştır.

Ankete katılan kişilerden sadece 15 kişi İmam Hatip Lisesi mezunudur (Tablo 6). İmam Hatip Lisesi mezunlarının yanı sıra Meslek Lisesi mezunlarının da büyük bir oranla aday dindarlığını önemsedikleri görülmektedir (% 65). Aday dindarlığının tercihlerinin olumlu etkileyeceği düşüncesi ise en düşük Lisansüstü mezunları arasında çıkmıştır (%16,7). Bu veriler, eğitim düzeyi değişkeni ile desteklenecek adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını göstermektedir. Yani, din eğitimi alan kişilerde aday dindarlığını önemseme oranı yüksektir. Bununla birlikte eğitim düzeyi arttıkça aday dindarlığını önemli görme oranı azalmaktadır. Yapılan araştırmaların büyük çoğunluğunda, eğitim seviyesi düşükken bireylerin, oy verme davranışı hariç, siyasete daha az katıldıkları ve daha çok muhafazakâr ve sağ partileri destekledikleri, bireylerin eğitim seviyelerinin yükselmesiyle bu defa hem siyasete daha yoğun katıldıkları ve hem de tercih değiştirerek, daha çok sol ve sosyal demokrat partilere oy verdikleri görülmektedir (Altan, 2011: 313). Ki-Kare frekans dağılım sonuçları da bu açıklamaları desteklemektedir. Frekans değeri $P = ,018$, $P < 0,05$ 'den küçük olduğundan, eğitim durumu değişkeni ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanmıştır. Din eğitimi alan seçmenlerin doğal olarak adayın dindar olmasını önemsedikleri, bu durumun eğitim düzeyi arttıkça azaldığı görülmüştür.

Bu sonuç, *“Oy verilecek adayın dindar olmasını en fazla olumlu bulanlar İlkokul mezunu ve İmam Hatip Lisesi mezunu olan seçmenlerdir.”* şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

Tablo 32 – Eğitim Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
İlkokul	<i>Sayı</i>	25	23	4	52
	<i>%</i>	48,1	44,2	7,7	100,0
Ortaokul	<i>Sayı</i>	16	23	4	43
	<i>%</i>	37,2	53,5	9,3	100,0
Genel Lise	<i>Sayı</i>	35	40	3	78
	<i>%</i>	44,9	51,3	3,8	100,0
Meslek Lisesi	<i>Sayı</i>	26	14	0	40
	<i>%</i>	65,0	35,0	,0	100,0
İmam Hatip Lisesi	<i>Sayı</i>	13	2	0	15
	<i>%</i>	86,7	13,3	,0	100,0
Yük. Ok./Üniversite	<i>Sayı</i>	70	87	9	166
	<i>%</i>	42,2	52,4	5,4	100,0
Lisans Üstü	<i>Sayı</i>	1	5	0	6
	<i>%</i>	16,7	83,3	,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 24,392^a$ SD = 12 P = ,018 P < 0,05

3.5.2. Eğitim Durumu İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 33'te, eğitim durumu değişkeni ile dindar söylem arasındaki ilişki incelenmiştir. Tablo 33'e göre, dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini en fazla İmam Hatip Lisesi mezunları (% 86,7) ve Meslek Lisesi mezunları ifade etmişlerdir (% 50). Veriler incelendiğinde, ankete katılanların eğitim düzeyleri arttıkça dindar söylemin olumlu etkileyeceğini belirtme oranının azaldığı görülmektedir. Olumlu etkileyeceğini belirtme oranı en az yüksekokul/üniversite mezunları ile lisansüstü eğitimi almış seçmenlerdir. Olumlu etkilenme oranı yüksekokul/üniversite mezunu seçmenlerde % 30,7, lisansüstü mezunlarında ise % 16,7 çıkmıştır. Yine; dindar

söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini söyleyenler, en az oranla İmam Hatip Lisesi mezunları; en fazla oranla da Lisansüstü mezunu olan katılımcılardır.

Tablo 33 – Eğitim Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		Dindar Söylem		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez	Olumsuz Etkiler	
İlkokul	<i>Sayı</i>	22	23	7	52
	<i>%</i>	42,3	44,2	13,5	100,0
Ortaokul	<i>Sayı</i>	17	23	3	43
	<i>%</i>	39,5	53,5	7,0	100,0
Genel Lise	<i>Sayı</i>	27	47	4	78
	<i>%</i>	34,6	60,3	5,1	100,0
Meslek Lisesi	<i>Sayı</i>	20	17	3	40
	<i>%</i>	50,0	42,5	7,5	100,0
İmam Hatip Lisesi	<i>Sayı</i>	13	2	0	15
	<i>%</i>	86,7	13,3	,0	100,0
Yük. Ok./Üniversite	<i>Sayı</i>	51	91	24	166
	<i>%</i>	30,7	54,8	14,5	100,0
Lisans Üstü	<i>Sayı</i>	1	4	1	6
	<i>%</i>	16,7	66,7	16,7	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0

$\chi^2 = 29,383^a$ SD = 12 P = ,003 P < 0,05

Tablo 33’ün Ki-Kare testi frekans dağılım sonuçları da bu açıklamaları destekler niteliktedir. P = ,003 değer, P < 0,05 olduğundan, eğitim durumu ile dindar söylem arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu söylenebilir.

Bu sonucun, “*Oy verilecek parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenenler en az Yüksekokul/üniversite ve lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.*” şeklindeki hipotezimizi doğruladığı görülmektedir. Bunun nedeni eğitim seviyesi

arttıkça seçmenin siyasal yaşamda daha aktif, daha etkin olmaları ve eğitim düzeyi ile doğru orantılı olarak bireylerin siyasal tercihlerini daha bilinçli yapmaları, ters orantılı olarak diğer çevresel değişkenlerden daha az etkilenmeleri olabilir (Çukurçayır, 2000: 83).

3.5.3. Eğitim Durumu İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 34, eğitim durumu değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişkiye dair verileri göstermektedir.

Tablo 34 – Eğitim Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
İlkokul	<i>Sayı</i>	19	28	5	52
	<i>%</i>	36,5	53,8	9,6	100,0
Ortaokul	<i>Sayı</i>	17	24	2	43
	<i>%</i>	39,5	55,8	4,7	100,0
Genel Lise	<i>Sayı</i>	27	45	6	78
	<i>%</i>	34,6	57,7	7,7	100,0
Meslek Lisesi	<i>Sayı</i>	24	15	1	40
	<i>%</i>	60,0	37,5	2,5	100,0
İmam Hatip Lisesi	<i>Sayı</i>	10	5	0	15
	<i>%</i>	66,7	33,3	,0	100,0
Yük. Ok./Üniversite	<i>Sayı</i>	82	68	16	166
	<i>%</i>	49,4	41,0	9,6	100,0
Lisans Üstü	<i>Sayı</i>	2	4	0	6
	<i>%</i>	33,3	66,7	,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	181	189	30	400
	<i>%</i>	45,2	47,2	7,5	100,0
$\chi^2 = 18,328^a$	SD = 12	P = ,106	P > 0,05		

Tablo 34’te, mezuniyet durumu değişkeni ile dini özgürlük vaatlerinin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Yani seçmenlerin tercihlerinde mezun oldukları okula bağlı olarak dini özgürlük vaatlerinin olumlu etkilediğine dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ki-Kare testi sonuçları da istatistiksel olarak bunu desteklemektedir. $P = ,106$ değeri $P > 0,05$ olduğundan, mezuniyet değişkeni ile dinin özgürlük vaatleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenememektedir. Tablo verilerine göre parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler, en yüksek oranla (% 66,7) İmam Hatip Lisesi mezunlarıdır. Bununla birlikte; İlkokul, Ortaokul ve Genel Lise mezunlarının yüzdelik oranlarının birbirine yakın olduğu, ayrıca Lisansüstü mezunları ile (% 33,3) İlkokul mezunlarında dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı (% 36,5) arasında fazla bir farkın bulunmadığı görülmektedir. Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini bildirme oranları incelendiğinde, bu oranların İlkokul, Ortaokul, Genel Lise ve Lisansüstü mezunlarında yüksek çıktığı, mezuniyet durumuna göre yüzdelik değerlerde belirgin bir farklılığın da olmadığı anlaşılmaktadır.

Bu sonuç, *“Oy verilecek partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasını en fazla İmam Hatip Lisesi mezunları olumlu bulmaktadır.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır. Yani, mezuniyet durumu değişkeni ile dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki tespit edilememiştir.

3.5.4. Eğitim Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 35, eğitim durumu değişkeni ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 35’teki veriler incelendiğinde, mezuniyet durumu değişkeni ile seçmenin dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı görülmektedir.

Tablo 35 – Eğitim Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>T.</i>	
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>		<i>Katılmıyorum</i>
İlkokul	<i>Sayı</i>		17	14	21	52
	<i>%</i>		32,7	26,9	40,4	100,0
Ortaokul	<i>Sayı</i>		15	8	20	43
	<i>%</i>		34,9	18,6	46,5	100,0
Genel Lise	<i>Sayı</i>		26	14	38	78
	<i>%</i>		33,3	17,9	48,7	100,0
Meslek Lisesi	<i>Sayı</i>		16	6	18	40
	<i>%</i>		40,0	15,0	45,0	100,0
İmam Hatip L.	<i>Sayı</i>		7	4	4	15
	<i>%</i>		46,7	26,7	26,7	100,0
Yük. Ok./Üniv.	<i>Sayı</i>		44	20	102	166
	<i>%</i>		26,5	12,0	61,4	100,0
Lisans Üstü	<i>Sayı</i>		1	1	4	6
	<i>%</i>		16,7	16,7	66,7	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207	400
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8	100,0

$\chi^2 = 17,636^a$ SD = 12 P = ,127 P > 0,05

Ki-Kare testi frekans sonuçları da P = ,127 anlamlılık değeri olan P > 0,05'den yüksek çıkmıştır. Bu da seçmenin mezuniyeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı anlamına gelmektedir. Tablo verilerine göre, İmam Hatip Lisesi mezunu olan seçmenlerin % 46,7'lik bir oranla ilk sırada dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu düşünceye katılma oranı ise en az Lisansüstü mezunlarında (% 16,7) ve yüksekokul/üniversite mezunu seçmenlerde (% 26,5) gerçekleşmiştir. Dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi fikrine katılmadığını belirtenlerde en yüksek % 66,7'lik oranla yine Lisansüstü mezunları ve yüksekokul/üniversite mezunu

seçmenlerde (% 61,4) arasında çıkmıştır. Ancak katılmama oranı Genel Lisede % 48,7, Ortaokulda % 46,5 ve İlkokul mezunlarında da % 40,4'tür. Buna göre mezun olunan okul ile dini öne çıkaran parti ya da aday destekleme fikrine katılma arasında öne çıkan belirli, pozitif bir ilişki bulunmamaktadır.

Bu sonuç, *“Dini öne çıkaran parti ya da aday desteklemek gerektiği düşüncesine en az katılanlar Yüksekokul/üniversite ve lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır. Yani seçmenin ilkokul, ortaokul, lise, yüksekokul/üniversite ya da lisansüstü mezunu olması ile dini öne çıkaran parti ya da aday destekleme fikrine katılma arasında anlamlı bir farklılık görülmemektedir.

3.5.5. Eğitim Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 36, eğitim durumu değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 36'ya göre, seçmenin mezuniyet durumu ile oy vereceği partinin adayın din ve dini değerleri savunmasını önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu sonucu çıkmıştır. Veriler incelendiğinde, oy vereceği partinin dini değerleri savunmasını önemli görme oranı İmam Hatip Lisesi mezunu seçmenlerde % 80, Meslek Lisesi mezunu seçmenlerde % 65, Genel Lise mezunlarında % 53,8, Ortaokul mezunlarında % 55,8, İlkokul mezunu seçmenlerde de % 57,7'dir. En düşük oranlar ise % 48,8 ile Yüksekokul/Üniversite mezunu seçmenler ve % 33,3 oranla Lisansüstü mezunu seçmenler arasındadır. Bu maddede İmam Hatip mezunu seçmenlerin en yüksek oranla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemsedikleri görülmüştür. Önemli görmeyenlerin oranlarına bakıldığında ise en yüksek oranın Yüksekokul/Üniversite mezunu olan seçmenlerle Lisansüstü mezunu olanlar arasında gerçekleştiği görülmektedir. Bu oranlar Lisansüstü mezunlarında % 66,7 ve Yüksekokul/Üniversite mezunlarında da % 48,2 şeklindedir.

Ayrıca Ki-Kare testinin istatistiksel sonuçlarına bakıldığında da $P = ,024$, anlamlılık değeri olan $P < 0,05$ 'den küçük olduğundan seçmenin mezuniyet değişkeniyle din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi düşüncesini önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin varlığını göstermektedir.

Tablo 36 – Eğitim Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Din ve Dini Değerleri Savunan Parti</i>			<i>T.</i>	
	<i>Sayı</i> %	<i>Önemli</i>	<i>Önemli Değil</i>		<i>Fikrim Yok</i>
İlkokul	<i>Sayı</i>	30	17	5	52
	%	57,7	32,7	9,6	100,0
Ortaokul	<i>Sayı</i>	24	13	6	43
	%	55,8	30,2	14,0	100,0
Genel Lise	<i>Sayı</i>	42	29	7	78
	%	53,8	37,2	9,0	100,0
Meslek Lisesi	<i>Sayı</i>	26	13	1	40
	%	65,0	32,5	2,5	100,0
İmam Hatip L.	<i>Sayı</i>	12	3	0	15
	%	80,0	20,0	,0	100,0
Yük. Ok./Üniv.	<i>Sayı</i>	81	80	5	166
	%	48,8	48,2	3,0	100,0
Lisans Üstü	<i>Sayı</i>	2	4	0	6
	%	33,3	66,7	,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	217	159	24	400
	%	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 23,411^a$	SD = 12	P = ,024	P < 0,05		

Bu sonuç, “*Oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunmasını en az önemli görenler Lisansüstü mezunu olan seçmenlerdir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

3.6. Meslek Durumu İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Meslek, bireyin sosyal statüsünü gösteren bir ölçüttür. Bireyin yaşadığı çevre ve almış olduğu eğitim gibi değişkenler, bireyin yapacağı mesleği belirlerler. Bireyin

toplumsal statüsü yükseldikçe, kamusal politikalara ilgi düzeyi de artar (Kışlalı, 1995: 187-188). Çalışmamızın odağını meslek-kamusal politikalara ilgi düzeyi deşildir. Meslek değişkeni ile seçmenlerin oy verecekleri adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere dair söz ve vaatler, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi ve din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki incelenecektir.

3.6.1. Meslek Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

Tablo 37, meslek durumu değişkeni ile aday dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 37'ye göre; tüm meslek grupları bağlamında esnaf % 56,8, çiftçi ve işsiz % 56,7 ve ev hanımı olan seçmenler de % 56,6 oranla, adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu yönde etkileyeceğini belirtmişlerdir. Bu grupta en düşük oran, % 35,4 ile memur olduğunu belirten seçmenlere aittir. "Etkilemez" diyen katılımcılar içerisinde en yüksek % 58,2'lik oranla yine memurlarda çıkmıştır. Olumsuz etkileyeceğini belirtenler ise % 8,8 oranla en yüksek serbest meslek ve diğer seçeneğini işaretleyen katılımcılardır.

Tüm meslek gruplarında adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini ve etkilemeyeceğini belirtenlerin oranları genel olarak incelendiğinde aralarında belirgin bir farklılığın olmadığı anlaşılmaktadır. Ayrıca Ki-Kare testinden elde edilen sonuçlar da meslek değişkeniyle aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığını göstermektedir. Ancak ev hanımları ile çiftçi/işsiz grubunda bulunan seçmenlerde oransal yükseklik dikkat çekmektedir. Bu durum sosyal statüsü düşük olan ve ekonomik durumu alt düzeyde bulunan kişilerin daha çok muhafazakâr parti ya da adaylara yönelme eğilimiyle açıklanabilir.

Bu sonuç "*Çiftçi/İşsiz ve ev hanımı olan seçmenlerin oy vereceği adayın dindarlığından olumlu etkilenme oranı diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir.*" şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

Tablo 37 – Meslek Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Memur	<i>Sayı</i>	28	46	5	79
	<i>%</i>	35,4	58,2	6,3	100,0
İşçi	<i>Sayı</i>	23	26	0	49
	<i>%</i>	46,9	53,1	,0	100,0
Esnaf	<i>Sayı</i>	21	13	3	37
	<i>%</i>	56,8	35,1	8,1	100,0
Emekli	<i>Sayı</i>	19	17	1	37
	<i>%</i>	51,4	45,9	2,7	100,0
Ev Hanımı	<i>Sayı</i>	30	21	2	53
	<i>%</i>	56,6	39,6	3,8	100,0
Öğrenci	<i>Sayı</i>	28	33	4	65
	<i>%</i>	43,1	50,8	6,2	100,0
Çiftçi-İşsiz	<i>Sayı</i>	17	12	1	30
	<i>%</i>	56,7	40,0	3,3	100,0
Tüccar	<i>Sayı</i>	7	8	1	16
	<i>%</i>	43,8	50,0	6,2	100,0
Serbest Meslek ve Diğer	<i>Sayı</i>	13	18	3	34
	<i>%</i>	38,2	52,9	8,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 15,688^a$ SD = 16 P = ,475 P > 0,05

3.6.2. Meslek Durumu İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişki

Tablo 38’de, meslek durumu değişkeni ile dindar söylem arasındaki ilişki gösterilmektedir.

Tablo 38 – Meslek Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>			<i>Dindar Söylem</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>		
Memur	<i>Sayı</i>	20	47	12	79	
	<i>%</i>	25,3	59,5	15,2	100,0	
İşçi	<i>Sayı</i>	22	25	2	49	
	<i>%</i>	44,9	51,0	4,1	100,0	
Esnaf	<i>Sayı</i>	17	15	5	37	
	<i>%</i>	45,9	40,5	13,5	100,0	
Emekli	<i>Sayı</i>	18	17	2	37	
	<i>%</i>	48,6	45,9	5,4	100,0	
Ev Hanımı	<i>Sayı</i>	26	23	4	53	
	<i>%</i>	49,1	43,4	7,5	100,0	
Öğrenci	<i>Sayı</i>	18	41	6	65	
	<i>%</i>	27,7	63,1	9,2	100,0	
Çiftçi-İşsiz	<i>Sayı</i>	15	13	2	30	
	<i>%</i>	50,0	43,3	6,7	100,0	
Tüccar	<i>Sayı</i>	6	8	2	16	
	<i>%</i>	37,5	50,0	12,5	100,0	
Serbest Meslek ve Diğer	<i>Sayı</i>	9	18	7	34	
	<i>%</i>	26,5	52,9	20,6	100,0	
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400	
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0	

$\chi^2 = 25,540^a$ SD = 16 P = ,061 P > 0,05

Ki-Kare testinden elde ettiğimiz sonuçlara göre; deneklerin meslek grubu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yani, belirli bir mesleği icra eden kişilerin parti ya da adayın dindar söylemlerini önemsediklerine ve bu durumun tercihlerini olumlu etkilediğine dair anlamlı bir ilişki yoktur.

Tablo verilerine göre; çiftçi/işsizlerin % 50'si, ev hanımlarının % 49,1'i, emeklilerin de % 48,6'sı, dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtmişlerdir. Olumlu etkileyeceğini belirtenler arasında en düşük oran memur seçmenler arasındadır (25,3). Dindar söylemin siyasi tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerde en yüksek oran, % 63,1 ile öğrenci olan seçmenlerde ve en düşük oran da % 40,5 ile esnaf arasındadır.

Bu sonuç “*Diğer meslek gruplarına göre ev hanımı ve çiftçi/işsizlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

3.6.3. Meslek Durumu İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişki

Tablo 39, meslek durumu değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 39'a göre, meslek değişkeni ile dini özgürlük vaatlerinin katılımcılar üzerindeki etkisi arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yani, dini özgürlük vaatlerinin farklı mesleklere mensup seçmenler üzerinde olumlu etkisinin olduğuna dair anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Ki-Kare testi sonuçları da istatistiksel olarak bunu desteklemektedir. $P = ,065$ değerinin $P > 0,05$ 'den büyük olması, meslek değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmaması şeklinde anlaşılmaktadır. Parti programında bulunan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtenler en yüksek oranla (% 56,7) çiftçi/işsiz olan seçmenlerdir. En düşük oran, öğrenci olduğunu belirten katılımcılar arasındadır (% 30,8). Ayrıca ev hanımlarında dini özgürlük vaatlerinin olumlu etkileyeceğini belirtme oranının düşük çıktığı görülmektedir. Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenler arasında öğrenci ve ev hanımı gruplarındaki seçmenlere dair sonuçlar dikkat çekmektedir.

Ancak bu verilere göre meslek değişkeni bağlamında dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme, etkilenmeme ya da olumsuz etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki tespit edilememiştir.

Tablo 39 – Meslek Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Memur	<i>Sayı</i>		36	34	9	79
	<i>%</i>		45,6	43,0	11,4	100,0
İşçi	<i>Sayı</i>		25	22	2	49
	<i>%</i>		51,0	44,9	4,1	100,0
Esnaf	<i>Sayı</i>		20	13	4	37
	<i>%</i>		54,1	35,1	10,8	100,0
Emekli	<i>Sayı</i>		17	18	2	37
	<i>%</i>		45,9	48,6	5,4	100,0
Ev Hanımı	<i>Sayı</i>		20	31	2	53
	<i>%</i>		37,7	58,5	3,8	100,0
Öğrenci	<i>Sayı</i>		20	43	2	65
	<i>%</i>		30,8	66,2	3,1	100,0
Çiftçi-İşsiz	<i>Sayı</i>		17	11	2	30
	<i>%</i>		56,7	36,7	6,7	100,0
Tüccar	<i>Sayı</i>		9	5	2	16
	<i>%</i>		56,2	31,2	12,5	100,0
Serbest Meslek ve Diğer	<i>Sayı</i>		17	12	5	34
	<i>%</i>		50,0	35,3	14,7	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		181	189	30	400
	<i>%</i>		45,2	47,2	7,5	100,0

$$\chi^2 = 25,302^a \quad SD = 16 \quad P = ,065 \quad P > 0,05$$

Bu sonuç, “İşçi, esnaf ve tüccar olan seçmenlerin oy vereceği partinin program ve tüzüğünde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı diğer meslek gruplarına göre daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak doğrular görünse de istatistiksel anlamda doğrulamamaktadır.

3.6.4. Meslek Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 40, meslek durumu değişkeni ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 40 – Meslek Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>T.</i>	
	<i>Sayı</i> %	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>		<i>Katılmıyorum</i>
Memur	<i>Sayı</i>	18	11	50	79
	<i>%</i>	22,8	13,9	63,3	100,0
İşçi	<i>Sayı</i>	15	9	25	49
	<i>%</i>	30,6	18,4	51,0	100,0
Esnaf	<i>Sayı</i>	16	5	16	37
	<i>%</i>	43,2	13,5	43,2	100,0
Emekli	<i>Sayı</i>	18	8	11	37
	<i>%</i>	48,6	21,6	29,7	100,0
Ev Hanımı	<i>Sayı</i>	19	18	16	53
	<i>%</i>	35,8	34,0	30,2	100,0
Öğrenci	<i>Sayı</i>	13	8	44	65
	<i>%</i>	20,0	12,3	67,7	100,0
Çiftçi-İşsiz	<i>Sayı</i>	14	6	10	30
	<i>%</i>	46,7	20,0	33,3	100,0
Tüccar	<i>Sayı</i>	6	0	10	16
	<i>%</i>	37,5	,0	62,5	100,0
Serb.Mes.ve Dğ.	<i>Sayı</i>	7	2	25	34
	<i>%</i>	20,6	5,9	73,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	126	67	207	400
	<i>%</i>	31,5	16,8	51,8	100,0

$\chi^2 = 49,729^a$

SD = 16

P = ,000

P < 0,05

Tablo 40'daki veriler incelendiğinde, meslek değişkeni ile seçmenin dini öne çıkarıcı parti ya da aday desteklemesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Yani seçmenin mesleği ile dini öne çıkarıcı parti ya da aday destekleme fikrine katılma arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Ki-Kare testi frekans sonuçları da bu bağlamda anlamlıdır. Ki-Kare testi sonucu $P = ,000$ anlamlılık değeri olan $P < 0,05$ 'den az olduğundan meslek değişkeni ile dini öne çıkarıcı parti ya da adayın desteklenmesi arasında bir anlamlılık söz konusudur.

Tablo verilerine bakıldığında, dini öne çıkarıcı parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine katıldığını en fazla belirtenler % 48,6'lık oranla emekli seçmenlerdir. Bu konuda kararsız olduğunu belirtenlerde en yüksek oran % 73,5 ile serbest meslek ve diğer meslek grubu mensuplarıdır. Ayrıca öğrenci, memur ve tüccar kesiminin de büyük oranlarda bu düşünceye katılmadıklarını belirttikleri de görülmektedir. Bu gruptaki seçmenlerin dindar olmanın dini öne çıkarıcı bir parti ya da aday desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılmadıkları anlaşılmaktadır.

Bu sonuç, *“Diğer meslek gruplarına göre memur, öğrenci ve serbest meslek mensubu seçmenlerde dini öne çıkarıcı parti ya da aday desteklemek gerektiği düşüncesine katılma oranı en azdır.”* şeklindeki hipotezimizi desteklemektedir.

3.6.5. Meslek Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Tablo 41'de, meslek durumu değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişki gösterilmektedir. Tablo 41'deki verilerine bakıldığında, meslek değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemli görme arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı görülmektedir. Bu durum Ki-Kare değerlerinin frekans dağılımıyla da ortaya konulmaktadır.

Veriler, din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesini önemli görenlerin en fazla % 70 oranla çiftçi/işsiz grubundaki seçmenler olduğunu göstermektedir. Ancak emekli, ev hanımı, işçi, esnaf ve öğrenci olan seçmenler de büyük oranda din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesi düşüncesini önemli görmektedir. Meslekler arasında anlamlı bir fark bulunmamaktadır.

Tablo 41 – Meslek Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti				<i>T.</i>
	<i>Sayı</i> %	Önemli	Önemli Değil	Fikrim Yok	
Memur	<i>Sayı</i>	33	42	4	79
	%	41,8	53,2	5,1	100,0
İşçi	<i>Sayı</i>	28	16	5	49
	%	57,1	32,7	10,2	100,0
Esnaf	<i>Sayı</i>	21	14	2	37
	%	56,8	37,8	5,4	100,0
Emekli	<i>Sayı</i>	24	12	1	37
	%	64,9	32,4	2,7	100,0
Ev Hanımı	<i>Sayı</i>	33	18	2	53
	%	62,3	34,0	3,8	100,0
Öğrenci	<i>Sayı</i>	34	24	7	65
	%	52,3	36,9	10,8	100,0
Çiftçi-İşsiz	<i>Sayı</i>	21	7	2	30
	%	70,0	23,3	6,7	100,0
Tüccar	<i>Sayı</i>	7	9	0	16
	%	43,8	56,2	,0	100,0
Serb.Mes.ve Diğ.	<i>Sayı</i>	16	17	1	34
	%	47,1	50,0	2,9	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	217	159	24	400
	%	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 21,849^a$ SD = 16 P = ,148 P > 0,05					

Bununla birlikte, din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesinin önemli olmadığını belirtenler arasında memur, tüccar ve sebest meslek mensubu seçmenlerin oranlarının yüksek olduğu görülmektedir.

Bu sonuçlar, “*Diğer meslek gruplarına göre işçi, esnaf ve tüccarda oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamamaktadır.

4. KATILIMCILARIN İBADET DURUMLARI İLE SİYASİ TERCİHLERİNE DAİR BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde namaz, oruç, hac ve zekât ibadetleriyle seçmenlerin siyasi tercihleri arasında anlamlı bir ilişkinin olup olmadığı, varsa belirtilen ibadet durumlarına göre bu ilişkinin ne şekilde değişiklik gösterdiği hususları ele alınacak ve tezimizin ana konusu olan dinin ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerindeki etkisi incelenecektir.

4.1. Namaz Kılma Davranışı İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde namaz kılma davranışı ile aday dindarlığı, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere ilişkin söz ve vaatler, dini öne çıkaran partinin ya da adayın desteklenmesi, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi ve seçmenin adayda ya da oy vereceği partide aradığı özelliklere dair araştırma bulguları incelenecektir.

4.1.1. Namaz Kılma Davranışı İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 42’de deneklerin namaz kılma durumlarına göre adayın dindarlığına karşı tutumları incelenmiştir. Buna göre, günde beş vakit namazını kıldığını belirten deneklerin % 65,7’si adayın dindar olmasının siyasi tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, etkilemeyeceğini ifade edenlerin oranı % 32,6 ve olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin yüzdelik oranı da 1,7’dir. Namaz değişkeni bağlamında, günde beş vakit namazını kılan, yani namaz kılma davranışı güçlü olan deneklerin çok büyük bir oranla aday dindarlığını önemsedikleri ve adayın dindar olmasının bu grup deneklerin tercihlerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır.

Tablo 42 – Namaz Kılma Durumu İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>			<i>T.</i>	
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>Sayı</i>		117	58	3	178
	<i>%</i>		65,7	32,6	1,7	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>Sayı</i>		62	100	5	167
	<i>%</i>		37,1	59,9	3,0	100,0
Namaz kılmam	<i>Sayı</i>		7	36	12	55
	<i>%</i>		12,7	65,5	21,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		186	194	20	400
	<i>%</i>		46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 84,188^a$ SD = 4 P = ,000 P < 0,05

Sadece Cuma Namazı ve Bayram Namazı kılan seçmenlerin % 37,1'i adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini, % 59,9'unun etkilemeyeceğini ve % 3'ünün de bu durumun tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirttikleri görülmektedir. Buna göre, Cuma ve Bayram namazlarını kılan deneklerde aday dindarlığını olumlu karşılayanların oranının düştüğü ve buna karşın adayın dindar olmasının tercihini etkilemeyeceğini belirtme oranının yükseldiği görülmektedir.

Namaz kılmadığını belirten deneklerde, aday dindarlığının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranının % 12,7, etkilemeyeceğini belirtme oranının % 65,5 ve olumsuz etkileyeceğini belirtme oranının da % 21,8 olduğu anlaşılmaktadır. Bu grup denekler arasında olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranının düşük olduğu, etkilemeyeceğini belirtme oranı ile olumsuz etkileyeceğini söyleme oranlarının ise yüksek olduğu görülmektedir.

Namaz değişkeni bağlamında deneklerin namaz ibadetini yerine getirme oranı arttıkça siyasi anlamda tercih edeceği adayın dindar olmasını önemseme oranının arttığı, namaz kılma sıklığı azaldıkça aday dindarlığından olumlu etkilenme oranının da azaldığı görülmektedir. Dolayısıyla namaz kılma-aday dindarlığı arasında pozitif bir ilişkinin olduğu değerlendirilmektedir. Ki-Kare testi sonuçları da bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

Bu sonuç, “Beş vakit namaz kılan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı namaz kılmayanlara oranla daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.1.2. Namaz Kılma Davranışı İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 43, namaz ibadeti ile parti ya da adayın dindar söylemi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 43 – Namaz Kılma Durumu İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		<i>Dindar Söylem</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>Sayı</i>	100	71	7	178
	<i>%</i>	56,2	39,9	3,9	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>Sayı</i>	45	107	15	167
	<i>%</i>	26,9	64,1	9,0	100,0
Namaz kılmam	<i>Sayı</i>	6	29	20	55
	<i>%</i>	10,9	52,7	36,4	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0
$\chi^2 = 84,143^a$	SD = 4	P = ,000	P < 0,05		

Tablo 43’de deneklerin namaz kılma durumlarına göre parti ya da adayın dindar söylemlerine karşı tutumları incelenmiştir. Günde beş vakit namazını kılan deneklerin % 56,2’si, parti ya da adayın dindar söyleminin siyasi tercihini olumlu etkileyeceğini belirtirken, etkilemeyeceğini ifade edenlerin oranı % 39,9 ve olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin yüzdelik oranı da 3,9 olarak gerçekleşmiştir. Buna göre, günde beş vakit namazını kılan, namaz kılma davranışı güçlü olan deneklerin çok büyük bir oranla parti ya da adayın dindar söylemini önemsedikleri ve bu durumun siyasi tercihlerinde olumlu etki yaptığı ortaya çıkmıştır.

Sadece Cuma Namazı ve Bayram Namazı kılan seçmenlerden % 26,9'u dindar söylemi olumlu bulmuştur. % 64,1'lik bir kesim, dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtirken, % 9'luk bir seçmen grubu da dindar söylemin siyasi tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirtmişlerdir. Buna göre, Cuma ve Bayram namazlarını kılan deneklerde dindar söylemi olumlu karşılayanların oranının düştüğü, buna karşın günde beş vakit namaz kılanlarla kıyaslandığında dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini ve olumsuz etkileyeceğini belirtme oranının yükseldiği görülmektedir.

Namaz kılmadığını belirten deneklerde, dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranının % 10,9, etkilemeyeceğini belirtme oranının % 52,7 ve olumsuz etkileyeceğini belirtme oranının da % 36,4 olduğu anlaşılmaktadır. Bu grup denekler arasında olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranının düşük olduğu, etkilemeyeceğini belirtme oranı ile olumsuz etkileyeceğini söyleme oranlarının ise yüksek olduğu görülmektedir.

Bu madde analizinde deneklerin namaz ibadetini yerine getirme oranı arttıkça siyasi anlamda tercih edeceği adayın ya da partinin dindar söylemlerini önemseme oranının arttığı, namaz kılma sıklığı azaldıkça dindar söylemi önemseme oranının azaldığı görülmüştür. Namaz kılma ile dindar söylem arasında anlamlı yönde bir ilişkinin olduğu değerlendirilmektedir. Ki-Kare testi değerleri de bu bağlamda oldukça anlamlı sonuçlar vermektedir.

Bu sonuç, “*Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.1.3. Namaz Kılma Davranışı İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 44, namaz ibadeti ile parti ya da adayın dini özgürlük vaadi arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 44’de ankete katılan deneklerin namaz kılma durumları ile parti ya da adayın dini özgürlük vaatleri arasında ne tür bir ilişki olduğu incelenmiştir.

Tablo 44 – Namaz Kılma Durumu İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dini Özgürlük Vaatleri			<i>T.</i>	
		<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez		Olumsuz Etkiler
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>Sayı</i>		108	66	4	178
	<i>%</i>		60,7	37,1	2,2	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>Sayı</i>		63	93	11	167
	<i>%</i>		37,7	55,7	6,6	100,0
Namaz kılmam	<i>Sayı</i>		10	30	15	55
	<i>%</i>		18,2	54,5	27,3	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		181	189	30	400
	<i>%</i>		45,2	47,2	7,5	100,0

$\chi^2 = 62,793^a$ SD = 4 P = ,000 P < 0,05

Buna göre, beş vakit namaz kılanlarda dini özgürlük vaatlerini olumlu görme oranının % 60,7, sadece Cuma ve Bayram Namazı kılanlarda % 37,7 ve namaz kılmayanlarda ise % 18,2 olduğu görülmektedir. En yüksek oran % 60,7 ile günde beş vakit namazını kıldığını söyleyen seçmenler arasındadır.

Dini özgürlük vaatlerinin siyasi tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranları ise, günde beş vakit namaz kılanlarda % 37,1, sadece Cuma ve Bayram Namazı kılanlarda % 55,7 ve namaz kılmayanlarda da % 54,5'tir.

Parti ya da adayın dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirten deneklerin oranı da şu şekildedir: Günde beş vakit namaz kılanlarda % 2,2, sadece Cuma ve Bayram Namazı kılanlarda % 6,6 ve namaz kılmayanlarda da % 27,3.

Bu veriler değerlendirildiğinde, namaz kılma sıklığı ile parti ya da adayın dini özgürlük vaatleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Günde beş vakit namaz kılan seçmenlerde olumlu etkileyeceği düşüncesi yüksekken, etkilemeyeceğini ya da olumsuz etkileyeceğini belirtme oranı düşüktür. Cuma ve Bayram namazı kılanlarda dini özgürlük vaatlerinin etkilememe oranı, olumlu etkileme oranına göre daha yüksektir. Namaz kılmayanlarda ise etkilememe ve olumsuz etkileme oranları olumlu etkileme oranına kıyasla daha yüksek çıkmıştır.

Bu açıklamalara göre, namaz kılma sıklığı düştükçe dini özgürlük vaatlerinden olumlu etkilenme düzeyi de düşmektedir. Buna karşın olumsuz etkilenme veya hiç etkilenmeme oranı artmaktadır. Bu da namaz değişkeni ile dini özgürlük vaatleri arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Ki-Kare testi değerlerinin de bu bağlamda oldukça anlamlı sonuçlar verdiği değerlendirilmektedir.

Bu sonuç, “Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.1.4. Namaz Kılma Davranışı İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 45, namaz ibadeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiyi göstermektedir.

Tablo 45 – Namaz Kılma Durumu İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>T.</i>	
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>		<i>Katılmıyorum</i>
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>Sayı</i>		83	37	58	178
	<i>%</i>		46,6	20,8	32,6	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>Sayı</i>		39	23	105	167
	<i>%</i>		23,4	13,8	62,9	100,0
Namaz kılmam	<i>Sayı</i>		4	7	44	55
	<i>%</i>		7,3	12,7	80,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207	400
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 54,958^a$	SD = 4	P = ,000	P < 0,05			

Tablo 45, namaz ibadeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın tercih edilmesine ilişkin verileri içermektedir. Anketimizin bu maddesinde deneklere “Dindar olmak dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılır mısınız?” sorusu yöneltilmiş ve deneklerin namaz kılma sıklığı ile verdikleri cevaplar arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Günde beş vakit namaz kılan seçmenlerin % 46,6’sı dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesini gerektirdiği düşüncesine katıldıklarını ifade ederken, % 32,6’sı bu görüşe katılmadıklarını belirtmişlerdir. Kararsız olanların oranı ise % 20,8’dir.

Cuma ve Bayram Namazlarını kılan seçmenlerde dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı % 23,4, katılmama oranı % 62,9 ve kararsız olanların oranı da % 13,8’dir.

Namaz kılmayan deneklerde dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesini gerektirdiği düşüncesine katıldığını belirtenlerin oranı % 7,3, katılmayanların oranı % 80 ve kararsız olduğunu belirtenlerin oranı da % 12,7’dir.

Elde edilen verilere bakıldığında, namaz kılma sıklığı azaldıkça dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesini gerektirdiği düşüncesine katılma oranı da azalmaktadır. Ayrıca namaz kılma sıklığı azaldıkça dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesini gerektirdiği düşüncesine katılmadığını belirtme oranının arttığı görülmektedir. Bu düşünceye katılmadığını belirtenler % 80’lik bir oranla en fazla namaz kılmayan seçmenlerdir. Yine bu konuda % 12,7 oranla namaz kılmayan seçmenlerde kararsızlık en az düzeyde gerçekleşmiştir. Namaz kılmayanlar, dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi dindar olmanın bir gereği olarak görmezken, beş vakit namaz kılanlar bunu, dindar olmanın bir gereği olarak görmektedirler.

Bu sonuçlara göre, namaz kılma davranışı ile dini öne çıkaran bir parti ya da adayın tercih edilmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir. Bununla birlikte, çapraz tablo analizinde Ki-Kare anlamlılık test sonuçlarına bakıldığında da namaz ibadetini yerine getirme sıklığı ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği hususu arasında anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmektedir.

Bu sonuç, “*Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara oranla dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemesi düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.1.5. Namaz Kılma Davranışı İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 46, namaz ibadetini yerine getirme sıklığı ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiye dair bulguları içermektedir.

Tablo 46 – Namaz Kılma Durumu İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i> Din ve Dini Değerleri Savunan Parti				<i>T.</i>
	<i>%</i>	<i>Önemli</i>	<i>Önemli Değil</i>	<i>Fikrim Yok</i>	
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>Sayı</i>	129	46	3	178
	<i>%</i>	72,5	25,8	1,7	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>Sayı</i>	78	75	14	167
	<i>%</i>	46,7	44,9	8,4	100,0
Namaz kılmam	<i>Sayı</i>	10	38	7	55
	<i>%</i>	18,2	69,1	12,7	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	217	159	24	400
	<i>%</i>	54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 58,779^a$	SD = 4	P = ,000	P < 0,05		

Tablo 46’da deneklerin namaz kılma durumlarına göre din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi tutumları incelenmiştir. Buna göre, günde beş vakit namazını kıldığını belirten deneklerin % 72,5’i oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasının önemli olduğunu düşünürken, önemli olmadığını ifade edenlerin oranı ise % 25,8’dir. Bu verilerden günde beş vakit namazını kılan, namaz kılma davranışı güçlü

olan deneklerin çok büyük bir oranda oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemsedikleri ortaya çıkmıştır.

Sadece Cuma ve Bayram Namazını kılan seçmenlerin % 46,7'si oy vereceği partinin dini ve dini değerleri savunmasının önemli olduğunu, % 44,9'u da bu konunun tercihi açısından önemli olmadığını belirtmişlerdir. Bu grupta din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesinin önemli olduğunu belirtenlerle önemli olmadığını söyleyenlerin oranlarının birbirine yakın olması dikkat çekmektedir. Bu oranlar bu durumun yaklaşık düzeyde önemsendiğini göstermektedir.

Namaz kılmayan denekler arasında, oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasının önemli olduğunu belirtme oranı % 18,2, önemli olmadığını belirtme oranı da % 69,1 şeklinde çıkmıştır. Bu grupta bulunan seçmenler arasında, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemli görme oranının düşük olduğu, önemli olmadığını belirtme oranının da yüksek olduğu anlaşılmaktadır.

Namaz değişkeni açısından deneklerin namaz ibadetini yerine getirme sıklığı arttıkça oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranının arttığı, namaz kılma sıklığı azaldıkça oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunma oranının da azaldığı görülmektedir. Bu da din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesi ile namaz kılma davranışı arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu göstermektedir. Ki-Kare testi sonuçları da bu verileri ve yorumlarını destekler niteliktedir.

Bu sonuç, *“Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.1.6. Namaz İle Parti ya da Adayda Aranan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 47, namaz değişkenine göre deneklerin parti ya da adayda aradıkları özelliklere ilişkin verileri göstermektedir. Deneklere oy vermeyi düşündükleri parti ya da adayın hangi özelliğinin önemli olduğu sorusu yöneltmiş ve sıralanan özellikler içerisinden 3 (üç) özelliği önem sırasına göre işaretlemeleri istenmiştir. SPSS programı veri girişinde ise bu soru, aynı maddeleri içeren a, b ve c bölümlerine ayrılmıştır. (a)

grubunda, en önemli özellik olarak görülen ve sıralamada ilk sıraya konulan madde SPSS programı veri girişine işlenmiş ve bu şekilde ilk tablo verisi oluşturulmuştur. Daha sonra sırasıyla ikinci sırada önemli düşünülen madde (b) tablosuna ve üçüncü sırada önemli olarak belirtilen madde de (c) tablosuna veri olarak kaydedilmiştir.

Tablo 47 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

Tablo 47 (a), deneklerin parti ya da adayda ilk sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

<i>Seçenekler</i>	<i>S</i>	<i>Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)</i>								<i>Toplam</i>
		<i>Muhafazakâr olması</i>	<i>Milliyetçi olması</i>	<i>Sosyal Demokrat olması</i>	<i>Yenilikçi ve Özgürlükçü olması</i>	<i>Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması</i>	<i>Dindar Bir Söyleme Sahip olması</i>	<i>Ahlaki Değerlere Bağlı olması</i>	<i>Diğer</i>	
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>S</i>	44	28	3	16	12	18	56	1	178
	<i>%</i>	24,7	15,7	1,7	9,0	6,7	10,1	31,5	,6	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>S</i>	21	54	14	28	13	8	29	0	167
	<i>%</i>	12,6	32,3	8,4	16,8	7,8	4,8	17,4	,0	100,0
Namaz kılmam	<i>S</i>	4	4	16	10	14	0	7	0	55
	<i>%</i>	7,3	7,3	29,1	18,2	25,5	,0	12,7	,0	100,0
Toplam	<i>S</i>	69	86	33	54	39	26	92	1	400
	<i>%</i>	17,2	21,5	8,2	13,5	9,8	6,5	23,0	,2	100,0
$\chi^2 = 1,070E2^a$		SD = 14		P = ,000		P < 0,05				

Tablo 47 (a) incelendiğinde, günde beş vakit namaz kılanlar % 31,5 oranla en çok “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesini, sadece Cuma ve Bayram Namazını

kılanlar % 32,3 oranla en çok “Milliyetçi olması” maddesini ve namaz kılmayanlar da % 29,1 oranla oy vermeyi düşündüğü aday ya da partinin “Sosyal Demokrat olması” maddesini ilk sıraya koymuşlardır.

Toplam oranlara bakıldığında; seçmenler sırasıyla % 23 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” seçeneğini, % 21,5 oranla “Milliyetçi olması” maddesini, % 17,2 oranla “Muhafazakâr olması” maddesini, % 13,5 oranla “Yenilikçi ve Özgürlükçü olması” maddesini ve % 9,8 oranla da “Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması” seçeneğini işaretlemişlerdir.

Namaz davranışı değişkenine göre birinci sırada “*Ahlaki değerlere bağlılık*” maddesinin en fazla önemsenen madde olduğu görülmektedir. “*Milliyetçi olması*” maddesi de en fazla önemsenen ve ilk sıraya yazılan özellikler içinde ikinci sıradadır.

Tablo 47 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (b)

Tablo 47 (b), deneklerin parti ya da adayda ikinci sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Tablo 47 (b) bağlamında, ankette bu maddeye 11 denneğin cevap vermediği ve katılımcı toplam sayısının 389 olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre, günde beş vakit namaz kılanlar % 20,8 oranla, sadece Cuma ve Bayram namazını kılanlar % 27 oranla ve namaz kılmayanlar da % 35,8 oranla oy vermeyi düşündüğü aday ya da partinin “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” maddesini ilk sıraya koymuşlardır. “Yenilikçilik ve özgürlükçülük”, namaz kılma sıklığına bakılmaksızın tüm katılımcılar tarafından ikinci sırada önemsenen ve en çok yüzdellik oranını alan madde olmuştur.

Ayrıca bu maddeyi ikinci sıraya koyanlar arasında en yüksek oran % 35,8 ile namaz kılmayan seçmenlerdir. Bu durumda yenilikçilik ve özgürlükçülük konusunu en fazla namaz kılmayan seçmenlerin önemsedikleri şeklinde bir yorum yapmak mümkündür. Bu analizden seçmenlerin oy vermeyi düşündükleri parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ikinci özelliğin, “*Yenilikçi ve özgürlükçü*” maddesi olduğu görülmüştür.

Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)

<i>Seçenekler</i>	S Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)									
	<i>%</i>	<i>Muhafazakâr olması</i>	<i>Milliyetçi olması</i>	<i>Sosyal Demokrat olması</i>	<i>Yenilikçi ve Özgürlükçü olması</i>	<i>Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması</i>	<i>Dindar Bir Söyleme Sahip olması</i>	<i>Ahlaki Değerlere Bağlı olması</i>	<i>Diğer</i>	<i>Toplam</i>
Günde beş vakit namaz kılarım	<i>S</i>	27	27	21	36	11	27	24	0	173
	<i>%</i>	15,6	15,6	12,1	20,8	6,4	15,6	13,9	,0	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	<i>S</i>	11	20	13	44	33	13	28	1	163
	<i>%</i>	6,7	12,3	8,0	27,0	20,2	8,0	17,2	,6	100,0
Namaz kılmam	<i>S</i>	1	7	6	19	14	0	6	0	53
	<i>%</i>	1,9	13,2	11,3	35,8	26,4	,0	11,3	,0	100,0
Toplam	<i>S</i>	39	54	40	99	58	40	58	1	389
	<i>%</i>	10,0	13,9	10,3	25,4	14,9	10,3	14,9	,3	100,0
$\chi^2 = 46,561^a$		SD = 14		P = ,000		P < 0,05				

Tablo 47 - Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (c)

Tablo 47 (c), denekler tarafından oy verecekleri parti ya da adayda üçüncü sırada önemsenen özelliğe ilişkin verileri içermektedir.

Anketin bu maddesine 14 denek cevap vermemiş ve 386 kişi değerlendirilmeye alınmıştır. Buna göre Tablo 47 (c) incelendiğinde, günde beş vakit namaz kılanların % 31 oranla ve sadece Cuma ve Bayram Namazını kılanlar % 40,7 oranla en çok “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesini belirttikleri görülmektedir. Namaz kılmayanlar ise % 28,3 oranla en çok “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” maddesini önemsediklerini ifade etmişlerdir.

Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (c)

Seçenekler	Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (c)									Toplam
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	
Günde beş vakit namaz kılarım	S	27	22	4	32	14	17	53	2	171
	%	15,8	12,9	2,3	18,7	8,2	9,9	31,0	1,2	100,0
Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım	S	21	17	12	19	18	7	66	2	162
	%	13,0	10,5	7,4	11,7	11,1	4,3	40,7	1,2	100,0
Namaz kılmam	S	2	4	10	15	9	3	8	2	53
	%	3,8	7,5	18,9	28,3	17,0	5,7	15,1	3,8	100,0
Toplam	S	50	43	26	66	41	27	127	6	386
	%	13,0	11,1	6,7	17,1	10,6	7,0	32,9	1,6	100,0
$\chi^2 = 46,316^a$			SD = 14		P = ,000		P < 0,05			

Tablo 47, namaz değişkeni ile parti ya da adayda aranan özellikler açısından birlikte değerlendirildiğinde ise ortaya çıkan sonuç şu şekildedir:

Günde beş vakit namaz kılanlar:

1. Ahlaki değerlere bağlı olması - % 31,5
2. Yenilikçi ve özgürlükçü olması - % 20,8
3. Ahlaki değerlere bağlı olması - % 31

Sadece Cuma ve Bayram Namazı kılanlar:

1. Milliyetçi olması - % 32,3
2. Yenilikçi ve özgürlükçü olması - % 27
3. Ahlaki değerlere bağlı olması - % 40,7

Namaz Kılmayanlar:

1. Sosyal Demokrat olması	-	% 29,1
2. Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 35,8
3. Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 28,3

Yukarıda geçen veriler incelendiğinde, Çorum seçmeninin oy vereceği parti ya da adayda görmek istediği ve önemseydiği iki özelliğin ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar; *ahlaki değerlere bağlılık ve yenilikçilik ve özgürlükçülüktür*. Ayrıca Ki-Kare testi sonuçları da namaz değişkeni ile oy verilecek parti ya da adayda aranan özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, *“Beş vakit namaz kılanlara kıyasla namaz kılmayan seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın yenilikçi ve özgürlükçü olmasını önemseme oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

4.2. Oruç İbadetini Yerine Getirme Düzeyi İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde oruç ibadeti ile aday dindarlığı, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere ilişkin söz ve vaatler, dini öne çıkaran partinin ya da adayın desteklenmesi, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi ve seçmenin adayda ya da oy vereceği partide aradığı özelliklere dair araştırma bulguları incelenecektir.

4.2.1. Oruç İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 48, oruç ibadeti ile seçmenlerin oy vereceği adayın dindarlığı arasındaki ilişkiyi göstermektedir. Tablo 48’de deneklerin oruç tutma durumlarına göre adayın dindarlığına karşı tutumları incelenmiştir. Buna göre, ramazan ayında oruç tuttuğunu söyleyen seçmenlerden % 51,1’i adayın dindar olmasının, tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, etkilemeyeceğini söyleyenlerin oranının % 46,7 olduğu görülmektedir. Deneklerin % 2,2 oranı da aday dindarlığının tercihlerini olumsuz etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 48 – Oruç İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>			<i>Toplam</i>	
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Ramazan ayında oruç tutarım	<i>Sayı</i>	184	168	8	360
	<i>%</i>	51,1	46,7	2,2	100,0
Hiç oruç tutmam	<i>Sayı</i>	2	26	12	40
	<i>%</i>	5,0	65,0	30,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 74,512^a$ SD = 2 P = ,000 P < 0,05

Hiç oruç tutmadığını belirten seçmenlerin % 5’lik oranı aday dindarlığının tercihlerini olumlu etkileyeceğini, % 65’inin aday dindarlığının tercihlerini etkilemeyeceğini ve % 30’luk bir denek grubunun da bu durumun tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirttikleri anlaşılmaktadır.

Oruç değişkeni bağlamında oruç tutmayan deneklerin adayın dindar olmasına karşı olumsuz bir tutum içerisinde olduğu, buna karşın oruç ibadetini yerine getirenlerde bu tutumun olumlu olduğu gözlenmiştir. Oruç ibadeti ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu değerlendirilmektedir. Ki-Kare testi sonuçları da bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

Bu sonuç, “*Oruç tutan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı oruç tutmayanlara oranla daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.2.2. Oruç İbadeti İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 49, oruç ibadeti ile parti ya da adayın dindar söylemi arasındaki ilişkiyi gösteren verileri içermektedir.

Tablo 49 – Oruç Tutma Davranışı İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dindar Söylem			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez		Olumsuz Etkiler
Ramazan ayında oruç tutarım	<i>Sayı</i>		148	190	22	360
	<i>%</i>		41,1	52,8	6,1	100,0
Hiç oruç tutmam	<i>Sayı</i>		3	17	20	40
	<i>%</i>		7,5	42,5	50,0	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		151	207	42	400
	<i>%</i>		37,8	51,8	10,5	100,0
$\chi^2 = 77,551^a$	SD = 2		P = ,000		P < 0,05	

Tablo 49'un verileri, oruç değişkeni ile oy verecek parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir. Ki-Kare testi sonuçları bu bağlamda oldukça anlamlıdır. Buna göre, seçmenlerin oy vermeyi düşündükleri parti ya da adayın dindar söyleme sahip olmasına dair tutumları incelendiğinde, olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranı Ramazan ayında oruç tutanlarda % 41,1 ve hiç oruç tutmayanlarda da % 7,5 şeklindedir. Bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı, Ramazan ayında oruç tutanlarda % 52,8, hiç oruç tutmayanlarda ise % 42,5'tir. Olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin oranlarının da Ramazan ayında oruç tutanlarda % 6,1, hiç oruç tutmayanlarda ise % 50 olduğu görülmektedir.

Buna göre oy vermeyi düşündüğü parti ya da adayın dindar söyleme sahip olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranı oruç ibadetini yerine getirenlerde yüksek iken, oruç tutmayanlarda dindar söyleme sahip olmanın olumsuz etkileyeceğini ya da hiç etkilemeyeceğini belirtenlerin oranının olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranına kıyasla yüksek olduğu görülmüştür. Oruç ibadeti ile dindar söylem arasında anlamlı bir ilişki söz konusudur.

Bu sonuç, “Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.2.3. Oruç İbadeti İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 50, oruç ibadeti ile parti ya da adayın dini özgürlük vaadi arasındaki ilişkiye dair deneklerin görüşlerini yansıtmaktadır.

Tablo 50 – Oruç Tutma Davranışı İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dini Özgürlük Vaatleri			<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez	Olumsuz Etkiler	
Ramazan ayında oruç tutarım	<i>Sayı</i>	177	168	15	360
	<i>%</i>	49,2	46,7	4,2	100,0
Hiç oruç tutmam	<i>Sayı</i>	4	21	15	40
	<i>%</i>	10,0	52,5	37,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	181	189	30	400
	<i>%</i>	45,2	47,2	7,5	100,0
$\chi^2 = 65,797^a$	SD = 2	P = ,000	P < 0,05		

Deneklere parti program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasının tercihlerini etkileyip etkilemeyeceği sorusu yöneltilmiş ve Tablo 50’de katılımcıların verdikleri cevaplar gösterilmiştir. Ki-Kare testi sonuçları bu bağlamda oldukça anlamlıdır. Buna göre, oy vermeyi düşündükleri partilerin ya da adayların dini özgürlüklere dair vaatlerinin tercihlerini olumlu etkileyeceğini söyleyenlerin oranı, Ramazan ayında oruç tutanlarda % 49,2, hiç oruç tutmayanlarda ise % 10 şeklindedir. Dini özgürlük vaadinin oruç ibadetini yerine getiren seçmenlerde olumlu değerlendirildiği görülmektedir.

Dini özgürlük vaadinin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranlarının ise, Ramazan ayında oruç tutanlarda % 46,7, hiç oruç tutmayanlarda da % 52,5 olduğu görülmektedir. % 4,2 oranla Ramazan ayında oruç tutanların dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirttikleri, hiç oruç tutmayanlarda ise bu oranın % 37,5 çıktığı anlaşılmaktadır. Oruç ibadetini yerine getirmeyen seçmenlerin olumlu

etkilenme oranının düşük çıktığı görülmüştür. Bu seçmenlerde etkilenmeme ya da olumsuz etkilenme oranları ise yüksektir.

Ayrıca deneklerin “özgürlük vaadi” ifadesini “samimiyetsiz bir söylem” şeklinde anladığı düşünülmektedir. Çünkü dini özgürlüklere yönelik vaatlerin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranı, hem oruç tutan seçmenlerde hem de hiç oruç tutmayanlarda yüksek çıkmıştır.

Bu sonuç, “*Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.2.4. Oruç İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Oruç ibadeti ile dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişki Tablo 51’de ele alınmıştır. Katılımcılara “*Dindar olmanın dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılır mısınız?*” sorusu yöneltilmiş, cevapları oruç değişkeni açısından incelenmiştir.

Tablo 51 – Oruç Tutma Davranışı İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Seçenekler	S.	Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday			T.
		%	Katılıyorum	Kararsızım	
Ramazan ayında oruç tutarım	S.	124	65	171	360
	%	34,4	18,1	47,5	100,0
Hiç oruç tutmam	S.	2	2	36	40
	%	5,0	5,0	90,0	100,0
Toplam	S.	126	67	207	400
	%	31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 26,137^a$	SD = 2	P = ,000	P < 0,05		

Tablo 51'deki veriler analiz edildiğinde; dindar olmanın dini öne çıkaran bir partiyi ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katıldığını belirtme oranı, Ramazan ayında oruç tutan deneklerde % 34,4, hiç oruç tutmayanlarda ise % 5'tir. Buna karşın bu düşünceye katılmadığını belirtme oranı, Ramazan ayında oruç tutan seçmenlerde % 47,5, hiç oruç tutmayanlarda da % 90'dır. Oruç ibadetini yerine getirmeyenlerde olumsuz görüş çok belirgin bir şekilde istatistiğe yansımıştır. Bu gruptaki denekler dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği görüşüne katılmamışlardır.

Genel toplama yansıyan verilere bakıldığında Çorum merkezde uygulanan ankete göre, deneklerin çok büyük bir oranının oruç ibadetini yerine getirdiğini belirttiği görülmektedir. Buna göre, ankete katılan deneklerin % 90'ı oruç tutmaktadır. Bu sonuç, Çorum merkezde ikamet eden katılımcılar arasında oruç ibadetinin yaygın olduğunu göstermektedir. Buna rağmen, oruç ile dini öne çıkaran parti ya da adayı destekleme konusunda kararsızların oranı % 18,1 ve bu düşünceye katılmayanların oranı da % 47,5 şeklinde çıkmıştır. Bu oran dini öne çıkaran parti ya da adayı destekleme düşüncesine katıldığını belirtenlerin oranından (% 34,4) daha yüksektir. Bu da katılımcıların büyük çoğunluğunun oruç ibadeti değişkeni bağlamında dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemeyi gerektirir düşüncesine katılmadıklarını göstermektedir. Benzer bir sonuç Eser'in araştırmasında da elde edilmiştir. Eser yaptığı çalışmada katılımcıların çok büyük bir çoğunluğunun dindar olma hali ile siyasal davranışları arasında doğrudan bir ilişki kurmadığını tespit etmiştir (Eser,2010: 233).

Bu sonuç, *“Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır. Ki-Kare testi sonuçları bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

4.2.5. Oruç İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 52, oruç değişkeni ile seçmenin din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesine ilişkin görüşlerini içermektedir. Deneklere tercihlerine dair “Oy

vermeyi düşündüğünüz partinin din ve dini değerleri savunması sizce önemli midir?” sorusu yöneltilmiş ve tabloda gösterilen veriler alınmıştır.

Tablo 52 – Oruç Tutma Davranışı İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Önemli	Önemli Değil		Fikrim Yok
Ramazan ayında oruç tutarım	<i>Sayı</i>		211	132	17	360
	<i>%</i>		58,6	36,7	4,7	100,0
Hiç oruç tutmam	<i>Sayı</i>		6	27	7	40
	<i>%</i>		15,0	67,5	17,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		217	159	24	400
	<i>%</i>		54,2	39,8	6,0	100,0
$\chi^2 = 31,027^a$	SD = 2		P = ,000	P < 0,05		

Tablo 52'nin Ki-Kare testi sonuçları oldukça anlamlıdır. Tablo verileri analiz edildiğinde, seçmenlerden oy vereceği partinin, din ve dini değerleri savunmasının tercihleri açısından önemli olduğunu söyleyenlerin oranı, Ramazan ayında oruç tutanlarda % 58,6, hiç oruç tutmayanlarda da % 15'tir. Din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesinin önemli olmadığını belirtenlerin oranı, Ramazan ayında oruç tutan seçmenlerde % 36,7, hiç oruç tutmayanlarda da % 67,5'tir.

Ramazan orucunu tutan deneklerde, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemseme oranı yüksekken, oruç tutmayanlarda bu hususun önemli olmadığını belirtenlerin oranı yüksektir. Bu da oruç ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Bu sonuç, “Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır. Buna göre din, dini değerler ve dinin savunulması gibi değişkenlerin siyasal tercihlerin belirlenmesi noktasında önemli birer faktör olduğunu söylemek mümkündür.

4.2.6. Oruç İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 53’de oruç ibadeti ile katılımcılara göre oy vermeyi düşündüğü parti ya da adayda bulunması gereken ve en fazla önemsedikleri özelliklere ilişkin veriler gösterilmektedir. Katılımcıların parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ve ilk sıraya yazdıkları özelliklerin dağılımı (a) tablosunda, ikinci sırada önemsenen özellik (b) tablosunda ve üçüncü sırada önemsenen özellikte (c) tablosunda verilmektedir.

Tablo 53 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

Tablo 53 (a) deneklerin parti ya da adayda ilk sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

Seçenekler	S	Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)								Toplam
		Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	
Ramazan ayında oruç tutarım	S	69	81	19	48	29	26	87	1	360
	%	19,2	22,5	5,3	13,3	8,1	7,2	24,2	,3	100,0
Hiç oruç tutmam	S	0	5	14	6	10	0	5	0	40
	%	,0	12,5	35,0	15,0	25,0	,0	12,5	,0	100,0
Toplam	S	69	86	33	54	39	26	92	1	400
	%	17,2	21,5	8,2	13,5	9,8	6,5	23,0	,2	100,0
$\chi^2 = 63,696^a$		SD = 7	P = ,000		P < 0,05					

Oruç değişkenine göre Tablo 53 (a) incelendiğinde, Ramazan ayında oruç tutan deneklerin % 24,2 oranla en çok “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesini ve hiç oruç tutmayan seçmenlerin de % 35 oranla en çok “Sosyal Demokrat olması” maddesini ilk sıraya koydukları görülmüştür.

Toplam katılımcılar sırasıyla % 23 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” seçeneğini, % 21,5 oranla “Milliyetçi olması” maddesini ve % 17,2 de “Muhafazakâr olması” maddesini işaretlemişlerdir. Yine seçmenler, % 13,5 oranla “Yenilikçi ve Özgürlükçü olması” maddesini ve % 9,8 oranla da “Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması” maddesini belirtmişlerdir. “Dindar bir söyleme sahip olması” maddesi ise % 6,5’lik bir oranla katılımcılar tarafından ilk sıraya konulmuştur.

Oruç değişkenine göre birinci sırada “*Ahlaki değerlere bağlılık*” maddesinin en fazla önemsenen madde olduğu görülmektedir. “*Milliyetçi olması*” maddesi de en fazla önemsenen ve ilk sıraya yazılan özellikler içerisinde ikinci sıradadır. Bu sonuç namaz değişkenine göre parti ya da adayda aranan özelliklerle örtüşmektedir (Tablo – 47/a).

Tablo 53 - Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)

Tablo 53 (b) deneklerin parti ya da adayda ikinci sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Tablo 53 (b) bağlamında, ankette bu maddeye 11 denegin cevap vermediği ve katılımcı toplam sayısının 389 olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre, Ramazan ayında oruç tutan denekler tarafından ikinci sırada en fazla önemsenen özellik % 23,6 oranla “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” özelliğidir. Hiç oruç tutmayanlarda da % 42,1 oranla yine “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” seçeneği seçmenler tarafından ilk sıraya konulmuştur. Yenilikçilik ve özgürlükçülüğün oruç tutup tutmama durumuna bakılmaksızın tüm katılımcılar tarafından ikinci sırada önemsendiği ve en çok yüzdellik oranını alan madde olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca bu maddeyi ikinci sıraya koyanlar arasında oruç tutmayanların yüzdellik oranı oruç tutanların oranına kıyasla daha yüksektir. Bu durumda *yenilikçilik ve özgürlükçülük* konusunu en fazla oruç tutmayan seçmenler tarafından önemsendiği şeklinde bir yorum yapmak da mümkündür.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (b)

Seçenekler	Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (b)									
	S	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	Toplam
Ramazan ayında oruç tutarım	S	38	51	40	83	44	40	54	1	351
	%	10,8	14,5	11,4	23,6	12,5	11,4	15,4	,3	100,0
Hiç oruç tutmam	S	1	3	0	16	14	0	4	0	38
	%	2,6	7,9	,0	42,1	36,8	,0	10,5	,0	100,0
Toplam	S	39	54	40	99	58	40	58	1	389
	%	10,0	13,9	10,3	25,4	14,9	10,3	14,9	,3	100,0
$\chi^2 = 30,873^a$	SD = 7	P = ,000			P < 0,05					

Tablo 53 (b) bağlamında, ankette bu maddeye 11 denneğin cevap vermediği ve katılımcı toplam sayısının 389 olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre, Ramazan ayında oruç tutan denekler tarafından ikinci sırada en fazla önemsenen özellik % 23,6 oranla “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” özelliğidir. Hiç oruç tutmayanlarda da % 42,1 oranla yine “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” seçeneği seçmenler tarafından ilk sıraya konulmuştur. Yenilikçilik ve özgürlükçülüğün oruç tutup tutmama durumuna bakılmaksızın tüm katılımcılar tarafından ikinci sırada önemsendiği ve en çok yüzdelik oranını alan madde olduğu tespit edilmiştir.

Ayrıca bu maddeyi ikinci sıraya koyanlar arasında oruç tutmayanların yüzdelik oranı oruç tutanların oranına kıyasla daha yüksektir. Bu durumda *yenilikçilik ve özgürlükçülük* konusunu en fazla oruç tutmayan seçmenler tarafından önemsendiği şeklinde bir yorum yapmak da mümkündür.

Tablo 53 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)

Tablo 53 (c) katılımcıların parti ya da adayda üçüncü sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)

Seçenekler	Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)									
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü	Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer
Ramazan ayında oruç tutarım	S	49	43	16	58	33	27	118	4	348
	%	14,1	12,4	4,6	16,7	9,5	7,8	33,9	1,1	100,0
Hiç oruç tutmam	S	1	0	10	8	8	0	9	2	38
	%	2,6	,0	26,3	21,1	21,1	,0	23,7	5,3	100,0
Toplam	S	50	43	26	66	41	27	127	6	386
	%	13,0	11,1	6,7	17,1	10,6	7,0	32,9	1,6	100,0

$\chi^2 = 44,622^a$ SD = 7 P = ,000 P < 0,05

Tablo 53 (c)'de, deneklerin üçüncü sırada en fazla önemsedikleri özellik incelenmiştir. Buna göre çıkan sonuç şu şekildedir: Ramazan ayında oruç tutanlar, % 33,9 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” özelliğini üçüncü sırada en fazla önemsenen özellik olarak belirtmişlerdir. Hiç oruç tutmayanlar ise % 26,3 oranla “Sosyal Demokrat olması” özelliği en fazla önemsenen özellik olarak ifade etmişlerdir.

Toplam değerler incelendiğinde ise, üçüncü sırada en fazla aranan özelliğe 386 deneğin cevap verdiği, 14 kişinin ise görüş belirtmediği; görüş belirtenler içerisinde en fazla oran ortalamasının % 32,9 ile “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesinde yoğunlaştığı görülmüştür. Buna göre tercih edilecek parti ya da adayın “Ahlaki

değerlere bağlı olması” hususu en çok önemsenen üçüncü özellik olarak tespit edilmiştir.

Tablo 53 oruç değişkeni açısından incelendiğinde oruç ibadetini yerine getiren seçmenlerin ilk üç tercihi şu şekildedir:

1- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 24,2
2- Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 23,6
3- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 33,9

Hiç oruç tutmadığını belirten deneklerin oy verecekleri parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ilk üç tercihleri şu şekildedir:

1- Sosyal Demokrat olması	-	% 35
2- Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 42,1
3- Sosyal Demokrat olması	-	% 26,3

Tablo 53 genel olarak değerlendirildiğinde ise; oruç değişkeni bağlamında olumlu tutumlu deneklerin *ahlaki değerlere bağlılık ve yenilikçi ve özgürlükçü olması* maddelerini ön plana çıkardıkları, buna karşın oruç ibadeti bağlamında olumsuz tutumlu deneklerin ise *yenilikçi ve özgürlükçü olması maddesi* ile *Sosyal Demokrat olması* seçeneklerini vurguladıkları görülmüştür. Ayrıca *yenilikçi ve özgürlükçü olması* maddesi her iki seçmen grubunca vurgulanan ortak özelliktir. Bu verilere göre; oruç ibadeti ile seçmenin tercihi arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Ki-Kare testi sonuçları da oruç değişkeni ile oy verilecek parti ya da adayda aranan özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, “*Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrular niteliktedir.

4.3. Hac İbadetini Yerine Getirme Düzeyi İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde hac ibadeti ile adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere ilişkin söz ve vaatler, dini öne çıkaran partinin ya da adayın desteklenmesi, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi ve seçmenin adayda ya da oy vereceği partide aradığı özelliklere dair araştırma bulguları incelenecektir.

7.4.3.1. Hac İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 54, deneklerin hac ibadetini yerine getirme düzeyleri ile oy verecekleri adayın dindarlığı arasında ilişki olup olmadığına dair verileri içermektedir.

Tablo 54 – Hac İbadeti İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Aday Dindarlığı</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Hacca giderim/gittim	<i>Sayı</i>		178	159	9	346
	<i>%</i>		51,4	46,0	2,6	100,0
Hacca gitmem	<i>Sayı</i>		8	35	11	54
	<i>%</i>		14,8	64,8	20,4	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		186	194	20	400
	<i>%</i>		46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 46,401^a$ SD = 2 P = ,000 P < 0,05

Seçmenlerden hac ile ilgili durumlarını belirtmeleri istenmiş ve elde edilen veriler destekleyecekleri adayın dindarlığına bakışları açısından irdelenmiştir. “Hacca giderim ya da gittim” seçeneğini işaretleyen deneklerin hac ibadetine karşı olumlu bir tutum sergiledikleri “Hacca gitmem” seçeneğini işaretleyenlerin ise bu ibadete karşı olumsuz bir tutum sergiledikleri şeklinde değerlendirilmiştir.

Buna göre tablo verileri incelendiğinde, ankete katılan seçmenin % 86,5'inin hacca gittiğini ya da gideceğini belirttiği, buna karşın seçmenin % 13,5'inin de hacca gitmeyeceğini belirttiği görülmektedir. Bu bağlamda tablo analizi yapıldığında elde edilen sonuçlar şu şekildedir: "Hacca giderim/gittim" diyen seçmenlerin % 51,4'ü oy verecekleri adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, "Hacca gitmem" seçeneğini işaretleyen seçmenlerin % 14,8'i adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirttikleri görülmektedir. Aynı şekilde aday dindarlığının tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranı hac ibadetine karşı olumlu tutumlu seçmenlerde % 46, hacca gitmeyeceğini belirten olumsuz tutumlu seçmenlerde ise % 64,8' dir. Adayın dindar olmasının tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirtme oranı, hac ibadetine karşı olumsuz tutumlu seçmenlerde (% 20,4), hacca gideceğini ya da gittiğini belirten olumlu tutumlu seçmenlere kıyasla daha yüksektir (% 2,6). Bu veriler hac ibadeti değişkeniyle adayın dindar olması arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğunu göstermektedir. Ki-Kare frekans dağılım değerleri de bu bağlamda oldukça anlamlıdır. Buna göre; hac ibadetini yerine getirenlerde aday dindarlığını önemseme oranı yüksekken, bu ibadeti yerine getirmeyen seçmenlerde adayın dindar olmasını önemseme oranı düşüktür.

Bu sonuç, "*Hac ibadetini yerine getireceğini belirten ya da hacca giden seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı hacca gitmeyeceğini belirten seçmenlerden daha yüksektir.*" şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.3.2. Hac İbadeti İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 55, Hac ibadeti ile seçmenin oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasındaki ilişkiye dair verileri içermektedir. Tablo incelendiğinde, hac ibadetine karşı olumlu tutum sergileyen, hacca gittiğini ya da gideceğini söyleyen katılımcılar % 41,3 oranla parti ya da adayın dindar söylemlerinin siyasi tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtirken, hacca gitmeyeceğini söyleyen, bu ibadete karşı olumsuz tutumlu seçmenler % 14,8 oranla bu durumun tercihlerini olumlu etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Tablo 55 – Hac İbadeti İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dindar Söylem</i>			<i>Toplam</i>
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	
Hacca giderim/gittim	<i>Sayı</i>	143	178	25	346
	<i>%</i>	41,3	51,4	7,2	100,0
Hacca gitmem	<i>Sayı</i>	8	29	17	54
	<i>%</i>	14,8	53,7	31,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0

$\chi^2 = 34,918^a$ SD = 2 P = ,000 P < 0,05

Buna karşın hacca gitmeyeceğini belirten seçmenlerde olumsuz etkileyeceğini söyleyenlerin oranı (% 31,5) hacca gidenlere kıyasla (% 7,2) daha yüksek çıkmıştır.

Buna göre, hac değişkeni bağlamında, hac ibadetini yerine getirmekle dindar söyleme önem vermek arasında yüksek bir bağ olduğunu söylemek mümkündür. Hac ibadetine karşı olumlu tutum içerisinde olanlarda dindar söylemin olumlu karşılandığı, olumsuz tutumlu deneklerin dindar söyleme karşı da olumsuz tutum içinde olduğu değerlendirilmektedir. Bu durumu olumlu karşılayanlar için, siyasetçilerin dini terimler kullanması durumunun onların dini alt yapılarına ilişkin ipuçlarını içerdiği ve siyasal mesajlarının olumlu algılandığını sonucunu çıkarmak mümkündür.

Bu sonuç, “*Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır. Ayrıca Ki-Kare frekans dağılım değerleri de bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

4.3.3. Hac İbadeti İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 56, Hac ibadeti ile seçmenin oy vereceği parti ya da adayın dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişkiye dair verileri içermektedir. Deneklere siyasi tercihleri

bağlamında “*Parti programı ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması tercihinizi etkiler mi?*” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların cevapları hac değişkeni açısından değerlendirilmiş ve hac ibadeti ile dini özgürlük vaatleri arasındaki ilişki irdelenmiştir.

Tablo 56 – Hac İbadeti İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Dini Özgürlük Vaatleri			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Olumlu Etkiler	Etkilemez		Olumsuz Etkiler
Hacca giderim/gittim	<i>Sayı</i>		171	160	15	346
	<i>%</i>		49,4	46,2	4,3	100,0
Hacca gitmem	<i>Sayı</i>		10	29	15	54
	<i>%</i>		18,5	53,7	27,8	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		181	189	30	400
	<i>%</i>		45,2	47,2	7,5	100,0

$\chi^2 = 44,635^a$ SD = 2 P = ,000 P < 0,05

Tablo 56’da, hac ibadetini yerine getirenlerde dini özgürlük vaatlerini olumlu karşılayacaklarını söyleyenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir (% 49,4). Parti ya da adayın dini özgürlüklere ilişkin vaatlerinin siyasi tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı % 46,2 ve olumsuz etkileyeceğini söyleyenlerin oranı da % 4,3’tür. Olumlu ve olumsuz etkileme oranlarına bakıldığında değişkenler arasında anlamlı bir ilişki görülmektedir.

Aynı şekilde, hacca gitmeyeceğini belirten ve olumsuz tutumlu grup olarak değerlendirdiğimiz deneklere ait verilerde de seçmenlerin hac davranışı ile dini özgürlük vaatlerine yönelik siyasi tutumları arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Bu grupta % 18,5’lik bir oranla seçmenler parti ya da adayın dini özgürlüklere dair vaatlerinin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtmiş, % 27,8’lik bir oranla da bu durumun tercihlerini olumsuz etkileyeceğini ifade etmişlerdir.

Elde edilen veriler ve Ki-Kare frekans dağılımı sonuçlarından P = ,000 değerinin, P < 0,05’den küçük olması, sonuçların anlamlı olduğunu, Hac ibadetine karşı olumlu tutumlu seçmenlerin dini özgürlük vaatlerine olumlu yaklaştıklarını, ancak olumsuz

tutum içerisinde olan deneklerin ise dini özgürlük vaatlerine de olumsuz yaklaştıklarını göstermektedir.

Bu sonuç, “*Hacca gidenlerin hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerine kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.3.4. Hac İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 57, Hac ibadeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerekip gerekmediğine ilişkin deneklerimizin verdikleri cevapları içermektedir. Katılımcılara yöneltilen “*Dindar olmanın dini öne çıkararak bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılır mısınız?*” sorusu hac değişkeni açısından incelenmiştir.

Tablo 57 – Hac İbadeti İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

Seçenekler	Sayı	Dini Öne Çıkararak Parti ya da Aday			Toplam
		%	Katılıyorum	Kararsızım	
Hacca giderim/gittim	Sayı	119	64	163	346
	%	34,4	18,5	47,1	100,0
Hacca gitmem	Sayı	7	3	44	54
	%	13,0	5,6	81,5	100,0
Toplam	Sayı	126	67	207	400
	%	31,5	16,8	51,8	100,0
$\chi^2 = 22,144^a$	SD = 2	P = ,000	P < 0,05		

Tablo 57’ye göre, hacca gidenlerde bu düşünceye katıldığını belirtenlerin oranı % 34,4’tür. Bu grupta dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılmadığını belirtme oranı % 47,1, kararsız seçmenlerin oranı da % 18,5’tir. Buna göre hacca gidenlerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi

gerektiğine dair olumlu bir düşüncenin olduğu, ancak bu görüşe katılmayanların oranlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir.

Hacca gitmeyeceğini söyleyenlerde ise, dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiğine dair olumlu düşünenlerin oranı % 13 iken, bu düşünceye katılmayanların oranı % 81,5 çıkmıştır. Hac değişkeni bağlamında anlamlı bir ilişkinin varlığı görülmektedir. Ki-Kare sonuçları da bu açıdan oldukça anlamlıdır.

Bu verilere göre her ne kadar hacca gidenlerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi görüşüne katıldıklarını belirtenlerin oranı yüksek olsa da bu grupta kararsızlar eşit olarak dağıtıldığında bu görüşe katılmayanların oranının da oldukça yüksek olduğu görülecektir. Bu da hac ibadetine karşı olumlu bir tutum sergileyen deneklerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesinin güçlü bir tutum olarak çıkmadığını göstermektedir. Buna karşın hac ibadetine karşı olumsuz bir tutum içerisinde bulunan deneklerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılanların oranı düşük çıkmış, katılmayanların oranı da yüksek çıkmıştır. Dini öne çıkararak parti ya da aday bu grupta açık bir şekilde kabul görmemiştir.

Bu sonuç, *“Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerle kıyasla dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.3.5. Hac İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 58’de hac ibadeti ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiye dair veriler gösterilmiştir. Katılımcılara *“Oy vereceğiniz partinin din ve dini değerleri savunması önemli midir?”* sorusu yöneltilmiş ve deneklerin verdikleri cevaplar hac değişkeni açısından incelenmiştir.

Tablo 58’deki veriler incelendiğinde, hacca gittiğini belirten adaylarda, oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasının tercihleri açısından önemli olduğunu söyleyenlerin oranı % 59,5, hacca gitmeyeceğini belirtenlerde ise bu oran, % 20,4’tür. Bu durumun tercihleri açısından önemli olmadığını belirtenlerin oranları ise hacca gidenlerde % 35, hacca gitmeyeceğini belirtenlerde de % 70,4’tür.

Tablo 58 – Hac İbadeti İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	Önemli	Önemli Değil		Fikrim Yok
Hacca giderim/gittim	<i>Sayı</i>		206	121	19	346
	<i>%</i>		59,5	35,0	5,5	100,0
Hacca gitmem	<i>Sayı</i>		11	38	5	54
	<i>%</i>		20,4	70,4	9,3	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		217	159	24	400
	<i>%</i>		54,2	39,8	6,0	100,0

$\chi^2 = 29,039^a$ SD = 2 P = ,000 P < 0,05

Bu veriler, hac değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Hac ibadetini yerine getirenlerde ya da hac ibadetine karşı olumlu tutum içinde olan deneklerde, oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması gerektiğini belirtenlerin oranı yüksekken, hac ibadetine karşı olumsuz tutum içinde olan deneklerde bu oran düşüktür. Bu sonuçlar, oruç ibadeti ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiyi ele aldığımız Tablo 52'deki elde edilen sonuçlara yakındır.

Bu sonuç, “*Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerle kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır. Hacca gidenlerin/gideceğini belirtenlerin yaklaşık üçte ikisi için din, dini değerler ve dinin savunulması gibi değişkenlerin siyasal tercihlerin belirlenmesi noktasında önemli birer faktör olduğunu söylemek mümkündür.

4.3.6. Hac İbadeti İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 59’da hac ibadeti ile deneklerin tercih edecekleri parti ya da adayda bulunmasını en fazla önemsedikleri özelliklere ilişkin veriler gösterilmektedir. Katılımcıların parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ve ilk sıraya yazdıkları özelliklerin dağılımı (a) tablosunda, ikinci sırada en fazla önemsedikleri özellik (b) tablosunda ve deneklerin üçüncü sırada en fazla önemsedikleri özellikte (c) tablosunda gösterilmiştir.

Tablo 59 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

Tablo 59 (a), deneklerin parti ya da adayda ilk sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)

<i>Seçenekler</i>	<i>%</i>	Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (a)								<i>Toplam</i>
		<i>Muhafazakâr olması</i>	<i>Milliyetçi olması</i>	<i>Sosyal Demokrat olması</i>	<i>Yenilikçi ve Özgürlükçü olması</i>	<i>Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması</i>	<i>Dindar Bir Söyleme Sahip olması</i>	<i>Ahlaki Değerlere Bağlı olması</i>	<i>Diğer</i>	
Hacca giderim/gittim	<i>S</i>	67	79	19	47	25	24	84	1	346
	<i>%</i>	19,4	22,8	5,5	13,6	7,2	6,9	24,3	,3	100,0
Hacca gitmem	<i>S</i>	2	7	14	7	14	2	8	0	54
	<i>%</i>	3,7	13,0	25,9	13,0	25,9	3,7	14,8	,0	100,0
Toplam	<i>S</i>	69	86	33	54	39	26	92	1	400
	<i>%</i>	17,2	21,5	8,2	13,5	9,8	6,5	23,0	,2	100,0
$\chi^2 = 51,892^a$		SD = 7		P = ,000		P < 0,05				

Hac değişkenine göre Tablo 59 (a) incelendiğinde, hacca gideceğini/gittiğini belirten deneklerin % 24,3 oranla en çok “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesini ve hacca gitmeyeceğini söyleyen seçmenlerin de % 25,9 eşit oranla en çok “*Sosyal Demokrat olması*” ve “*Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması*” maddelerini ilk sıraya yazdıkları görülmüştür.

Toplam katılımcılar arasında sırasıyla % 23 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” seçeneği, % 21,5 oranla “Milliyetçi olması” maddesi ve % 17,2 oranla da “Muhafazakâr olması” maddesi işaretlenmiştir. Yine, “Yenilikçi ve Özgürlükçü olması” maddesi % 13,5 ve “Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması” maddesi de % 9,8 oranla seçmenlerden destek almıştır. % 8,2 oranla katılımcılar “Sosyal Demokrat olması” ve % 6,5 oranla da “Dindar bir söyleme sahip olması” maddelerini ilk sıraya koymuşlardır.

Hac değişkenine göre, hacca giden seçmenler arasında birinci sırada “*Ahlaki değerlere bağlılık*” seçeneğinin en fazla önemsenen madde olduğu görülmektedir. “Milliyetçi olması” maddesi de en fazla önemsenen ve ilk sıraya yazılan özellik içinde ikinci sıradadır. Bu sonuç namaz değişkenine göre parti ya da adayda aranan özellikler ile oruç değişkenine göre parti ya da adayda aranan özelliklerin incelendiği Tablo 47/a ve Tablo 53/a’da elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir (Tablo – 47/a ve Tablo 53/a).

Tablo 59 - Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)

Tablo 59 (b), deneklerin parti ya da adayda ikinci sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Tablo 59 (b)’ye göre denekler tarafından en fazla önemsenen ve ikinci sıraya konulan özellikler şu şekildedir: Hacca gidecekler/gidenler % 23,7 oranla “Yenilikçi ve özgürlükçü olması”, hacca gitmeyi düşünmeyenler de % 36,5 oranla yine “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” seçeneğini işaretleyerek ikinci sıraya koymuşlardır. Yenilikçilik ve özgürlükçülüğün hac ibadetine karşı olumlu ya da olumsuz tutumlarına bakılmaksızın tüm katılımcılar tarafından ikinci sırada önemsendiği ve en çok yüzdellik oranını alan madde olduğu tespit edilmiştir.

Buna göre hac ibadeti değişkeni açısından incelendiğinde, tercih edilecek parti ya da adayın “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” hususu en çok önemsenen ikinci özelliktir. Bu sonucun oruç tutma davranışı ile parti ya da adayda önemsenen

özelliklerin incelendiği tablo verileriyle de örtüştüğü görülmüştür. Ayrıca bu maddeyi ikinci sıraya koyanlar arasında hacca gitmeyeceğini belirtenlerin yüzdelik oranı, bu ibadete karşı olumlu tutumlu olanların yüzdelik değerine kıyasla daha yüksektir. Bu durumda *yenilikçilik ve özgürlükçülük* konusunu en fazla Hac ibadetine karşı olumsuz tutumlu seçmenlerin önemsedikleri şeklinde bir yorum yapmak da mümkündür.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (b)

Seçenekler	S Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (b)									
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	Toplam
Hacca giderim/gittim	S	36	50	36	80	42	40	52	1	337
	%	10,7	14,8	10,7	23,7	12,5	11,9	15,4	,3	100,0
Hacca gitmem	S	3	4	4	19	16	0	6	0	52
	%	5,8	7,7	7,7	36,5	30,8	,0	11,5	,0	100,0
Toplam	S	39	54	40	99	58	40	58	1	389
	%	10,0	13,9	10,3	25,4	14,9	10,3	14,9	,3	100,0
$\chi^2 = 22,942^a$	SD = 7	P = ,002		P < 0,05						

Toplam değerler incelendiğinde de 389 kişinin bu özelliği işaretledikleri, 11 kişinin ise herhangi bir görüş belirtmedikleri anlaşılmıştır. Görüş bildirenler içerisinde de en fazla yoğunluğun % 25,4 ortalama oranla “*Yenilikçi ve özgürlükçü olması*” maddesinde olduğu görülmüştür.

Tablo 59 - Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)

Tablo 59 (c), deneklerin parti ya da adayda üçüncü sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)

Seçenekler	S Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)									
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	Toplam
Hacca giderim/gittim	S	48	42	12	54	35	26	113	4	334
	%	14,4	12,6	3,6	16,2	10,5	7,8	33,8	1,2	100,0
Hacca gitmem	S	2	1	14	12	6	1	14	2	52
	%	3,8	1,9	26,9	23,1	11,5	1,9	26,9	3,8	100,0
Toplam	S	50	43	26	66	41	27	127	6	386
	%	13,0	11,1	6,7	17,1	10,6	7,0	32,9	1,6	100,0
$\chi^2 = 50,987^a$	SD = 7	P = ,000			P < 0,05					

Tablo verilerine göre:

Hacca gidenler % 33,8 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” seçeneğini üçüncü sıraya koymuşlardır. Hacca gitmeyi düşünmeyenler ise % 26,9’luk eşit bir oranla oy vereceği parti ya da adayın “Ahlaki değerlere bağlı olması” ve “Sosyal Demokrat olması” gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu bölümde hem hac ibadetine yönelik olumlu tutum içerisinde olanlar arasında hem de olumsuz tutumlu denekler içerisinde en fazla önemsenerak üçüncü sıraya konulan ve seçmenlerin oy vereceği parti ya da adayda bulunmasını istedikleri özellik ağırlıklı olarak “Ahlaki değerlere bağlı olması” çıkmıştır.

Hacca gitmeyi düşünmediğini belirten olumsuz tutumlu denekler olarak değerlendirdiğimiz grubun yine % 26,9 oranla “Sosyal Demokrat olması” seçeneğini işaretledikleri görülmüştür.

Toplam değerler incelendiğinde de bu maddeye cevap veren seçmenlerin % 32,9'unun en fazla "Ahlaki değerlere bağlı olması" özelliğini işaretledikleri görülmektedir.

Tablo 59 hac değişkeni açısından incelendiğinde hac ibadetine karşı tutumu olumlu olan ("Hacca giderim/gittim" seçeneklerini işaretleyen gruptaki seçmenler) deneklerin ilk üç tercihi şu şekildedir:

1- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 24,3
2- Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 23,7
3- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 33,8

Hacca gitmeyi düşünmediğini belirten olumsuz tutumlu deneklerin oy vereceği parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ilk üç tercihleri şu şekildedir:

1- Sosyal Demokrat olması/Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması	-	% 29,9
2- Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 36,5
3- Sosyal Demokrat olması/ Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 26,9

Buna göre tablo verileri analiz edildiğinde; hac değişkeni bağlamında olumlu tutumlu deneklerin *ahlaki değerlere bağlılık* ile *yenilikçilik* ve *özgürlükçülük* maddelerini ön plana çıkardıkları, buna karşın Hac ibadeti bağlamında olumsuz tutumlu deneklerin ise *Sosyal Demokrat* ya da *Laik ve Atatürkçü söylem*, *yenilikçilik* ve *özgürlükçülük* ile *ahlaki değerlere bağlılık* seçeneklerini vurguladıkları görülmüştür. "Yenilikçi ve özgürlükçü olması" maddesi olumlu ve olumsuz tutumlu seçmenlerin önemsedikleri ve ilk üç sırada yer verdikleri bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Buna göre, Hac ibadetini yerine getirme ile seçmenin oy vereceği parti ya da adayda aradığı özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu tespit edilmiştir. Ki-Kare testi sonuçları da hac değişkeni ile oy verilecek parti ya da adayda aranan özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, "Hacca gitmeyen/gitmeyeceklerini belirten seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın sosyal demokrat, yenilikçi ve özgürlükçü ve laik/Atatürkçü söyleme sahip olmasını önemseme oranı hacca gidenlere kıyasla daha yüksektir." şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrular niteliktedir.

4.4. Zekât Değişkeni İle Siyasi Tercih Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Bu bölümde zekât değişkeni ile adayın dindar olması, parti ya da adayın dindar söylemi, parti programlarındaki dini özgürlüklere ilişkin söz ve vaatler, dini öne çıkaran partinin ya da adayın desteklenmesi, din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi ve seçmenin adayda ya da oy vereceği partide aradığı özelliklere dair araştırma bulguları incelenecektir.

4.4.1. Zekât İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 60, zekât ile aday dindarlığı ilişkisini gösteren verileri içermektedir.

Tablo 60 – Zekât İle Aday Dindarlığı Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>		<i>Aday Dindarlığı</i>		<i>Toplam</i>
	<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Zekâtımı veririm	<i>Sayı</i>	181	177	15	373
	<i>%</i>	48,5	47,5	4,0	100,0
Zekât vermem	<i>Sayı</i>	5	17	5	27
	<i>%</i>	18,5	63,0	18,5	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	186	194	20	400
	<i>%</i>	46,5	48,5	5,0	100,0

$\chi^2 = 16,707^a$

SD = 2

P = ,000

P < 0,05

Tablo 60'a göre zekâtını verdiğini söyleyen deneklerden % 48,5'i ve zekât vermeyeceğini söyleyenlerden % 18,5'i oy vermeyi düşündüğü adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtmişlerdir. Bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı ise zekâtını verenlerde % 47,5, zekât vermeyeceklerde ise % 63'tür. Aday dindarlığının olumsuz etkileyeceğini belirtme oranı da yine zekât vermeyen seçmen grubunda zekâtını verenlere kıyasla yüksek çıkmıştır.

Bu verilere göre zekât ibadetini yerine getirenlerde ve olumlu tutum sergileyen deneklerde aday dindarlığının olumlu görülme oranı yüksektir. Zekât ibadetini yerine getirmeyenlerde ise bu oran düşüktür. Adayın dindar olmasının tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenler içerisinde yüksek oran yine zekât vermeyenler arasında çıkmıştır.

Tablo verilerine göre zekât değişkeni ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ve zekâtını verenlerin adayın dindar olmasını olumlu karşıladıkları, zekât vermeyenlerin ise bu durumu olumsuz karşıladıkları sonucuna varılmıştır. Ki-Kare frekans değerleri de bu bağlamda oldukça anlamlıdır.

Bu sonuçlar, *“Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

4.4.2. Zekât İle Parti ya da Adayın Dindar Söylemi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 61, zekât ibadeti ile parti ya da adayın dindar söylemi arasındaki ilişkiyi gösteren verileri içermektedir. Dindar söyleme ilişkin tablo verileri incelendiğinde, zekâtını veren denekler arasında olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranı zekât vermeyenlerin oranına göre daha yüksek çıkmıştır. Zekât ibadetine karşı olumlu tutumlu seçmenlerde bu oran % 38,9, olumsuz tutumlu seçmenlerde ise % 22,2'dir. Ancak zekât vermeyen seçmenlerden dindar söylemin tercihlerini olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin oranı da % 22,2 çıkmıştır. Ayrıca dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğine dair oranlar da hem zekâtını veren seçmenlerde hem de zekâtını vermeyenlerde birbirine yakın çıkmıştır. Bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde zekât ibadetine karşı olumlu bir tutum sergileyen deneklerde her ne kadar % 38,9'luk bir seçmen grubu, dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtmiş olsalar da bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranının da yüksek olması nedeniyle (% 51,5), dindar söylemin seçmenlerin tercihleri üzerinde belirgin, güçlü bir etken olduğunu söylemenin zor olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 61 – Zekât İle Dindar Söylem Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Dindar Söylem</i>				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>	<i>Olumsuz Etkiler</i>	
Zekâtımı veririm	<i>Sayı</i>	145	192	36	373
	<i>%</i>	38,9	51,5	9,7	100,0
Zekât vermem	<i>Sayı</i>	6	15	6	27
	<i>%</i>	22,2	55,6	22,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>	151	207	42	400
	<i>%</i>	37,8	51,8	10,5	100,0

$\chi^2 = 5,720^a$ SD = 2 P = ,057 P > 0,05

Zekât vermeyenlerin sonuçlarının da eşit çıkması, dindar söylemin tercihlerinde olumlu ya da olumsuz etki yapacağına dair bu grup seçmenler arasında da belirgin, net bir durumun olmadığını göstermektedir. Ki-Kare değerleri de bu bağlamda önemli sonuçlar ortaya koymuştur. Elde edilen P = ,057 değeri anlamlılık değeri olan P > 0,05'den büyük çıktığından zekât değişkeni ile dindar söylem arasında anlamlı bir ilişkiden söz edilememektedir. Ancak bu değer anlamlılık değerine yakın bir sonuç verdiği için bu konuda daha fazla araştırma yapılması gerektiği düşünülmektedir.

Bu sonuç, “Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak desteklese de istatistiksel olarak doğrulamamaktadır. Ancak zekâtını veren seçmenler için, siyasetçilerin dini terimler kullanması durumunun onların dini alt yapılarına ilişkin ipuçlarını içerdiği ve siyasal mesajlarının olumlu algılandığını sonucunu çıkarmak mümkündür.

4.4.3. Zekât İle Parti Programındaki Dini Özgürlüklere Yönelik Söz ve Vaatler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 62, zekât ibadeti ile parti programında dini özgürlüklere yönelik vaatlerin bulunması arasındaki ilişkiyi gösteren verileri içermektedir.

Tablo 62 – Zekât İle Dini Özgürlük Vaatleri Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Özgürlük Vaatleri</i>			<i>Toplam</i>	
		<i>%</i>	<i>Olumlu Etkiler</i>	<i>Etkilemez</i>		<i>Olumsuz Etkiler</i>
Zekâtımı veririm	<i>Sayı</i>		175	174	24	373
	<i>%</i>		46,9	46,6	6,4	100,0
Zekât vermem	<i>Sayı</i>		6	15	6	27
	<i>%</i>		22,2	55,6	22,2	100,0
Toplam	<i>Sayı</i>		181	189	30	400
	<i>%</i>		45,2	47,2	7,5	100,0

$\chi^2 = 12,183^a$ SD = 2 P = ,002 P < 0,05

Tablo verileri incelendiğinde, zekât verenler arasında parti ya da adayın dini özgürlük vaatlerini olumlu görenlerin oranı yüksek (% 46,9), zekât vermeyenler arasında ise düşük çıkmıştır (% 22,2). Yine dini özgürlük vaadinin siyasi tercihini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı zekât vermeyenler arasında yüksek çıkmıştır (% 55,6). Tablo 61’de zekâta karşı olumlu tutumu olan denekler arasında dindar söylemle ilgili güçlü bir vurgu görülmezken, Tablo 62’de parti programı ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması olumlu karşılanmıştır. Deneklerin bir önceki tabloda dindar söylemi samimiyetsiz bir ifade olarak gördükleri ve etkilemeyeceğini belirtenlerin oranlarının da bu yüzden yüksek çıkmış olabileceği düşünülmektedir. Burada ise soru dini özgürlüklerin parti program ve tüzüklerinde yer almasını nasıl karşıladıklarına dairdir. Deneklerin bunu “söylem” kavramına göre daha ciddi ve net kabul ettikleri değerlendirilmektedir. Bu yüzden olumlu etkileyeceğini söyleyenlerin oranı yüksek çıkmıştır.

Buna göre, zekât değişkeni bağlamında olumlu tutumlu olan Çorum seçmeni, parti program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik vaatlerin bulunmasını olumlu karşılamaktadır. Zekât vermeyenler ise parti program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin bulunmasını olumsuz karşılamaktadır. Ki-Kare sonuçları da bu açıdan oldukça anlamlıdır.

Bu sonuç, “Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrular niteliktedir.

4.4.4. Zekât İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 63, zekât ibadeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasındaki ilişkiye dair verileri içermektedir. Seçmenin siyasi tercihinine yönelik “Dindar olmanın dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılır mısınız?” sorusu yöneltilmiştir. Zekât ibadetine karşı tutum ile bu soruya verilen cevaplar arasında nasıl bir ilişkinin olduğu araştırılmıştır.

Tablo 63 – Zekât İle Dini Öne Çıkaran Parti ya da Adayın Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	<i>Sayı</i>	<i>Dini Öne Çıkaran Parti ya da Aday</i>			<i>Toplam</i>
		<i>%</i>	<i>Katılıyorum</i>	<i>Kararsızım</i>	
Zekâtımı veririm	<i>Sayı</i>		121	64	188
	<i>%</i>		32,4	17,2	50,4
Zekât vermem	<i>Sayı</i>		5	3	19
	<i>%</i>		18,5	11,1	70,4
Toplam	<i>Sayı</i>		126	67	207
	<i>%</i>		31,5	16,8	51,8
$\chi^2 = 4,039^a$	SD = 2	P = ,133	P > 0,05		

Tablo 63’e göre, zekât veren seçmenlerde dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine katıldığını belirtenlerin oranı % 32,4’tür. Bu grupta dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiğini düşüncesine katılmadığını belirtme oranı % 50,4, kararsız seçmenlerin oranı da % 17,2’dir. Buna göre zekât veren

seçmenlerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiğine dair olumlu bir düşüncenin olduğu, ancak bu görüşe katılmayanların oranlarının daha yüksek çıktığı görülmektedir.

Zekât vermeyen seçmenlerde ise, dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiğine dair olumlu düşünenlerin oranı % 18,5 iken karasızların oranı % 11,1 ve bu düşünceye katılmayanların oranı da % 70,4 çıkmıştır.

Tablo verileri incelendiğinde, zekât ibadeti ile dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi arasında olumlu, doğrusal bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu ibadeti yerine getirenlerin, dini öne çıkararak bir parti ya da adayı desteklemeyi dindarlığın bir gereği olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Ayrıca zekât vermeyenler de büyük oranda dini öne çıkararak parti ya da adayı desteklemeyi dindarlığın bir gereği olarak görmemektedirler. Ki-Kare sonuçları da bu açıdan oldukça anlamlıdır. Çünkü frekans dağılımında $P = ,133$ değeri anlamlılık değeri olan $P > 0,05$ 'den büyük olduğundan zekât değişkeni ile dini öne çıkararak parti ya da adayı desteklemek arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir.

Bu sonuç, *“Zekâtını veren seçmenlerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimizi sayısal olarak desteklese de istatistiksel olarak doğrulamamaktadır.

4.4.5. Zekât İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 64, zekât ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiyi gösteren verileri içermektedir.

Zekât değişkeni açısından tablo ve Ki-Kare testi frekans değerleri incelendiğinde, zekât ibadetini yerine getiren seçmenlerde, oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasının tercihleri açısından önemli olduğunu söyleyenlerin oranı % 56,3, zekât vermeyeceğini belirtenlerde ise bu oran % 25,9'dur. Bu durumun tercihleri açısından önemli olmadığını belirtenlerin oranları ise zekât verenlerde % 38,6, zekât vermeyeceğini belirtenlerde de % 55,6'dır. Bu konuda fikri olmadığını belirtenlerin oranı da zekât verenlerde % 5,1, zekât vermeyen seçmenlerde ise % 18,5'dir.

Tablo 64 – Zekât İle Din ve Dini Değerleri Savunan Partinin Desteklenmesi Arasındaki İlişki

<i>Seçenekler</i>	Din ve Dini Değerleri Savunan Parti				<i>Toplam</i>
	<i>Sayı</i> %	Önemli	Önemli Değil	Fikrim Yok	
Zekâtımı veririm	<i>Sayı</i> %	210 56,3	144 38,6	19 5,1	373 100,0
Zekât vermem	<i>Sayı</i> %	7 25,9	15 55,6	5 18,5	27 100,0
Toplam	<i>Sayı</i> %	217 54,2	159 39,8	24 6,0	400 100,0

$\chi^2 = 13,664^a$ SD = 2 P = ,001 P < 0,05

Bu verilere göre zekât ibadeti ile desteklenecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Zekât verenler bu konuyu önemli görmüş, zekât vermeyen deneklerin büyük bir kısmının da önemli görmediği sonucuna ulaşılmıştır. Zekât ibadetini yerine getirenlerde oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması gerektiğini belirtenlerin oranı yüksekken, zekât ibadetine karşı olumsuz tutum içinde olan deneklerde ise bu oran düşüktür. Bu sonuçlar, oruç ve hac ibadeti ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasındaki ilişkiyi incelediğimiz tablo verileriyle de yakın çıkmıştır (Tablo 52 ve Tablo 58).

Bu sonuç, “*Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimizi doğrulamaktadır.

4.4.6. Zekât İle Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler Arasındaki İlişkiye Dair Bulgular

Tablo 65, zekât ibadeti ile parti ya da adayda aranılan özellikler arasındaki ilişkiyi gösteren verileri içermektedir. (a), (b) ve (c) tabloları ise seçmenlerin önemli gördükleri özelliklerin önem sırasına göre sıralandığı tablolardır. Denekler en fazla önemsedikleri

üç özelliği sırasıyla numaralandırmışlardır. Tablo 65 (a) birinci, tablo 40 (b) ikinci ve tablo 40 (c) de üçüncü sıraya konulan özelliklere dair verileri göstermektedir.

Tablo 65 - Parti ya da Adayda Aranacak Özellikler (a)

Tablo 65 (a) deneklerin parti ya da adayda ilk sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Parti ya da Adayda Aranacak Özellikler (a)

Seçenekler	S Parti ya da Adayda Aranacak Özellikler (a)									Toplam
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	
Zekâtımı veririm	S	67	84	28	47	30	26	90	1	373
	%	18,0	22,5	7,5	12,6	8,0	7,0	24,1	,3	100,0
Zekât vermem	S	2	2	5	7	9	0	2	0	27
	%	7,4	7,4	18,5	25,9	33,3	,0	7,4	,0	100,0
Toplam	S	69	86	33	54	39	26	92	1	400
	%	17,2	21,5	8,2	13,5	9,8	6,5	23,0	,2	100,0
$\chi^2 = 32,845^a$	SD = 7	P = ,000		P < 0,05						

Tablo 65/a'ya göre, zekât verenler % 24,1 oranla “Ahlaki değerlere bağlılık” seçeneğini ve zekât vermeyeceğini söyleyenler de % 33,3 oranla “Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması” seçeneğini ilk sıraya koymuşlardır.

400 deneğin verdikleri cevapların ortalamalarına bakıldığında ise en fazla önemsenen özelliğin % 23 oranla “Ahlaki değerlere bağlılık” özelliği olmuştur. Daha sonra seçmenler sırasıyla; % 21,5 oranla “Milliyetçi olması” maddesini ve % 17,2

oranla da “Muhafazakâr olması” maddesini işaretlemişlerdir. “Yenilikçi ve Özgürlükçü olması” maddesini belirtenlerin oranı % 13,5 ve “Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması” maddesini işaretleyenlerin oranı da % 9,8 olarak gerçekleşmiştir. Ayrıca seçmenler % 8,2 oranla “Sosyal Demokrat olması” ve % 6,5 oranla da “Dindar bir söyleme sahip olması” maddesini ilk sıraya koymuşlardır.

Zekât değişkenine göre, zekâtını verenler arasında birinci sırada “*Ahlaki değerlere bağlılık*” maddesinin en fazla önemsendiği görülmektedir. “Milliyetçi olması” maddesi de en fazla önemsenen (% 22,5) ve ilk sıraya yazılan özellikler içerisinde ikinci sıradadır. Bu sonuç, namaz değişkenine göre parti ya da adayda aranan özelliklerle oruç ve hac değişkenine göre parti ya da adayda aranan özelliklerin incelendiği Tablo 47/a, Tablo 53/a ve Tablo 58/a’da elde edilen sonuçlarla da örtüşmektedir (Tablo – 47/a-Tablo 53/a ve Tablo 58/a).

Tablo 65 - Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)

Tablo 65 (b), deneklerin parti ya da adayda ikinci sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Tablo 65 (b) verileri incelendiğinde ise, zekât verenlerin % 25,1’inin oy vereceği parti ya da adayın “*Yenilikçi ve özgürlükçü olması*” özelliğini ikinci sıraya koydukları görülmektedir. Zekât vermeyeceğini söyleyenler ise % 33,3 oranla “*Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması*” seçeneğini ikinci sıraya koymuşlardır.

Tablo 65 (b) ortalamalarına bakıldığında, 400 denekten 389 kişinin anketin bu bölümüne cevap verdikleri, 11 kişinin ise cevap vermediği görülmektedir. Cevap verenlerden % 25,4’ünün ise, en fazla “*Yenilikçi ve özgürlükçü olması*” özelliğini önemsedikleri ve ikinci sıraya koydukları tespit edilmiştir.

Buna göre tablo zekât ibadeti değişkeni açısından incelendiğinde, tercih edilecek parti ya da adayın “*Yenilikçi ve özgürlükçü olması*” hususu en çok önemsenen ikinci özelliktir. Bu sonucun oruç ve hac ibadeti ile parti ya da adayda önemsenen özelliklerin incelendiği tablolarda elde edilen verilerle de örtüşmektedir.

Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)

Seçenekler	Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (b)									
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	Toplam
Zekâtımı veririm	S	38	50	39	91	49	38	56	1	362
	%	10,5	13,8	10,8	25,1	13,5	10,5	15,5	,3	100,0
Zekât vermem	S	1	4	1	8	9	2	2	0	27
	%	3,7	14,8	3,7	29,6	33,3	7,4	7,4	,0	100,0
Toplam	S	39	54	40	99	58	40	58	1	389
	%	10,0	13,9	10,3	25,4	14,9	10,3	14,9	,3	100,0
$\chi^2 = 10,603^a$	SD = 7		P = ,157		P > 0,05					

Ayrıca bu maddeyi ikinci sıraya koyanlar arasında zekât vermeyeceğini belirtenlerin yüzdelik oranı bu ibadete karşı olumlu tutumlu olanların yüzdelik değerine kıyasla daha yüksektir. Bu durumda *yenilikçilik ve özgürlükçülük* konusunu en fazla zekât ibadetine karşı olumsuz tutumlu seçmenlerin önemsedikleri şeklinde bir yorum yapmak da mümkündür.

Tablo 65 - Parti ya da Adayda Aranan Özellikler (c)

Tablo 65 (c), deneklerin parti ya da adayda üçüncü sırada önemli gördükleri özelliğe ilişkin dağılımı göstermektedir.

Tablo 65 (c)'ye göre, zekât verenler % 33,1 oranla ve zekât vermeyeceğini söyleyenler de % 30,8 eşit oranla “*Ahlaki değerlere bağlılık*” ile “*Sosyal Demokrat olması*” seçeneklerini üçüncü sıraya koymuşlardır.

Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)

Seçenekler	Parti ya da Adayda Aranılan Özellikler (c)									
	%	Muhafazakâr olması	Milliyetçi olması	Sosyal Demokrat olması	Yenilikçi ve Özgürlükçü olması	Laik ve Atatürkçü Söyleme Sahip olması	Dindar Bir Söyleme Sahip olması	Ahlaki Değerlere Bağlı olması	Diğer	Toplam
Zekâtımı veririm	S	49	43	18	61	39	27	119	4	360
	%	13,6	11,9	5,0	16,9	10,8	7,5	33,1	1,1	100,0
Zekât vermem	S	1	0	8	5	2	0	8	2	26
	%	3,8	,0	30,8	19,2	7,7	,0	30,8	7,7	100,0
Toplam	S	50	43	26	66	41	27	127	6	386
	%	13,0	11,1	6,7	17,1	10,6	7,0	32,9	1,6	100,0
$\chi^2 = 37,841^a$	SD = 7		P = ,000		P < 0,05					

Tablo 65 (c) ortalamaları incelendiğinde ise, 400 denekten 386 kişinin anketin bu bölümüne cevap verdikleri, 14 kişinin ise cevap vermediği görülmektedir. Cevap verenlerin % 32,9'unun ise, en fazla "Ahlaki değerlere bağlılık" özelliğini önemsedikleri ve üçüncü sıraya koydukları tespit edilmiştir.

Bu bölümde hem zekât ibadetine yönelik olumlu tutum içerisinde olanlar arasında hem de olumsuz tutumlu denekler arasında en fazla önemsenerek üçüncü sıraya konulan ve oy vereceği parti ya da adayda bulunmasını istedikleri özellik ağırlıklı olarak "Ahlaki değerlere bağlı olması" çıkmıştır.

Tablo 65 zekât değişkeni açısından incelendiğinde, zekât ibadetine karşı tutumu olumlu olan, zekâtını veren deneklerin ilk üç tercihi şu şekildedir:

1- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 24,1
2- Yenilikçi ve özgürlükçü olması	-	% 25,1
3- Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 33,1

Zekât vermeyeceğini belirten ve zekât ibadetine karşı olumsuz tutumlu deneklerin oy verecekleri parti ya da adayda en fazla önemsedikleri ilk üç tercihleri de şu şekildedir:

1- Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması	-	% 33,3
2- Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması	-	% 33,3
3- Sosyal Demokrat olması/ Ahlaki değerlere bağlı olması	-	% 30,8

Buna göre tablo verileri analiz edildiğinde; zekât değişkeni bağlamında olumlu tutumlu deneklerin *ahlaki değerlere bağlılık, yenilikçi ve özgürlükçü olma* maddelerini ön plana çıkardıkları, buna karşın zekât ibadeti bağlamında olumsuz tutumlu deneklerin ise *Laik ve Atatürkçü söylem, Sosyal Demokrat/Ahlaki değerlere bağlılık* seçeneklerini vurguladıkları görülmüştür. Ayrıca “*Ahlaki değerlere bağlılık*” maddesi hem olumlu hem de olumsuz tutumlu seçmenlerin önemsedikleri ve ilk üç sırada yer verdikleri bir özellik olarak dikkat çekmektedir. Buna göre, zekât ibadetini yerine getirme ile seçmenin oy vereceği parti ya da adayda aradığı özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğu değerlendirilebilir. Ki-Kare testi sonuçları da genel olarak zekât değişkeni ile oy verilecek parti ya da adayda aranan özellikler arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar, “*Zekât vermeyen seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı zekât verenlere kıyasla daha düşüktür.*” şeklindeki hipotezimizi istatistiksel olarak doğrulamaktadır.

Parti ya da adayda aranan özellikler, ibadet değişkeni açısından genel olarak değerlendirildiğinde; namaz, oruç, hac ve zekât ibadetini yerine getiren ya da bu ibadetlere karşı olumlu/güçlü tutumlu olan seçmenler sırasıyla şu üç özelliği önemsemektedirler:

1. Ahlaki değerlere bağlı olması
2. Yenilikçi ve özgürlükçü olması
3. Ahlaki değerlere bağlı olması

Namaz, oruç, hac ve zekât ibadetini yerine getirmeyen ya da bu ibadetlere karşı olumlu tutumları zayıf, olumsuz tutumları güçlü olan seçmenler ise sırasıyla şu üç özelliği önemsemektedirler:

1. Sosyal Demokrat olması/Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması
2. Yenilikçi ve özgürlükçü olması
3. Sosyal Demokrat olması/ Ahlaki değerlere bağlı olması

İbadetlerini yerine getirenler, en çok “Ahlaki değerlere bağlılık” ilkesini ön plana çıkarmışlardır. İbadetleri yerine getirmeyen ya da ibadetlere karşı zayıf/olumsuz tutumlu seçmenler ise “Sosyal Demokrat olması” ilkesini öne çıkarmışlardır. Bu grup seçmenler arasında “Ahlaki değerlere bağlılık” ilkesi ilk iki maddede sıralamaya girememiştir. Ayrıca tüm seçmenler oy verecekleri parti ya da adayın “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” ilkesini ikinci sırada vurgulamışlardır.

Dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihleri üzerindeki etkisinin ele alındığı çalışmamızda, araştırmanın bulguları tablolarda detaylı bir şekilde gösterilmiş ve namaz, oruç, hac ve zekât değişkenlerine göre seçmenin aday dindarlığı, oy vermeyi düşündüğü parti ya da adayın dindar söylemi, parti program ve tüzüklerinde yer alan dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatler, dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesinin dindarlığın bir gereği olup olmadığı, oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunması ve parti ya da adayda aranan özelliklere ilişkin seçmen görüşleri incelenmiş ve yorumlanmıştır. Çorum il merkezinde ikamet eden deneklerin namaz, oruç ve hac ibadetlerini yerine getirme düzeyleri ile yukarıda söz edilen siyasi tercihlerine yönelik düşünceleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu tespit edilmiştir. Seçmenlerin ibadet düzeyleri, ibadeti yerine getirme sıklıkları arttıkça siyasi tercihlerine yönelik sayılan maddelerde belirtilen görüşlere katılma ya da bu görüşleri önemli görme düzeyleri de artmaktadır. İbadet yapma sıklıkları düştükçe sayılan maddelerdeki hususları önemli görme ve geçen görüşlere katılma düzeyleri de düşmektedir. Aynı durum, seçmenin zekât ibadetini yerine getirme durumu ile siyasi tercihlerine yönelik görüşleri arasındaki anlamlılık düzeyinde de söz konusudur. Ancak zekât ibadeti ile seçmenlerin oy verecekleri parti ya da adayın dindar söyleme sahip olması arasında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Benzer durum dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi maddesinde de görülmüştür. Yani, zekât ile dini öne çıkaran parti ya da

adayın desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Seçmenlerin parti ya da adayın dindar söylemini ve dini öne çıkarmalarını samimi bulmadıkları anlaşılmaktadır. Çünkü aynı değişken bağlamında aday dindarlığı, dini özgürlük vaatleri gibi hususlar önemli görülmüş ve zekât değişkeni açısından anlamlı bulgular elde edilmiştir.

SONUÇ

İnsanoğlu tarihin başlangıcından bu yana dinle yoğun bir ilişki içerisinde olmuştur. Her Őeyden ũstũn olan, kuvvetli, aşkın bir varlığın kabulũ ve bu aşkın varlığın istekleri doğrultusunda bir hayat sũrme arzusu dindar bir bireyden beklenen Őeydir. Yani bir dini kabul ve tasdik eden kişide dini inanç, dini dũřũnce, dini duygunun yanı sıra dışa yansıyan dini davranışların da sergilenmesi sũz konusudur. Bũtũn dinlerde belirli inanç esasları ve ibadet olarak nitelenen, bağlılarınca icra edilen bu tũr merasimler, ayin ve tũrenler vardır.

Dini inanç ve tecrũbelerin davranış halinde dışa vurumu olarak gũrũlen ibadetler, o dine mensup olanlarca belirli aralıklarla yerine getirilmektedir. İşlam dininde de bu tũr davranışlar sũz konusudur. Namaz, oruç, hac ve zekāt ibadetleri başlıca ibadetler arasında sayılabilir. Aslında İşlam'a gũre, Allah'ın rızasını kazanmak amacıyla yapılan her davranış ibadet sayılmaktadır (Peker, 2011:117). Ancak toplumda bir kişinin dine olan yakınlığı, diğer bir deyişle kişinin dindarlığı namaz, oruç, hac ve zekāt gibi ibadetleri yerine getirme dũzeyi ile doğru orantılı gũrũlmektedir.

Dinin insan yaşamı boyunca canlı olması, doğumdan ũlũme ve hatta ũlũmden sonra bile insanın yaşamını anlamlandıran, davranışlarına yũn veren ũzelliđi nedeniyle, ũlkemizde ve dũnyada dini ya da dindarlığı konu edinen birçok bilimsel araştırma yapılmıştır ve yapılmaya da devam etmektedir. Çalışmamız da bunlardan bir tanesidir. Bu çalışmada toplumsal hayatımızı ilgilendiren seçim olayı ile seçmenlerin karar verme sũreci ve seçmenin oy verme davranışlarını etkileyen birçok etmenin olduğu vurgulandı. Bu konuda kabul gũren yaklaşımlardan sũz edildi. Genel olarak benimsenen ũ temel yaklaşımdan birisi olan "Psikolojik Yaklaşım Modeli" ya da diğer adıyla "Partiyle ũzdeřleřme" modeli ũzerinde duruldu. Bu yaklaşım modeline gũre bireylerin, çocukluklarından itibaren siyasi bir sosyalleşme neticesinde belirli bir parti kimliği kazandıkları ve bu kimliğin onların ileriki yaşlarında siyasi tercihlerinin, oy verme davranışlarının temelini oluşturduğu anlatıldı.

Bireylerin çocukluklarında en fazla etkisi altında kaldıkları kişiler, anne ve babalarıdır. Dolayısıyla bu etki, bireyin ileriki yaşamında psikolojik bir faktũr olarak kendini gũstermekte ve siyasi eğilimlerine de yũn vermektedir. Esasında ibadetlerin de bu Şekilde bireylerin yaşamlarında psikolojik bir etkisinden sũz etmek mũmkũndũr. Zira

bireylerin ilk öğreticileri, en yakınında bulunan ebeveynidir. Anne-baba davranışları, ebeveynin ibadet durumları ve dini eylem ve tutumları çocukluktan itibaren modellenmekte ve böyle bir ortamda yetişen bireyler, dini davranışları da kazanabilmekte ya da bu tip davranışlara, ibadetlere yönelik olumlu/olumuz tutum geliştirebilmektedirler.

Bu açıdan bakıldığında; namaz, oruç, hac, zekât ve benzeri ibadet davranışlarına muhatap olarak yetişmiş bireylerin bu tip tutumları çağrıştıran aday ya da partiye özdeşleşmeleri; yaşayışlarına, inanç ve davranışlarına yakın bulunduğu aday ya da partiye kendilerini yakın hissetmeleri ve bu şekilde bir parti kimliği kazanmaları doğaldır. Aynı zamanda bu durum, bireyin hayatı anlamlandırma ve varoluşsal sorunlara anlamlı ve tatmin edici cevaplar bulmasının da bir yoludur. Yaratılış gayesinin ancak Allah'a ibadet etmek olduğu inancında olan bir birey, elbette bu amaca uygun tutum ve davranışlar geliştirecek ve kendisiyle özdeşleştirebileceği aday ya da partiyi destekleme eğiliminde olacaktır. İşte bizim çalışmamız da bu husus bağlamında, ibadet davranışlarıyla siyasi tercihler arasında anlamlı, pozitif ve güçlü ilişkilerin var olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda araştırma sonucunda aşağıdaki temel bulgulara ulaşılmıştır.

Araştırmaya katılanların demografik özellikleri şu şekildedir:

- Ankete katılan deneklerden % 46,8'i kadın, 53,2'si de erkektir (Tablo-1). Bu oranlardan da anlaşıldığı üzere örnekleme oluşturan kadın ve erkekler arasında dengeli bir dağılım vardır.
- Katılımcıların büyük çoğunluğu 26-40 yaş aralığındaki yetişkin grup ve 41-60 aralığındaki orta yaş şeklinde tanımladığımız kişilerden oluşmaktadır (Tablo-2).
- Katılımcıların büyük çoğunluğu evli olan kişilerdir. Boşanmış olanların sayısı sadece 11 kişidir (Tablo-3).
- Araştırmaya katılanların % 11,25'i düşük, % 49,25'i orta ve % 39,5'i de yüksek gelir grubundaki seçmenlerden oluşmaktadır. (Tablo-5).
- Katılımcıların büyük çoğunluğu lise, yüksek okul ya da üniversite mezunlardır (Tablo-6).
- Meslek gruplarına göre katılımcılar içinde en büyük kesimi memurlar teşkil etmektedir. Onları sırasıyla öğrenci, ev kadınları, işçi, esnaf, emekli, serbest meslek ve diğerleri, çiftçi/işsiz ve tüccarlar takip etmektedir (Tablo-7).

Araştırmaya katılanların ibadet durumları hakkında elde edilen veriler ise şu şekildedir:

- Ankete katılanların % 44,5'i günde beş vakit namaz kılmakta, % 41,8'i de sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılmaktadırlar. Hiç namaz kılmayanların oranı ise % 13,8'dir (Tablo-8).
- Deneklerin % 90'ı Ramazan ayında oruç tutmakta, % 10'u da oruç tutmamaktadır (Tablo-9).
- Katılımcıların % 86,5'i hac ibadetine karşı olumlu tutum içerisinde, % 13,5'i ise hac ibadetine karşı olumsuz tutum içerisinde (Tablo-10).
- Zekât konusunda ise % 93,2 oranla olumlu bir tutum ortaya konulurken, olumsuz tutum oranı % 6,8 çıkmıştır (Tablo-11).

Bu sonuçlar, Diyanet İşleri Başkanlığı ve TÜİK işbirliğiyle 2014 yılında yapılan "Türkiye'de Dini Hayat Araştırması" adlı çalışmada elde edilen sonuçlarla kıyaslandığında, namaz ve oruç ile ilgili sonuçların örtüştüğü, ancak hac ve zekâta dair sonuçlarda belirli bir farklılık olduğu (Türkiye'de Dini Hayat Araştırması, 2014: 43-77), bu farklılığın da Çorum ilinin sosyal yapısı nedeniyle deneklerin hac ve zekâta karşı bakış açılarından kaynaklandığı değerlendirilmektedir. Ayrıca Çorum il merkezinde oruç ibadeti namaza göre daha yaygın bir şekilde yerine getirilmektedir.

Araştırmaya katılanların demografik özellikleri ile siyasi tercihleri hakkında elde edilen veriler ise şu şekildedir:

1. Cinsiyet Değişkeni-Siyasi Tercih

- Cinsiyet değişkeni ile aday dindarlığı arasındaki ilişki analiz edildiğinde kadın deneklerle erkek denekler arasında çok büyük bir farkın bulunmadığı, adayın dindar olmasının her iki grup açısından da olumlu karşılandığı görülmüştür. Araştırma sonucunda aday dindarlığının tercihini olumlu etkileyeceği görüşü erkeklerde kadınlara oranla % 3 daha fazla çıkmıştır (Tablo-12). Bu sonuç aday dindarlığı hususunda erkeklerin kadınlara nazaran daha olumlu tutumlara sahip olduklarını göstermektedir ki bu durum Eser'in yaptığı çalışmada elde ettiği sonuçla da örtüşmektedir (Eser, 2012: 129).
- Cinsiyet değişkeni bağlamında dindar söylemin olumlu etkileyeceğini belirtme oranı erkeklerde daha yüksek, olumsuz etkileyeceğini söyleme oranı da

kadınlarda daha yüksek çıkmıştır. Bununla birlikte, bu durumun tercihlerini etkilemeyeceği maddesinde kadın ve erkek katılımcıların oranlarının birbirine yakın olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, kadın olmak ya da erkek olmanın parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme ya da etkilenmeme arasında belirgin bir farklılık oluşturmadığını göstermektedir (Tablo-13).

- Dini özgürlük vaatlerinden olumlu etkilenme oranının erkek seçmenlerde yüksek olduğu (Erkek seçmenler: % 50,2, Kadın seçmenler: % 39,6), olumsuz etkileyeceği görüşünün ise kadınlarda daha yüksek olduğu (Erkek seçmenler: % 6,1, Kadın seçmenler: % 9,1) tespit edilmiştir (Tablo-14).
- Kadın ve erkek seçmenlerde dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılmama oranı da yüksek çıkmıştır. (Kadın seçmenler: % 49,7, Erkek seçmenler: % 53,5). Bu düşünceye katılma oranı yani, dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi görüşü erkeklerde % 33,3, kadın seçmenlerde ise % 29,4'dür (Tablo-15). Hem dindar söylem maddesinde anlamlı denilebilecek belirgin bir farklılığın olmaması hem de dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi maddesinde bu görüşe katılmamanın yüksek oranda çıkması, seçmenlerin dindar söylemi ve dini öne çıkarmayı samimi bulmadıkları şeklinde değerlendirilebilir.
- Cinsiyet değişkenine göre, seçmenin oy vereceği partinin ya da adayın din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı, kadın ve erkek seçmenlerde anlamlı bir farklılık göstermemiştir (Tablo-16).

2. Yaş Değişkeni-Siyasi Tercih

- Yaş değişkeni-aday dindarlığı ilişkisi incelendiğinde, ankette yetişkin diye tanımladığımız 26-40 yaş aralığındaki katılımcıların % 48,8'i, en yüksek oranla adayın dindar olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtmişlerdir. Adayın dindar olmasının tercihini olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin de en fazla 18-25 yaş aralığında bulunan genç seçmenlerde olduğu görülmüştür. Dikkat çekici bir hususta genç seçmenlerde, aday dindarlığını olumlu görme oranı yüksek olduğu halde (% 46,3) etkilemeyeceğini belirtenlerin oranının da % 47,4 şeklinde gerçekleşmiş olmasıdır. Gençlerin azımsanamayacak bir kısmı, sayısal olarak aday dindarlığını tercihi açısından etkisiz görmektedir. Adayın

dindar olmasının siyasi tercihini olumsuz etkileyeceği düşüncesi en az orta yaş ve yaşlı grubunda bulunan denekler arasında çıkmıştır (Tablo-17).

- Dindar söylemden en fazla olumlu etkilenen grup (% 40,2), 41-60 yaş aralığındaki orta yaş seçmen grubu iken olumsuz etkileyeceğini en fazla belirtenler ise 26-40 yaş aralığındaki seçmenlerdir. Olumlu ya da olumsuz etkilenme oranları en düşük olan, buna karşın dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranı en yüksek olanlar ise (% 71,4), 61 yaş üzeri yaşlı seçmenlerdir (Tablo-18). Bu durum yaşlı seçmenlerin hayat deneyimleri ve hayata dair fikirlerinin sabitleşmiş olması ile açıklanabilir.
- Yaş değişkeni ile dini özgürlüklere yönelik vaatlerden olumlu etkilenme ya da olumsuz etkilenme oranları arasında anlamlı denilebilecek bir ilişki tespit edilememiştir. Yani dini özgürlük vaatlerinin belirli bir yaş grubunda önemsendiği söylenememektedir. Aynı şekilde, dini öne çıkaran parti ya da aday destekleme fikrine katılma ve oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme bakımından, farklı yaş gruplarındaki seçmenler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır. (Tablo-19, 20, 21).

3. *Medeni Durum Değişkeni-Siyasi Tercih*

- Medeni durum değişkenine göre; yani evli, bekâr ya da boşanmış olmakla aday dindarlığını önemli görme arasında belirgin bir farklılık bulunmamaktadır (Tablo-22).
- Dindar söylem, evlilerin % 41,5'i, bekârların % 31,5'i ve boşanmış seçmenlerin % 18,2'si tarafından önemli görülmektedir. Önemli görme oranı evlilerde en yüksektir. Olumsuz etkileyeceği görüşü ise evlilerde % 9,8, bekârlarda % 11,3 ve boşanmış seçmenlerde de % 18,2 çıkmıştır. Buna göre dindar söylemden en fazla olumsuz etkilenenler boşanmış seçmenlerdir (Tablo-23).
- Dini özgürlüklere yönelik vaatlerin tercihlerini olumlu etkileyeceğini en fazla evli seçmenlerin (% 49,1), olumsuz etkileyeceğini ise en fazla boşanmış seçmenlerin belirttiği (% 18,2) tespit edilmiştir. Yine boşanmış seçmenler, % 63,6 oranla dini özgürlük vaatlerinden etkilenmeyeceklerini en fazla belirten kişilerdir (Tablo-24).

- Dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi fikrine katılanlar en fazla evliler (% 35,5), katılmayanlar ise en fazla bekâr seçmenlerdir (% 62,1) (Tablo-25).
- Medeni durum değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesini önemli görenlerin yüzdeleri birbirine çok yakın çıktığından aralarında anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir (Tablo-26).

4. Ekonomik Durum Değişkeni-Siyasi Tercih

- Ekonomik durum değişkenine göre, adayın dindar olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini en yüksek oranla orta gelir düzeyindeki seçmenler (% 50,3) belirtmektedir (Tablo-27).
- Dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini en fazla (% 46,7) oranla düşük gelirli seçmenler, dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumlu etkileyeceğini ise en fazla (% 46,7) oranla orta gelirli seçmenler belirtmişlerdir (Tablo-28, 29).
- Dini öne çıkararak bir parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine en fazla katılanların % 44,4 oranla düşük gelirli seçmenler olduğu, bu düşünceye katılmayanların da % 53,8 oranla en fazla yüksek gelirli seçmenler olduğu tespit edilmiştir. Orta gelirli seçmenlerde ise katılmama oranı % 51,8'dir (Tablo-30).
- Orta gelirli seçmenler oy vereceği parti ya da adayın din ve dini değerleri savunmasını % 58,4 oranla en fazla önemli gören grup olurken, bu durumun önemli olmadığını belirtme oranının en yüksek olduğu grup ise % 46,2 oranla gelir düzeyi yüksek olanlardır (Tablo-31).

5. Eğitim Durumu-Siyasi Tercih

- Deneklerin eğitim düzeyi ile aday dindarlığına yönelik görüşleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Araştırma verilerine göre katılımcıların eğitim düzeyleri arttıkça aday dindarlığını olumlu karşılama oranlarının azaldığı, buna karşın eğitim düzeyi arttıkça adayın dindar olmasının siyasi tercihini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranlarında bir artışın olduğu görülmüştür. Ancak Meslek Lisesi ve İmam Hatip Lisesi mezunları bu tespitin dışındadır. Çünkü İmam Hatip mezunları çok büyük bir oranla adayın dindar olmasının tercihlerini

olumlu etkileyeceğini belirtmişlerdir (% 86,7). Meslek Lisesi mezunlarında oluşan farklılığın ise daha çok sosyo-ekonomik temelli olduğu değerlendirilmektedir (Tablo-32).

- Eğitim durumu değişkenine göre, ankete katılanların eğitim düzeyleri arttıkça dindar söylemin olumlu etkileyeceğini belirtme oranının azaldığı görülmektedir. Dindar söylemin tercihlerini etkilemeyeceğini söyleyenler en az oranla İmam Hatip Lisesi mezunları (% 13,3), en fazla oranla da Lisansüstü mezunu olan katılımcılardır (% 66,7). Bu durumun tercihlerini olumsuz etkileyeceği görüşü ise en fazla yüksekokul/üniversite mezunları (% 14,5) ve lisansüstü mezunları (% 16,7) arasında olduğu tespit edilmiştir (Tablo-33).
- Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumlu etkilemesi hususunda, Meslek Lisesi mezunlarıyla İmam Hatip Lisesi mezunlarının oranları yüksek çıkmıştır. Ancak diğer deneklerin mezuniyet durumlarına göre veriler incelendiğinde, aralarında anlamlı, belirgin bir farklılığın oluşmadığı görülmüştür (Tablo-34).
- Eğitim durumu değişkenine göre, dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiğine yönelik anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. İHL mezunlarından bu konuya katıldığını belirtenlerin oranı % 46,7 oranla en yüksek çıkmasına rağmen, kararsız olanlarla bu görüşe katılmayanların oranı da eşit % 26,7 olarak gerçekleşmiştir. Dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine katılmama en fazla yüksekokul/üniversite mezunları (% 61,4) ile lisansüstü mezunları (% 66,7) arasındadır (Tablo-35).
- Eğitim durumu değişkeni ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. İHL mezunu seçmenlerin en yüksek oranla (% 80) oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemsedikleri görülmüştür. Önemli görmeyenlerin oranları incelendiğinde ise en yüksek oranın Yüksekokul/Üniversite mezunu olan seçmenlerle Lisansüstü mezunu olanlar arasında gerçekleştiği görülmektedir. Bu oranlar Lisansüstü mezunlarında % 66,7 ve Yüksekokul/Üniversite mezunlarında da % 48,2 şeklindedir. (Tablo-36).

6. Meslek Durumu-Siyasi Tercih

- Meslek-aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Yani adayın dindar olması, farklı meslek gruplarınca olumlu görülmektedir. Ancak meslekler arasında belirgin bir farklılık ve istatistiksel anlamlılık görülmemiştir. Örneğin; esnaf olanlar aday dindarlığını % 56,8 olumlu karşılarken, çiftçi/işsizler % 56,7, ev hanımları % 56,6, emekli % 51,4 oranla bu durumu olumlu karşılamaktadır. (Tablo-37).
- Meslek değişkeni-dindar söylem ilişkisinde de anlamlı bir sonuca ulaşılamamıştır. Ancak ki-kare frekans değeri anlamlılık değerine yakın çıkmıştır ($P = ,061$). Buna göre belirli bir mesleği icra eden kişilerin, parti ya da adayın dindar söylemlerini önemsediklerine ve bu durumun da tercihlerini olumlu etkilediğine dair anlamlı bir ilişki yoktur. Bununla birlikte, olumlu etkileyeceği görüşü en fazla çiftçi/işsiz seçmenler arasında (% 50), en az etkileyeceği görüşü ise memur seçmenler arasında (% 25,3) olduğu tespit edilmiştir (Tablo-38).
- Meslek değişkeni-dini özgürlük vaatleri arasında da anlamlı bir ilişki tespit edilememiştir. Bu bağlamda, parti programında dini özgürlüklere yönelik söz vaatlerin olmasının tercihlerini olumlu etkileyeceğini en yüksek (% 56,7) çiftçi/işsiz olan seçmenler, en düşük ise öğrenci katılımcılar (% 30,8) belirtmişlerdir. Ayrıca ev hanımlarının dini özgürlük vaatlerinden olumlu etkilenme oranı düşük (% 37,7) çıkmıştır. Öğrenci ve ev hanımlarının oranları diğer meslek gruplarına göre düşük denilebilecek bir düzeyde olması dikkat çekmektedir. (Tablo-39).
- Dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesine ilişkin sonuçlar oldukça anlamlıdır. Buna göre, dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi düşüncesine katıldığını en fazla belirtenler emekli seçmenlerdir (% 48,6). Öğrenci, memur ve tüccar kesiminin de büyük oranlarda bu düşünceye katılmadıkları görülmektedir. Bu konuda kararsız olduğunu belirtenler ise en yüksek oran % 73,5 ile serbest meslek ve diğer meslek grubu mensuplarıdır (Tablo-40).
- Meslek değişkeni-din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesini önemli görme arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Bununla birlikte, oy

vereceği partinin dini değerleri savunmasını en fazla (% 70) oranla çiftçi ve işsizler önemli görmektedir. Ancak emekli, ev hanımı, işçi, esnaf ve öğrenci olan seçmenlerde de bu durum büyük oranda önemsenmektedir. Din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesinin önemli olmadığını belirtenler arasında ise memur, tüccar ve serbest meslek mensubu seçmenlerin olduğu görülmektedir. (Tablo-41).

7. İbadet-Siyasi Tercih:

Tezimizin ana konusu olan dindarlığın namaz, oruç, hac ve zekât gibi ibadet boyutunun seçmen tercihleri üzerinde ne gibi bir etkisinin olduğuna dair elde edilen veriler de şu şekildedir:

7.1. Namaz-Siyasi Tercih:

- Namaz değişkeni bağlamında, deneklerin namaz ibadetini yerine getirme oranı arttıkça siyasi anlamda tercih edeceği adayın dindar olmasını önemseme oranının arttığı görülmüştür (Tablo-42).
- Namaz ibadetini yerine getirme düzeyi arttıkça siyasi anlamda tercih edeceği adayın ya da partinin dindar söylemlerini önemseme tutumunun güçlendiği, namaz kılma sıklığı azaldıkça dindar söylemi önemseme tutumunun zayıfladığı görülmüştür (Tablo-43).
- Namaz kılma sıklığı düştükçe dini özgürlük vaatlerinden olumlu etkilenme düzeyi de düşmektedir. Buna karşın olumsuz etkilenme veya etkilenmeme oranı artmaktadır. Bu durum namaz ibadetine karşı güçlü tutum sergileyen deneklerde ise tam tersi şeklindedir. Namaz ibadetini yerine getirme sıklığı ile seçmenin destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması arasında anlamlı, pozitif bir ilişki vardır (Tablo-44).
- Dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi (Tablo-45) ve destekleyeceği partinin din ve dini değerleri savunması (Tablo-46) arasında anlamlı bir ilişki vardır. Namaz kılma düzeyi yükseldikçe, söz edilen hususlara yönelik tutumlar da güçlenmekte; namaz kılma sıklığı azaldıkça, söz konusu hususlara yönelik tutumlar da zayıflamaktadır.

- Namaz davranışı değişkeni bağlamında, beş vakit namazını kılan seçmenlerin oy vereceği parti ya da adayda bulunmasını önemseydiği özellikler sıralamasında birinci sırada “Ahlaki değerlere bağlılık” maddesi (% 31,5) gelmektedir. Katılımcılar ikinci sırada “Yenilikçi ve özgürlükçü” olması maddesini (% 20,8) ve üçüncü sırada da yine “Ahlaki değerlere bağlılık” maddesini (% 31) en fazla önemseydikleri maddeler olarak ifade etmişlerdir. Namaz kılmayan seçmenler ise ilk sırada “Sosyal Demokrat olması” maddesini (% 29,1), ikinci sırada “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” (% 35,8) maddesini ve yine “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” maddesini de (% 28,3) oranla üçüncü sırada önemseydiklerini belirtmişlerdir. Buna göre, beş vakit namaz kılanlar “Ahlaki değerlere bağlılık” ilkesini, kılmayanlar ise “Sosyal Demokrat olması” özelliğini ilk sırada vurgulamışlardır (Tablo-47).

7.2. Oruç-Siyasi Tercih:

- Oruç ibadetinin namazla kıyaslandığında, daha geniş kitlelerce kabullenilmiş bir ibadet olduğu, namaz kılmayan kişilerden bazılarının da bu ibadeti yerine getirdiği düşünülerek, oruç tutma davranışı ile adayın dindar olması arasında olumlu bir ilişkinin olduğu varsayılmış; çalışmamız sonucunda elde edilen veriler de bu varsayımın doğruluğunu ortaya koymuştur. Ramazan ayında oruç tutan seçmenlerin aday dindarlığına da olumlu baktıkları ve tercihlerini % 51,1 oranla olumlu etkileyeceğini belirttikleri görülmüş, ancak hiç oruç tutmayan deneklerin aday dindarlığını da olumsuz gördükleri ve tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranının % 5 olduğu tespit edilmiştir. Bu grup deneklerde, hem aday dindarlığının tercihlerini etkilemeyeceğini hem de olumsuz etkileyeceğini belirtme oranları yüksek çıkmıştır. Buna göre, oruç ibadeti ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu ortaya çıkmıştır. (Tablo-48).
- Oruç değişkeni ile dindar söylem arasında da anlamlı bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Seçmenin oy vermeyi düşündüğü parti ya da adayın dindar söyleme sahip olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini belirtenlerin oranı, oruç ibadetini yerine getirdiğini belirten deneklerde yüksek çıkmıştır (% 41,1). Ancak oruç

tutmayanlarda dindar söylemin olumsuz karşılandığı görülmüştür (% 50). (Tablo-49).

- Oruç ibadetini yerine getirenlerde dini özgürlük vaadinin büyük oranda olumlu karşılandığı da görülmektedir (% 49,2). Tablo verilerine dikkat edildiğinde, oruç tutan deneklerden dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini etkilemeyeceğini ya da olumsuz etkileyeceğini belirtenlerin toplam oranları dikkat çekmektedir. Bu oranlar birlikte değerlendirildiğinde, oruç tutan deneklerde de belirli bir düzeyde olumsuz tutumun olduğu görülmektedir. Burada deneklerin “özgürlük vaadi” ifadesini “samimiyetsiz bir söylem” şeklinde anladığı ve bu nedenle de olumsuz yorumladığı düşünülmektedir. Oruç tutmayan deneklerde ise dini özgürlük vaatleri açıkça olumsuz karşılanmaktadır (Tablo-50).
- Oruç değişkeni ile dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Ancak ramazanda oruç tutan seçmenlerin büyük bir kısmı (% 47,5) dindar olmanın dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılmamışlardır. Bu düşünceye katılma oranı % 34,4’te kalmıştır. Oruç tutmayanlarda bu görüşe katılma oranı % 5, katılmama oranı ise % 95’tir. Oruç ibadetini yerine getirmeyen seçmenlerde olumsuz görüş çok belirgin bir şekilde istatistiğe yansımıştır. Bu gruptaki denekler, dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği görüşüne çok net bir şekilde karşı çıkmışlardır. Bu sonuç hem oruç tutan hem de oruç tutmayan Çorum seçmeninin dindar olmanın dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılmadıklarını göstermektedir (Tablo-51).
- Oruç ibadeti ile din ve dini değerleri savunan bir partinin desteklenmesine ilişkin veriler analiz edildiğinde, oruç tutan deneklerin din ve dini değerleri savunan bir partiyi destekleme eğiliminde oldukları görülmüştür. Oruç tutan seçmenler oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını % 58,6 oranla önemli görmektedirler. Ancak oruç tutmayan kişilerde bu duruma karşı tutum olumsuzdur. Oruç tutmayan seçmenler oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını % 15 oranla önemli görürken, önemli olmadığını belirtenlerin oranı % 67,5’tir. Bu da, oruç değişkeni ile seçmen tercihi arasında anlamlı bir ilişki bulunduğunu göstermektedir (Tablo-52).

- Oruç değişkeni açısından oruç ibadetini yerine getiren seçmenin önemseydiği ve aday ya da partide bulunmasını istediği özellikler arasında ilk sırayı “Ahlaki değerlere bağlılık” (% 24,2) almaktadır. İkinci sırada “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” (23,6) ve üçüncü sırada da yine “Ahlaki değerlere bağlılık” (% 33,9) bulunmaktadır. Hiç oruç tutmayan deneklerin önemseydikleri özellikler içinde ise, ilk sırada “Sosyal Demokrat olması” (% 35), ikinci sırada “Yenilikçi ve özgürlükçü olması”(% 42,1) ve üçüncü sırada da yine “Sosyal Demokrat olması” (% 26,3) yer almaktadır (Tablo-53). Buna göre, oruç tutan seçmenler “Ahlaki değerlere bağlılık” ilkesini, tutmayanlar ise “Sosyal Demokrat olması” özelliğini ilk sırada vurgulamışlardır. Bu sonuç namaz değişkenine göre çıkan sonuçla da aynıdır (Tablo-47).

7.3. *Hac-Siyasi Tercih:*

- Hac ibadetini yerine getiren ve bu ibadete karşı olumlu tutum (Hacca giderim/gittim) içerisinde olan deneklerin adayın dindar olmasının tercihini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı yüksek çıkmıştır (% 51,4). Hac ibadetine karşı olumsuz tutum (Hacca gitmem) ile adayın dindar olmasına karşı olumsuz tutum arasında da doğrusal bir ilişkinin bulunduğu görülmüştür. Hacca gitmeyeceğini söyleyenlerde aday dindarlığının tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı % 14,8’dir (Tablo-54).
- Hac değişkeni ile parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Hacca gidenlerde dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı yüksekken (% 41,3), hacca gitmeyeceğini söyleyen olumsuz tutumlu seçmenlerde bu oran düşüktür (% 14,8). Buna karşın hacca gidenlerde olumsuz etkileyeceğini belirtme oranı düşük (% 7,2), hacca gitmeyen seçmenlerde ise bu oran yüksek (% 31,5) çıkmıştır. Ancak her iki grup seçmenin cevaplarında dindar söylemin siyasi tercihlerini etkilemeyeceğini belirtme oranlarının da yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre dindar söylemden etkilenmeyen seçmenlerin oranı her iki grup içinde önemli düzeyde yüksek çıkmıştır. (Tablo-55).
- Hacca giden/giderim diyen olumlu tutumlu seçmenlerin dini özgürlük vaatlerine olumlu yaklaşıtları; ancak hacca gitmeyeceğini söyleyen olumsuz tutumlu

deneklerin ise dini özgürlük vaatlerine de olumsuz yaklaştıkları tespit edilmiştir. Hac ibadetini yerine getirenlerde olumlu etkileyeceği görüşü % 49,4 ve hacca gitmeyenlerde de % 18,5'tir. Olumsuz etkileyeceği görüşü ise hacca gidenlerde düşük (% 4,3), hacca gitmeyenlerde de yüksek gerçekleşmiştir (% 27,8) (Tablo-56).

- Hac değişkenine ile dindar olmanın dini öne çıkararak parti ya da aday desteklemeyi gerektirdiği düşüncesi arasında anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir. Hacca giden seçmenlerde dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılmama oranı (% 47,1) katılma oranından (% 34,4) yüksek gerçekleşmiştir. Bu düşünceye katılmama, hacca gitmeyenlerde ise belirgin bir oranla (% 81,5) yüksek çıkmıştır. Bu da seçmenlerin bu konuyu dindarlığın bir gereği olarak görmedikleri şeklinde yorumlanabilir. (Tablo-57).
- Hac ibadetini yerine getirenlerde ya da hac ibadetine karşı olumlu tutum içinde olan deneklerde oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görenlerin oranı yüksekken (% 59,5), hac ibadetine karşı olumsuz tutum içinde olan deneklerde bu oran düşüktür (% 20,4). Aynı şekilde bu hususu önemli görmeyenlerin oranı hacca gidenlerde, gitmeyen seçmenlere oranla düşük çıkmıştır. Hac ibadetine karşı olumlu tutumlu seçmenlerde % 35, olumsuz tutumlularda da % 70,4'tür. Bu da hac ile din ve dini değerleri savunan partinin desteklenmesi arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu göstermektedir (Tablo-58).
- Hac değişkeni açısından parti ya da adayda bulunması önemsenen özellikler incelendiğinde ise, hac ibadetini yerine getiren seçmenlerin ilk üçte sırasıyla "Ahlaki değerlere bağlı olması" (% 24,3), "Yenilikçi ve özgürlükçü olması" (% 23,7) ve yine "Ahlaki değerlere bağlı olması" (% 33,8) özelliklerini belirttikleri görülmüştür. Hacca gitmeyeceğini belirten, hacca karşı olumsuz tutumlu deneklerin oy verecekleri parti ya da adayda en fazla önemsedikleri özelliklerin de "Sosyal Demokrat olması/Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması" (% 29,9), "Yenilikçi ve özgürlükçü olması" (% 36,5) ve yine "Sosyal Demokrat olması ile Ahlaki değerlere bağlı olması" (% 26,9) şeklinde sıralandığı görülmektedir. Bu bilgilere göre, hac değişkeni ile seçmenin oy vereceği parti ya da adayda aradığı özellikler arasında anlamlı bir ilişki vardır (Tablo-59).

7.4. *Zekât-Siyasi Tercih:*

- Araştırmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara göre, zekât değişkeni ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Zekât ibadetini yerine getirenlerde ve olumlu tutum sergileyen deneklerde aday dindarlığının olumlu görülme oranı yüksek çıkmıştır. Buna karşın zekât ibadetini yerine getirmeyenlerde bu oran düşüktür. Adayın dindar olmasının tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenler içerisinde yüksek oran, yine zekât vermeyenlere aittir. Olumsuz etkileyeceğini söyleyenler içerisinde de zekât vermeyenlerin oranı yine yüksektir. Bütün bu verilere göre zekât değişkeni ile aday dindarlığı arasında anlamlı bir ilişkinin bulunduğu ve aday dindarlığının önemsendiği sonucuna varılmıştır (Tablo-60).
- Dindar söylemin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı zekât verenlerde (% 38,9) zekât vermeyenlere kıyasla daha yüksek çıkmıştır (% 22,2). Olumsuz etkileyeceği düşüncesi ise zekât vermeyen seçmenlerde daha yüksektir. Ancak bu durumun tercihlerini etkilemeyeceğini belirtenlerin oranı zekât verenlerde % 51,5, zekât vermeyenlerde ise % 55,6'dır. Ki-kare değerleri de $P=,057$ çıkmıştır. Bu değer anlamlılık değerine oldukça yakındır. Bu göre zekât ile dindar söylem arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. (Tablo-61).
- Parti programlarında dini özgürlüklere yönelik vaatlerin bulunması zekât değişkeni bağlamında incelendiğinde, bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür. Dini özgürlük vaatlerinin tercihlerini olumlu etkileyeceğini belirtme oranı, zekât veren seçmenlerde vermeyenlere kıyasla daha fazladır. Olumsuz etkileyeceği düşüncesi ise zekât vermeyen seçmenlerde daha yüksektir. (Tablo-62).
- Zekât ibadeti ile dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi arasında olumlu, doğrusal bir ilişki olmadığı görülmüştür. Bu ibadeti yerine getirenlerin, dini öne çıkaran bir parti ya da adayı desteklemeyi dindarlığın bir gereği olarak görmedikleri anlaşılmaktadır. Çünkü zekât veren seçmenler arasında dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi görüşüne katılmayanların oranı (% 50,4) katılanlara (% 32,4) göre daha fazladır. Ayrıca zekât vermeyenler de büyük oranda dini öne çıkaran parti ya da adayı desteklemeyi dindarlığın bir gereği olarak görmemektedirler (% 70,4) (Tablo-63).

- Çalışma verileri zekât değişkeni ile desteklenecek partinin din ve dini değerleri savunması arasında anlamlı bir ilişkinin olduğunu ortaya koymuştur. Zekât veren denekler oy vereceği partinin dini ve dini değerleri savunmasını önemli görmüş, zekât vermeyen deneklerin büyük bir kısmı da bu hususu önemli görmediğini belirtmişlerdir (Tablo-64).
- Zekât değişkenine göre seçmenlerin parti ya da adayda bulunmasını önemsedikleri özelliklere ilişkin veriler incelendiğinde; zekât ibadetini yerine getiren seçmenlerin ilk üç sıraya “Ahlaki değerlere bağlı olması” (% 24,1), “Yenilikçi ve özgürlükçü olması” (% 25,1) ve yine % 33,1 oranla “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddelerini koydukları görülmüştür. Zekât vermeyeceğini belirten, zekât ibadetine karşı olumsuz tutumlu deneklerin oy verecekleri parti ya da adayda en fazla önemsedikleri özellikler ise sırasıyla şu şekildedir: İlk sırada “Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması” (%33,3), ikinci sırada yine “Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması”(% 33,3) ve üçüncü sırada da “Sosyal Demokrat olması” ile “Ahlaki değerlere bağlı olması” (% 30,8). Buna göre “Ahlaki değerlere bağlı olması” maddesi hem zekât verenler hem de zekât vermeyen/vermeyeceğini söyleyen seçmenler açısından önemsenmiş ve ilk üç sıra içerisine konulmuştur (Tablo-65).

Yukarıda yapılan açıklamalara göre tezimizin ana konusu olan dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerindeki ekisi hakkında ortaya attığımız hipotezlerle ilgili sonuçlar da şu şekildedir:

1. *“Beş vakit namaz kılan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı namaz kılmayanlara oranla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
2. *“Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
3. *“Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin*

olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

4. *“Namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara oranla dini öne çıkararak parti ya da adayı desteklemesi düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
5. *“Beş vakit namaz kılan seçmenlerin namaz kılmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli görme oranı yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
6. *“Beş vakit namaz kılanlara kıyasla namaz kılmayan seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın yenilikçi ve özgürlükçü olmasını önemseme oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
7. *“Oruç tutan seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı oruç tutmayanlara oranla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
8. *“Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
9. *“Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
10. *“Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla dini öne çıkararak parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
11. *“Oruç tutan seçmenlerin hiç oruç tutmayanlara kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
12. *“Oruç tutan seçmenlerde hiç oruç tutmayanlara kıyasla destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

13. “*Hac ibadetini yerine getireceğini belirten ya da hacca giden seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı hacca gitmeyeceğini belirten seçmenlerden daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
14. “*Seçmenin hac ibadetine karşı tutumu ile oy vereceği parti ya da adayın dindar söylemi arasında anlamlı bir ilişki vardır.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
15. “*Hacca gidenlerin hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerle kıyasla destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
16. “*Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerle kıyasla dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
17. “*Hacca giden seçmenlerde hacca gitmeyenlere/gitmeyeceklerle kıyasla oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
18. “*Hacca gitmeyen/gitmeyeceklerini belirten seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın sosyal demokrat, yenilikçi ve özgürlükçü ve laik/Atatürkçü söyleme sahip olmasını önemseme oranı hacca gidenlere kıyasla daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
19. “*Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği adayın dindar olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
20. “*Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği parti ya da adayın dindar söyleminden olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.*” şeklindeki hipotezimiz sayısal olarak desteklenmiş olsa da istatistiksel anlamda doğrulanmamıştır.

21. *“Zekâtını veren seçmenlerde destekleyeceği partinin program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olmasından olumlu etkilenme oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
22. *“Zekâtını veren seçmenlerde dini öne çıkaran parti ya da adayın desteklenmesi gerektiği düşüncesine katılma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz sayısal olarak desteklenmiş olsa da istatistiksel anlamda doğrulanmamıştır.
23. *“Zekâtını veren seçmenlerde oy vereceği partinin din ve dini değerleri savunmasını önemli bulma oranı zekâtını vermeyenlere kıyasla daha yüksektir.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.
24. *“Zekât vermeyen seçmenlerde destekleyeceği parti ya da adayın ahlaki değerlere bağlı olmasını önemseme oranı zekât verenlere kıyasla daha düşüktür.”* şeklindeki hipotezimiz doğrulanmıştır.

Çalışmanın ana sorusu olan dindarlığın ibadet boyutunun seçmen tercihi üzerinde etkili olup olmadığı konusu 24 hipotez ile test edilmiş bu hipotezlerden 22’si kabul edilmiş, 2’si ise reddedilmiştir. Yapılan istatistiksel analizlerin sonucunda dindarlığın ibadet boyutlarından olan namaz, oruç, hac ve zekât ile oy verilecek adayın dindar olması, siyasi parti ya da adayın dindar söylemi, parti program ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması, dini öne çıkaran bir parti ya da adayın desteklenmesi, oy verilecek partinin din ve dini değerleri savunması ve oy verilecek parti ya da adayda aranacak özellikler arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkilerin varlığı tespit edilmiştir. Söz konusu ibadetleri yerine getirme düzeyi yükseldikçe desteklenecek partinin din ve dini değerleri savunmasına, siyasetçilerin söylemlerinde dini değerlere referans vermelerine ve dindar aday ve partileri desteklemeye yönelik olumlu tutumlar belirginleşmekte ve öne çıkmaktadır.

Çalışma bulgularının tümü göz önüne alındığında, din-dindarlığın toplumsal ve siyasal yaşamın şekillenmesi üzerinde etkili olan temel bir bileşen olduğunu, bireylerin günlük yaşamlarına ve siyasal tercihlerine yönelik aldıkları kararlarda dini referansları sık bir şekilde kullandıklarını söylemek yerinde bir tespit olacaktır. Araştırmacıların toplumumuzla ilgili siyasal karar alma süreçlerini ele alan analizlerinde dini, dindarlık

ve dindarlığın yansımalarını göz önünde bulundurmaları ve din-dindarlık olgusunu kapsamlı bir şekilde incelemeleri gerekmektedir. Bu husus Türk toplumu ve siyasetine dair tespit ve tanıma çabalarının sağlıklı olabilmesi açısından elzemdir. Sosyoloji, psikoloji ve özellikle de din psikolojisi ve din sosyolojisi alanlarında araştırcıların bu konulara ilgi duymaları, bu hususta daha çok alan araştırması ve ampirik çalışma yapmalarına ihtiyaç vardır.

KAYNAKÇA

- Akgün, Birol. 2007, **Türkiye’de Seçmen Davranışı, Partiler ve Siyasal Sistem**, Ankara: Nobel Yayınları.
- ty, “Türkiye’de Seçmen Davranışı: Partizan Tutumlar, İdeoloji ve Ekonomik Faktörlerin Oy Vermeye Etkisi”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler MYO Dergisi**, ss.75-90
- Akseki, A. Hamdi. 1957, **İslam Dini, İtikat, İbadet, Ahlâk**, Ankara: Nur Yayınları.
- Aktüel Psikoloji.** 2007, “Din Kişilik İlişkisi”, Kaynak: <http://www.aktuelpsikoloji.com/din-kisilik-iliskisi-173h.htm>, (Erişim Tarihi: 12 Aralık 2014)
- Altan, Cemal. 2011, “Eğitim-Siyasal Eğilim İlişkisi: Mersin Örneği”, **C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 12, S. 1, ss. 313-329
- Armener, Neda. 1980, **Din Psikolojisine Giriş. I.** Ankara: Ayyıldız Matbaası
- Arslan, Hasan. 2011, “Dindarlık Boyutları, Algıları Ve Uygulamaları”, **Hikmet Yurdu**, Y. 4, C. 4, S. 7, ss. 39 – 61.
- Avşar, Nilüfer. 2002, **Seçmen Davranışının Sosyo-Ekonomik Boyutları ve Mesleğin Seçmen Davranışı Üzerindeki Etkileri (Isparta Örnek Olay Araştırması)**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Ayten, Ali. 2010, **Psikolji ve Din**, İstanbul: İz Yayıncılık.
- Beren, Fatih. 2013, “Seçmen Tercihine Etki Eden Faktörler ve Seçim Güvenliği: Şanlıurfa İli Örneği”, **Akademik İncelemeler Dergisi (Journal of Academic Inquiries)** C./V.: 8, S./N.:1,ss.195-214
- Cengil, Muammer. 2002, **Davranışçılık Ekolünün Dine Yaklaşımı**, Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Crapss, Robert W. 2004, “**Psikanaliz ve Din**”. Çev. Ali Ayten, **Marife**, Y:4, S.:1.ss.171-190
- Çakıroğlu, Erdal. 2012, **Türkçe Sözlük**, İstanbul: Yakamoz Kitap Yayıncılık.
- Çarkoğlu, Ali. Ersin Kalaycıoğlu. 2009, “Türkiye’de Dindarlık: Uluslararası Bir Karşılaştırma”, **Sabancı Üniveritesi (Rapor)**, ss. 1-43

- Çukurçayır, M. Akif. 2000, **Siyasal Katılma ve Demokrasi**, Ankara: Yargı Yayınevi.
- Doğan, Adem. Göksel Göker. 2010, “Yerel Seçimlerde Seçmen Tercih (29 Mart Yerel Seçimleri Elazığ Seçmeni Örneği)”, **Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi**, S.5, ss. 159-188.
- Durkheim, Emile. 1969, **The Elementary Forms of the Religious Life**. New York: The Free Press. [1915].
- el-İsfahani, Ragıp. 2010, **Müfredat, Kur’an Kavramları Sözlüğü**. Çev. Yusuf Türker, İstanbul: Pınar Yayınları.
- Eser, Hamza Bahadır. 2010, “**Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi Antalya Örnek Olay Araştırması**”, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- . 2012, “Dinin Siyasal Davranışlar Üzerindeki Etkisi: Antalya Örnek Olay Araştırması”, **Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, 14/3,ss.97-136.
- Fırat, Erdoğan. 1997, **Üniversite Öğrencilerinde Allah İnancı ve Din Duygusu**, Ankara: AÜİF, Yayımlanmamış Doktora Tezi.
- Frankl, Victor. 1991, **Kendini Gerçekleştirme ve Kendini İfade Etmenin Ötesinde**. Der.: Kemal Sayar, **Sana Ruhtan Soruyorlar**, İstanbul: İz Yayınları
- Fromm, Erich. 2004, **Psikoanaliz ve Din**, Çev. Aydın Arıtan, İstanbul: Arıtan Yayınevi
- Fukuyama, Yoshio. 1961, **The Major Dimensions of Church Membership**, Rev. Rel.Res., Frühjahr.
- Fuller, Andrew Reid. 1994, **Psychology and Religion: Eight Points of View**, Third Edition. London: Rowman& Littlefield.
- Glock, Charles. Young. 1962, “Dindarlığın Boyutları Üzerine”, Çev. Mehmet Emin Köktaş, **Din Sosyolojisi Dergisi**, ss. 252-274.
- Glock, Charles Young. Rodney Stark. 1965, **Religion And Society In Tension**, Rand Mc Nally, Chicago.
- Gökçe, Orhan. Birol Akgün ve Süleyman Karaçor. 2002, “3 Kasım Seçimlerinin Anatomisi: Türk Siyasetinde Süreklilik ve Değişim”, **S. Ü. İİBF Sosyal ve İktisadi Araştırmalar Dergisi**, C. 2, S. 2, ss.1-36.
- Görür, Oğuz Tuncay. 2010, **Van’da Seçmen Davranışı: 2000-2009**, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.

- Güllüpinar, Hasan. Ersin Diker. Emre S. Aslan. 2013, “Oy Verme Yaklaşımları Bağlamında Aday Merkezli Seçmen Tercih Üzerine Deneysel Bir Araştırma”, **Akademik Bakış Dergisi**, S. 35, ss. 1-19
- Gülmen, Yüksel. 1979, **Türk Seçmen Davranışında Ekonomik ve Sosyal Faktörlerin Rolü**, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yay. No: 2531.
- Gümüş, Burak. 2006, **Eğitim Düzeyinin Seçmen Davranışındaki Rolü ve Antalya Örnek Olayı**, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi
- Gürses, İbrahim. 2001, **Kölelik ve Özgürlük Arasında Din**, Bursa: Arasta Yayınları.
- Hökelekli, Hayati. 2005, **Din Psikolojisi**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. ----- . 2012, **Din Psikolojisine Giriş**, İstanbul: Dem Yayınları.
- Hülür, Himmet. Ahmet Kalender. 2002, “Dini Algılama ve Siyasal Davranış: Türkiye’nin Hızla Değişen Bir Kentinde Ampirik Bir Çalışma”, **İletişim**, S.13, ss.3-9
- İlter, Turan. 1986, **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**, İstanbul: Der Yayınları, 3. Basım.
- James, William. 1902, **The Varieties Of Religious Experience**, New York: Modern Library.
- Kalender, Ahmet. 1998, **Seçmen Tercihini Etkileyen Propoganda ve İletişim Faktörleri Türk Seçmen Davranışı Üzerine Bir Araştırma (Konya Örneği)**, Ankara: Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Tanıtım Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi.
- Kalender, Ahmet. 2005, **Siyasal İletişim Seçmenler ve İkna Stratejileri**, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Karaca, Faruk. 2011, **Din Psikolojisi**, Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık
- Karaçoşkun, M. Doğan. 2004, “Dini İnanç-Dini Davranış İlişkisine Soyso-Psikolojik Yaklaşımlar”, **Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi**, S.2, s. 23.
- Karasar, Niyazi. 2005, **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Karaşahin, Hakkı. 2007, **Bir Batı Anadolu Kasabasında Dini Hayat Gördes Örneği**, Ankara: Birleşik Yayınları.
- Karaşahin, Hakkı. 2008, “Din Sosyolojisinde Dindarlığın Ölçülmesi Problemi Üzerine Bir Araştırma”, **Ankara Üniv. İlâhiyat Fak. Der. C. 49, S. 1, ss. 191-200.**

- Karslı, Necmi. 2012, “Dindarlık ve Öfke Kontrolü İlişkisi Üzerine Tecrübî Bir Araştırma”, **Ekev Akademi Dergisi**, Y. 16 S:50, ss.59-60
- Kayıklık, Hasan. 2011, **Din Psikolojisi (Bireysel Dindarlık Üzerine)**, Adana: Karahan Kitapevi.
- Kılıç, Esra Aydın, 2013. “Seçmen Tercihinde İmaj Faktörü: Siyasal Parti ve Aday İmajı Karşılaştırmasına Yönelik Bir Alan Araştırması” **İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi**. S.36, ss. 47-54
- Kışlalı, Ahmet Taner. 1995, **Siyasal Çatışma ve Uzlaşma**, Ankara: İmge Kitabevi, 3. Basım.
- . 1996, **Siyaset Bilimi**, Ankara: İmge Yayınları.
- Koç, Mustafa. 2009, “Dindarlık İle Benlik Saygısı Arasındaki İlişki: Yetişkinler Üzerine Ampirik Bir Araştırma”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 1, C: 18, ss. 473-493
- Köktaş, M. Emin. 1997, **Din ve Siyaset Siyasal Davranış ve Dindarlık**, Ankara: Vadi Yayınları.
- Koroğlu, Cemile Zehra. 2012, “Türkiye’de Dini Hayatın İncelenmesi: Bütüncül Bir Yaklaşım”, **Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 2, C. 1, ss. 82-102
- Köse, Ali. Ali Ayten. 2012, **Din Psikolojisi**, İstanbul: Timaş Yayınları
- Kur’an-ı Kerim**
- Kurt, Abdurrahman. 2008, **İş Adamlarında Dindarlık Ve Dünyevileşme**, Bursa: Emin Yay.
- Kurt, Abdurrahman. 2009, “Dindarlığı Etkileyen Faktörler”, **Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 2, C: 18, ss. 1-26
- Lawson, Kay. 1993, **The Human Polity A Comparative Introduction to Political Science**, Boston: Houghton Mifflin Company.
- Maslow, Abraham. 2001, **“İnsan Olmanın Psikolojisi”**, Çev. Okhan Gündüz. İstanbul: Kuraldışı Yayınları.
- Mehmedoğlu, Ali Ulvi. 2004, **Kişilik ve Din**, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları.
- Onay, Ahmet. 2004, **Dindarlık Etkileşim ve Değişim**, İstanbul: Dem Yayınları

- Öncel, Ahmet Serdar Ümit. 2009, **Türkiye’de Eğitim Seviyesi İle Siyasal Tercih İlişkisi**, İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Ana Bilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bölümü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özbaydar, Belma. 1970, **Din Ve Tanrı İnancının Gelişmesi Üzerine Bir Araştırma**, İstanbul: Baha Mat.
- Özcan, Y. Z. 1998, “Siyasi Parti Tercihlerini Belirleyen Etmenler: İstanbul Örneği”, **Toplum ve Bilim**, S. 76, ss.188-212.
- Özkan, Abdullah. 2004, **Siyasal İletişim**, İstanbul: Nesil Matbaacılık.
- Pazarlı, Osman. 1972, **Din Psikolojisi**, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Peker, Hüseyin. 2011, **Din Psikolojisi**, İstanbul: Çamlıca Yayınları
- Say, Gürgün. 1998, **Siyasal Değişimde Kadın Boyutu**, İstanbul: Kurtuluş Matbaası.
- Sezen, Abdulvahid. 2010, “Dindarlık ve Bilişsel Süreçler”, **Din Bilimleri Akademik Araştırma Dergisi** S. 3, C. 10, ss. 273 -286.
- Sistembölükbaşı, Şaban. 2001, **Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyo-Ekonomik Faktörler: Isparta Örnek Olay Araştırması**, Ankara: Nobel Yayınları.
- Subaşı, Necdet. 2002, “Türkiye Dindarlığı: Yeni Tipolojiler”, **İslamiyat Dergisi**, S.4. C. 5. ss. 17-40
- Şentürk, Habil. 2013, **Din Psikolojisine Giriş**, İstanbul: İz Yayıncılık
- Taplamacıoğlu, Mehmet. 1975, **Din Sosyolojisi**, Ankara: Ankara Üniv. İ.F.Y
- Türk, Hikmet Sami. 2006, “Seçim, Seçim Sistemleri ve Anayasal Tercih” **Anayasa Yargısı Dergisi**, 23, ss. 75-112
- Türkçe Sözlük**. 1974, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları, s.395
- Türkiye’de Dini Hayat Araştırması**. 2014, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayını, 43-101
- Uçar, Ramazan. Adnan Selman. 2012, “Din-Rasyonel Seçim-Dini Pazar”, **Toplum Bilimleri Dergisi**, S.11,ss. 41-56
- Uysal, Birkan. 1984, **Siyasal Katılma ve Katılma Davranışına Ailenin Etkisi**, Ankara: TODAİE, Yayın No: 209

- Uysal, Veysel. 2003, “Dindarlık Hayatımızı Hâlâ Etkiliyor mu? Çeşitli Dindarlık Tiplerine Göre Değer Yapılarının Farklılaşmasını Destekleyen Yeni Deliller”, **M.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi**, S. 24/1, ss. 25-42
- Wikipedia.** t.y., “Demokrasi”, Kaynak: <http://tr.wikipedia.org/wiki/Demokrasi>, (Erişim Tarihi:24 Mayıs 2014)
- Yaparel, Recep. 1987, **Yirmi-Kırk Yaşlar Arası Kişilerde Dini Hayat İle Psiko-Sosyal Uyum Arasındaki İlişki Üzerine Bir Araştırma**, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara Üniv. Sos. Bil. Enst.
- Yavaşgel, Emine. 2004, **Temsilde Adalet ve Siyasal İstikrar Açısından Seçim Sistemleri ve Türkiye’deki Durum**, Ankara Nobel Yayın Dağıtım.
- Yıldırım, Mutlu. 2014, “Parti Aday Tercihlerinin Seçmen Davranışlarına Etkisi 2009 Yerel Seçimleri Uşak İli Örneği”, **Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, S.17, ss.15-38.
- Yıldız, Murat. 2001, “Dindarlığın Tanımı ve Boyutları Üzerine Psikolojik Bir Çalışma” **Tabula-Rasa Felsefe ve Teoloji**, Y. 1, S. 1, ss. 19-42.
- Yüksek Seçim Kurulu.** 2014, “2014 Mahalli İdareler Seçmen Sayıları”, Kaynak:http://ysk.gov.tr/ysk/docs/2014MahalliIdareler/II_Ilce_Secmen_Sandik_Sayilari.pdf, (Erişim Tarihi: 15 Kasım 2014)

Saygıdeğer Katılımcı,

Bu anket seçmenlerin oy verme davranışları üzerinde etkili olan hususları tespit etmek ve bilimsel bir çalışmada veri olarak kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Anket, amacı dışında hiçbir yerde kullanılmayacaktır. Bu nedenle isim yazmayınız. Ancak soruları dikkatli okumanız, anket formundaki tüm sorulara içtenlikle ve size uygun olan cevabı vermeniz araştırma sonuçlarının objektifliği açısından son derece önemlidir. Samimi katkılarınız ve işbirliğiniz için teşekkür ederim.

Araştırmacı: **Nevzat GENCER**
Hitit Üniversitesi Felsefe ve Din Bilimleri
Anabilim Dalı
Din Psikolojisi Yüksek Lisans Öğrencisi

1. Cinsiyetiniz

- Kadın
 Erkek

2. Yaşınız

- 18-25
 26-40
 41-60
 61 ve üzeri

3. Medeni durumunuz

- Evli
 Bekâr
 Boşanmış

4. Hayatınızın büyük çoğunluğunun geçtiği yer aşağıdakilerden hangisidir?

- Köy - Kasaba
 İlçe
 İl Merkezi

5. Ekonomik durumunuz aşağıdakilerden hangisine uymaktadır?

- Düşük
 Orta
 Yüksek

6. En son mezun olduğunuz okul hangisidir?

- İlkokul
 Ortaokul
 Genel Lise
 Meslek Lisesi
 İmam Hatip Lisesi
 Yüksek okul - Üniversite
 Lisansüstü

7. Mesleğiniz

- Memur
 İşçi
 Esnaf
 Emekli
 Ev Hanımı
 Öğrenci
 Çiftçi - İşsiz
 Tüccar
 Serbest Meslek ve Diğer (Belirtiniz) : _____

8. Namaz kılma ile ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- Günde beş vakit namaz kılarım
 Sadece Cuma ve Bayram Namazlarını kılarım
 Namaz kılmam

9. Oruçla ilgili durumunuz aşağıdakilerden hangisine uygundur?

- Ramazan ayında oruç tutarım
 Oruç tutmam

10. Hac ile ilgili aşağıdaki durumlardan hangisi size uygundur?

- Hacca giderim/gittim
 Hacca gitmem

11. Zekâtla ilgili aşağıdaki durumlardan hangisi size uygundur?

- Zekâtımı veriyorum
 Zekât vermem

12. Oy vermeyi düşündüğünüz adayın dindar olması tercihinizi etkiler mi?

- Olumlu etkiler
 Etkilemez
 Olumsuz etkiler

13. Oy vermeyi düşündüğünüz siyasi parti ya da adayın dindar bir söyleme sahip olması tercihinizi etkiler mi?

- Olumlu etkiler
 Etkilemez
 Olumsuz etkiler

14. Parti programı ve tüzüklerinde dini özgürlüklere yönelik söz ve vaatlerin olması tercihinizi etkiler mi?

- Olumlu etkiler
 Etkilemez
 Olumsuz etkiler

15. Dindar olmanın dini öne çıkararak bir parti ya da adayı desteklemeyi gerektirdiği düşüncesine katılır mısınız?

- Katılıyorum

- Kararsızım
 Katılmıyorum

16. Sizin için oy vereceğiniz partinin din ve dini değerleri savunması önemli midir?

- Önemlidir
 Önemli değildir
 Fikrim yok

17. Oy vereceğiniz parti ya da adayın hangi 3 özelliği sizin için en önemlidir?

(Önem sırasına göre sıralayınız.)

- Muhafazakâr olması
 Milliyetçi olması
 Sosyal Demokrat olması
 Yenilikçi ve özgürlükçü olması
 Laik ve Atatürkçü söyleme sahip olması
 Dindar bir söyleme sahip olması
 Ahlakî değerlere bağlı olması
 Diğer (Belirtiniz): _____

Katılımlarınız için teşekkür ederim.

